

GW. 1559

Car. Anno Salutis 1534.
Die 7. Mensis Martij.

Sci. Roman. Pont. Benedictus.

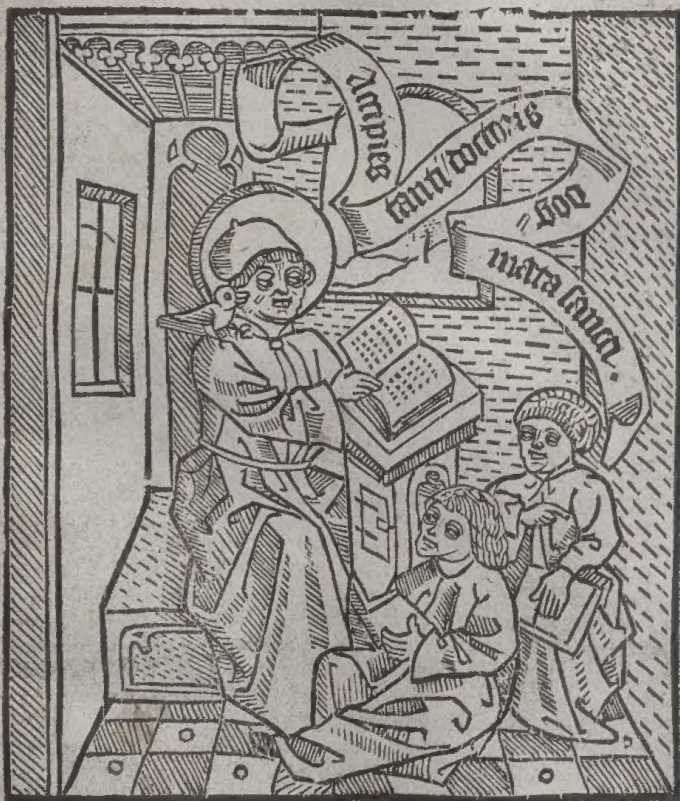

156-157

Inc.

W. I.
57

Boetius de disciplina
scholarium cum nota
bili commento
Colonia

Lat. 3423

BIBLIOTHECA
VNIV. IAGELL.
CRACOVIENSIS

vester Ze ill
ric rex pacis
rantur sol r
mo eius. **A**
Vig ad mar
me osculo o
possunt po
de quoliter
Et anteq
dens. vrrun
ducam ean
in malivol
ues potens
et impoten
ri. **Q**uerie
tene dispos
recedat a m
rhei qui fuit
deductis **N**
li ergo illi se
sentis libri
cause. r de
rantur. **E**
citur detem
potest dici
sez mouen
Boerio m
minus **B**
forma trac
cedendi. r
sentis libri.
tur ad recip
lis est dupl
traduntur
duntur sch
phie **A**
cognitione

Prohemium

Osculetur me osculo

oris sui. Verba ista scribuntur Canticoꝝ primo Quorū materia et intellectus sū aliquos est talis. Salomō voluit desponsari cum filia Pharaonis. et misit nuncios ad eam Quibus venientibꝫ sponsa quesivit. quis est dñs vester Ac illi dixerunt. dñs noster est rex regum. dñs dominantū. rex glorie. rex pacis. Ac illa. est etiā pulcher. Cui nunciꝫ. pulchritudinē eius mirantur sol et luna. Ac illa. est etiam diues Cui nunciꝫ. gloria et diuitie in domo eius. Ac illa. est etiam potens. Cui nunciꝫ. Potestas eius a mari vsqꝫ ad mare. Nis auditis sponsa dixit Veniat dñs vester et osculetur me osculo oris sui Et talia verba taliter qualiter introducta ad nostrum possunt positum sic applicari. qꝫ ipsa regina seu scientia prediues querat de quolibet studente. loquens ad ipsum sub hac forma Osculetur me etc. Et anteqꝫ hoc faciat querit primo Quis est dñs vester. id est qꝫ est studens. verum bonus vel malus. Si bonus. veniat ad me et osculetur me. et ducam eam in cellam vinariā. Si vero malus fuerit. elongetur a me. quia in maliuolam animā non introibit sapientia. Ultra querit Est etiam diues potens vel impotens. Si potens et diues veniat ad me. Si pauper et impotens elongetur a me. qꝫ melius est pauperem ditari qꝫ philosophari. Querit ultra Est etiam pulcher. id est verum studens sit formosus et bene dispositus vel difformis. Si formosus veniat ad me. Si difformis recedat a me. Sicuti Boetius persuadet in textu infra de filio Thimothei. qui fuit loripes castratus gibbosus etc. vt infra patebit **U**ltis sic deductis Norandum primo. qꝫ scire est rem per causas cognoscere. Solum ergo illi scientias docent qui causas de ipsis dicunt. Causas igitur presensentis libri videamus. vnde sū philosophū secundo phisicorū quatuor sunt cause. et designatur per hos versus Quatuor vt fantur multi cause recitantur. **F**ormas finalis faciens et materialis. Unde causa materialis dicitur determinata dispositio discipuli capiētis doctrinā a magistro. Vel potest dici disciplina scholarium. Causa efficiens dicitur fuisse duplex. scz mouens et mora. Causa mouens erat Marcianus quidā episcopus Boetio multum dilectus. Sed causa efficiēs mora fuit venerabilis dominus Boetius. Causa formalis assignatur hic duplex sicut alibi. scz forma tractandi et forma tractatus Forma tractandi dicitur modus procedendi. et est proficius hic. Scz forma tractatus consistit in diuisione presentis libri. vt infra patebit. Causa vero finalis est vt scholares disponantur ad recipiendū doctrinam a magistro. Et ergo solet dici qꝫ causa finalis est duplex. scz intrinseca et extrinseca. Intrinseca est cognitio eorū que traduntur in presenti libro. Sed extrinseca est vt scitis his que hic traduntur scholares melius disponi possint ad scientiam morales philosophie **E**t notandum qꝫ ex quo summū solacium consistit in veritatis cognitione. igitur hō naturali desiderio inclinatur ad veritatis cognitiōem

Prohemium

Unde Aristoteles primo metaphisice ait. q. omnes homines natura scire desiderant. hoc est naturali desiderio. Quod comentator tribus probat rationibz. quarz prima est. vnūquodqz ens imperfectū appetit suam pfectionem qz diu imperfectum est. Res em perfecta pulchra est. imperfecta vero difformis. Verbi gratia. domus qz diu stat sub inspectione est difformis. Cum autē perfecta est sūm formam. tunc efficitur pulchra. Sed homo sūm intellectum est imperfectus. eiusqz perfectio est scientia. Ergo omis homo sūm intellectum qui est eius forma impletiua scire desiderat. Minor pater. quia illud est rei perfectio quod est actus ad quē res prius erat in potentia. Homo autem per prius erat in potentia ad sciendū omnia. ergo dum actu perfectus est. intelligit. Hoc est quod dicit Aristoteles. les tercio de anima. Intellectus ante actuale intelligere est potentia omnia. Quā documqz igitur est actu. videlicet quando omes species actu recipit. tunc perfectus est per eas. Secunda ratio. vnūquodqz desiderat cognitionem sibi determinatā z naturalem. nam operationes pcedunt a virtutum potentijs. Harum autem summū bonum est naturalis operatio. sicut summū bonum est oculi qz videat. z auris qz audiat. z intellectus qz intelligat. Vnūquodqz igitur appetit opationem sibi debitam. sed operatio cōnaturalis intellectus est scire z intelligere. ergo sūm intellectū homo naturaliter scire desiderat. Tercia ratio est. quia vnūquodqz appetit statum suum excellentem. hunc autem acquirit ex eo qz cōiunctum est z simile suo principio. Verbi gratia. domus statum habet excellentē. dum assimilatur cause efficiēti sūm formam z figuram quam mente precepit. Sed per scire z intelligere homo coniungitur z assimilatur quodāmodo prime cause. ex eo qz scire est species rerum intelligibilium in intellectu recipere. Ergo cum homo recipit. in intellectu eius sunt quodammodo omnia. Sed prima causa est in qua vt in fonte effectiua formali z finali sunt omnia. ergo per scire homo assimilatur primo principio. Concludendum est igitur. q. omnes homines naturali desiderio in intellectu possibili radicato scire desiderant. ¶ Notandum qz presens liber est vtilis omnibz hominibz. quia in eo docetur quō homo debet seipsum regere in moribus. Vnde scientia consistit in bono regimine. iuxta dictū philosophi tercio politicoz. Melius est ciuitatem regi optimo viro qz optimā lege. Et idem dicit. Felix est ciuitas cuius presides sunt philosophi. Qui concordat Seneca ad Lucillum dicens. Turpe est senem viuere sine moribus. Et idem. quid est melius qz rerum pericia. ¶ Item notandum qz magnum z parū non proprie attribuuntur intellectui. ex quo non est corporeus. sed similitudinarie. Unde ille intellectus dicitur magnus qui pluribus intelligibilibz est informatus. Per oppositum autē ille intellectus dicitur paucis qui paruis intelligibilibz est informatus.

Disciplina scholarium

Ste presens liber diuiditur in duas partes principales. scz in
phemialez et executiuam. Pars executiua ibi Cum indiscre
ti. Adhuc prima diuiditur in quinqz In prima ponit intentu
suum. In secunda narrat ea quibz fuit impeditus. quare precibz
Bartiani potuit tradidisse. ibi Licet duplici genere. Quid autē faci
at in alijs patebit in locis suis. Dicit igitur primo sic O martiane pater
mi et domine dilectissime vestra pia intēdit voluntas. vt ppendiosum scri
berem tractatu de disciplina scholastica. Utinā ad hoc essem sufficiens.

Estranouit intentio
de disciplina schola
rium ppendiosum po
stulare tractatu. Uti
nam cōpendiosum a
spiritus mei paruitate. put facultas
suppetit et ingenij decliuitas. crūna/
nūqz tenacitas amicis vestris precibz
o Bartiane tēptabo acquiescere

Licet duplici genere cōmentoz
sim impeditus. non tamē omnino di
uersoz. In qualdā Aristotelis et alio

hoc posuit admissionem petitionis Nec ponit impedimēta siue occasio
nes pro quibz potuisset tradidisse petitionibz Bartiani. vt per h ostē
dat petitionem huiusmodi esse difficilem. Et dicit sic O martiane pre
ces vestras exaudiui. licet sim impeditus duplici genere cōmentoz. nō
tamen omnino diuersoz. quia forsan vnam tangunt materiam. Et licet
sim etiā impeditus in editionibz quorundā libroz. s. Aristotelis et aliorū
philosophoz. Et licet sim attenuatus proprio studio. Et licet sim im
peditus cruciatu regis gothoz. quasi diceret. volo tamen exaudire pre
ces Bartiani **N**otandum hic primo. q si mirando aliquis hic pe
teret. quare auctor hic diuinū non inuocat auxilium. cum tamē ad quem li
ber pteat artificem in operis sui exordio diuinū implorare subuentionē
Iuxta illud poete Omibz in factis pagendis siue peractis Debet pre
poni deus humane rationi. Dicendū q per hoc q dicit (utinā ppendio
sum) diuinū implorat auxilium. Vult em ipse dicere q dominus det sibi
grām vt ppendiosum posset pficere tractatum **N**otandū secundo

Tēptabo tamē amicis
vestris acquiescere precibz
pro quanto mea sufficit
facultas Et miseriaz di
uersitas hoc pmiserit

Notandū hic q in
pncipio pntis libri qua
tuor tangitur cause. de
quibz supra Per hoc q
dicitur (Bartiane) tā
gitur causa efficiens mo
uens Et per hoc q dicit
(tēptabo) tangit causā
efficiens mora. Et p
hoc quod dicit (scholarium)
tangit causa finalis Et
p hoc qd dicit (discipli
na) tangit cā materialis

Prius auctor pre
misit intentionē suā sub
modo petitionis. et cum

Boetius de

¶ In littera presenti tangunt quatuor impedimenta quibus decenter Boetius potuisset petitionibus martiani contradixisse. Primum quia tunc temporis impeditus erat super commentis ylagogarum ac predicamentorum Aristotelis. Nec autemamenta non sunt omnino diuersa. quoniam in predicabilibus seu ylagogis traditur ratio secundum quam ordo eorum ad inuicem est sumendus secundum subiectionem et predicationem. Quid autem iste actualis traditur in libro predicamentorum. Secundum impedimentum fuit corrosio crudelis regis gothorum. Ille enim volens expugnare ciuitatem rromanā ubi Boetius erat consul postulabat eum sibi presentari. Et cum illū habuerit cum rromanis in tranquillā pace viuere permiserat. Hoc enim fecit idolo. cum enim Boetius sibi presentabatur misit eum in exilium. ubi plurima patiebatur miseriarum generum. Habuit tamen philosophiā in consolatione. que sibi in specie mulieris pulcherrime apparebat. Et sic ciuitas rromana boetio puata consilio caruit quare a prefato rege facilliter expugnabatur. Pastore enim percusso oues gregis de facili spargunt. Tercium impedimentum fuit. quia occupatus fuit. immo fatigatus quodāmodo super propositione libri de philosophico consolatione. quem dum missus fuerat in exilium compilauerat. Quartum quia permolitus fuit in compilatione libri de trinitate personarum in diuinis. quia cum ipse ad fidem catholicā pueniret conscripsit librum de trinitate personarum contra hereticos et infideles. Unde consequenter notandum. quod illa pericula textus (proprio attenuatus studio) dupliciter potest exponi. Primo sic. quia studuit in materia que ante ipsum non fuit expressa neque descripta. Secundo sic. Boetius attenuatus fuit proprio studio attendens illud consolationis. Felix est hoc regnum quod habet regem sapientem. Unde quous esset consul rromanus. non tamen studere cessauit.

¶ Sic boetius ostendit eam quare admittere uult petitionem Martiani. dicens interrogatiue sic. Quid est lucidius et melius quam debita cognitio in processu naturali et artificiali et quam naturalis exhibitio uirtutis intelligere in exercitio studiorum. Notandum hic quod duplex est ordo seu modus cognoscendi in qualibet scientia. scilicet naturalis et artificialis. Naturalis est qui proceditur per causas et principia ad effectus. Et assimilatur etiam nature. quia natura prius cognoscit causas quam effectus. Artificialis autem ordo est quando contra ab effectibus proceditur ad causas et principia. Item notandum quod signatum olim dicebatur communis locus luctandi hic autem sunt

rum philosophorum editiones proprioque attenuatus studio. et inhumani regis gothorum cruciatu corrosus philosophico pueniente consolatione. extremaque profunde trinitatis perspicatione permolitus.

¶ Quid enim gymnasioz exercitatu lucidius quam in naturali et artificiali

Di

nur pro schola
randi sic fieri
q hec particu
poni. Uno
no intellectu
ra processo

li progressu

est lucidius

dualis ex

¶ Eloq

naturali

perspicua

ne nouim

¶ In

lectamen

cundo. /

bendi. ¶

ne eloquentie.

fmone cong

torica aut de

maxime de

Caliter aut

cio q tres p

nam tendere

¶ Mis em g

tatio actu

Alia igit de

limode. pld

¶ Ne

facilia docu

bia scholaru

ebit qditer m

¶ Quarto qu

rim ad scient

dum magistr

scholares luo

Disciplina scholarium.

tur pro schola. Sicut enim tunc fiebat concursus ad gignasium causa lucrandi. sic fieri solet concursus ad scholas causa discendi. Item notandum. quod hec particula (gradualis exhibitio) in textu posita potest dupliciter exponi. Uno modo sic. gradualis exhibitio id est debita et ordinata applicatio intellectus ad scientias. Alio modo sic. gradualis exhibitio id est debita processio ad scientias.

li progressionem debita cognitio. et quod est lucidius quam virium intelligentie gradualis exhibitio

¶ Eloquentie enim partes decenti naturalium et artificialium processu et perspicua intelligentie comprehensio ne nominamus stabiliri

¶ In primis prima puerorum oblectamenta sunt prelibanda. Secundo. secunda videlicet qualiter

dendi ¶ Notandum secundo. quod tres dicte scientie ideo dicuntur scientie eloquentie. quia sunt de eloquentia seu de sermone. Grammatica quidem est de sermone congruo vel incongruo. Logica vero de sermone vero vel falso Rhetorica autem de sermone ornato vel inornato. Verum est tamen. quod grammatica maxime dicitur sermocionalis. quia considerat sermonem significatiuum tamquam subiectum Taliter autem logica et rhetorica ipsam non considerant Item notandum tertio quod tres predictae scientie ceteri dicuntur triuales. quia sunt tres vie in vnum finem tendentes. Hoc tamen minus videtur. verum. hinc enim huiusmodi finis diuersum ¶ Finis enim grammaticae est expressio preceptus mentis. finis logice est rectificatio actuum intellectus. sed finis rhetorice est persuasio in bonis et in malis Alia igitur de causa triuales dicuntur. quia sunt tres vie considerantes vnum diuersum modum. considerant enim sermonem fecit quantum ad diuersas eius passiones

¶ Nec ponit ordinem dicendorum. Dicit enim quod primo vult ponere quodam facilia. documenta quibus pueri primo debent imbui. Secundo docet quodammodo scholarium sit subicienda magistro et scholasticis iungenda. Tercio docet quodammodo magister resistere supbiae magnorum scholarium. apponendo exempla Quarto qualiter scholares prudenter faciant passionem Et quodammodo gradatim ad scientiarum culmina ascendant Quinto quodammodo boni scholares ad gradum magistratum sunt promouendi. Sexto quodammodo se habeat magister erga scholares suos instruendo ipsos finem modum bonum ¶ Notandum hic primo

¶ Hic confirmat prius dictum. quod videlicet nihil melius sit debita cognitione tam in ordine naturalis quam artificiali. dices quod hoc apparet in tribus seu scientiis eloquentie. Huiusmodi enim per debita ordinem acquiruntur ¶ Notandum hic primo. quod autor speciale facit mentionem de scientiis eloquentie. que sunt grammatica logica et rhetorica. quia tales primo acquiruntur Quare opus est precipue circa eas debita scire modum processu

Boetius de

q̄ ex ordine dicendorū apparet. q̄ nedum in presenti libro agitur de aptitudine recipiendi doctrinā a docente Verum etiā quō scholares ad magistralem dignitatē sunt promouendi. Et etiā qualiter se regent magistri circa discipulos. **N**otandū secundo. q̄ per ordinem dicendorū hic tractatum auditores redduntur dociles. Hoc em̄ fit quādo aliqua eis proponitur sub via lucida. qualiter auctor facit in proposito. **N**otandū tercio. q̄ scholares primo sunt imbuendi documentis facilibus. Habent em̄ iuuenes cerebrū valde fluxibile. quare nō possunt scientias et differētiās sensibilibus distincte et certitudinaliter recipere. Sed cerebro paulatim explicato cognitio eadem certior efficitur et distinctior. **P**aret istud quoniā pueri primo vocant omnes viros patres. et omnes mulieres matres. **P**aret idem exemplo Aulicenne de homine a longinquis veniēte primo em̄ apprehendit q̄ sit corpus. deim q̄ sit animal. p̄gressiū. deinde q̄ sit homo. Et tandem q̄ sit fortis vel platus. **P**ari mō innata ē nobis via p̄cedendi a p̄munioribus et p̄fusiōibus ad p̄pria. Et p̄formiter pueri. q̄ ad faciliōra documenta sc̄z ad grāmāticalia p̄sumo sunt apti. igitur in illis p̄mo sunt erudiendi.

¶ Item notandum q̄ oblectamentū venit ab oblecto as are. quod est copositum a p̄positione ob et lacto as are. per mutationē a in e. Unde oblectare proprie est lacte nutrire. Et sicut lac est cibus pueris bene cōueniens quia est facilis digestiōis. sic grāmāticalia quia facilia ideo iuuenibus sunt magis cōgruentia.

¶ **N**ic probat formam tractandi eius esse facilem et exemplarē. Et p̄batur rōne sic. Omnis sermo ad rudium informatiōē erit facilis et exemplaris. Sed iste est h̄mōi. quoniā rudes ingenium leuare nō possunt ad subtilia et difficilia. q̄ opus est eos primo p̄ facilem sermonē et exemplarē informari. Et taliter p̄mittere se Boetius facturū. **D**icit em̄ se nunq̄ fuisse vsum tam facili stilo. Unde dicit. q̄ triplex est stilus dicendi siue cōplandi. s. summus mediocris et infimus. Primo videtur Tullius in eplis suis. et Boetius in de solatiōe philosophica. Secundo videtur idem in h̄ libello

adulatorū elatio magistratui est subicienda. **T**ercio de eorum elatione reprimenda. et exemplorū p̄mendatione distincte p̄ponenda. **Q**uarto de sagaci p̄uisione scholarium eorūq̄ gradualī statione. **Q**uinto qualiter scholarium venerabilis et sincera deuotio ad magistratū est proferenda.

Sexto de magistrantiū norma. diuisioneq̄ terna. statuq̄ eorū erga subditos. modorū docendi p̄cognito.

¶ **H**ec autē ad intelligentie cōmendationē suscepim⁹ pagēda p̄stinū modū

Di
de disciplina
exprimentes
Quoniā in
pere difficili
mediocribus
altissimorū
intellectus se
Sermo plur
predicamen

tractandi
uiozi stilo
maiori ru
et tato dilu

U
ter
buendum
broz inde
integraliū

informādi
q̄ duo sunt
porus. secū
quod dictū
filiū. Et dic
lis cauendū
boorum quā
q̄ propter co
¶ Item ca
bilis reddat
bus tria in
principaliū
nem melius
quo famula
miam sicut fa
em pueri ad
q̄ sola conti

Disciplina scholarium.

de disciplina scholastica. Et tercio cōiter vtunt quicunq; mentis pceptū
expriētes y deomate latino. Processit autem Boetius ordine debito
Quoniā intellectus iuuenū propter cerebz fluidum est nō potens recis
pere difficilia. scalarim aut ascendit. Primo em̄ faciliōribz imbuit. deinde
mediocribus. Et tandem pfectionibz z difficilioribz cōfortatus ad
altissimozū cognitionē se potest erigere. Ad q̄ qdem altissima humanus
intellectus se habet sicut oculus noctue ad lumen solis. Unde Seneca.
Sermo pluriū proficit paulatim in animo receptus. z Boetius in libro
predicamentoz. Scia festinata marcessit. mediocriter vero suscepta aug

tractandis fere obmittentes nunq; le/
uiozi stilo perusi. Quoniāq; in parte
maiori rudibz informādis est executō
et tāto dilucidandi lenior trāsactio

Am indiscreti z impotētis sep
tennis infantia ducitur ad im
buendum. Videndum est ne mem/
broz indecens sit dispositio. vtpote
integraliū. vt manūū z pedū et aeris

informādi. ibi. In primis figurarum elementa. Adhuc pma in duas fin
q; duo sunt impedimenta. primū ex parte corporis. secundū ex parte cibi et
porus. secūda ibi. Cibarioz autem. Adhuc prima in duas. primo facit
quod dictū est. secūdo declarat per exēpla. ibi. Legitur em̄ Thymothei
filiū. Et dicit primo sic. quando puer septē annozum apponendus ē scho
lis cauendum est ne in tali puero sit indecens membroz dispositio. Des
broz quidem principalium cuiusmodi sunt manus. caput. z pedes. ita
q; propter corporis indispositōem anima non impediatur operando
Item cauendū est etiam ne sit aeris intemperies ne actus anime ina
bilis reddatur z ineptus. Notandū hic q; infans scholis mancipans
dus tria in se habebit. videlicet corporis sanitatem. membroz saltem
principalium integritatem z victus competentiam z vestitus. Indigēs
ti em̄ melius est dirari q̄ philosophari. Indiget homo cibo z potu z reliis
quo famulatur. p corporis sustentatione. Insuper habebit discretionem. q̄
nam sicut sanitas regit corpus. ita discretio regit animam. Disponitur
em̄ pueri ad scientias triplr. pmo ex natura. secundo ex disciplina. tercio
ex sola consuetudine. Non enim modicum refert iuuenem sic vel sic assue

mentat z crescit. Item
notandum q; hoc nomē
stilus capitur multis mo
dis. vii. Clausula mas
terna scribentis z officiu
sit. Et instrumentum dē
esse stilus.

Expedita parte. ph
hemiali. ponit Boetius
prem executiua. q̄ diuis
ditur in duas ptes. Pri
mo em̄ ponit impedimē
ta impediētia aptitudi
dinē seu habilitatē recis
piendi doctrinā a magis
stro. Secundo ostendit
quomodo pueri in scho
lis nouiter appositi sunt

Boetius de

tere. Comparatur enim anima ad corpus cum sit motrix eius sicut artes ad instrumenta. ideo sicut diuerse artes diuersa habent instrumenta. Ad enim eisdem videtur instrumentis ars fabrilis et carpentaria. Consimiliter nec quilibet anima eisdem videtur membris. Cum igitur corpus et eius partes sint instrumenta anime. pro quod suas exercet operationes. Ad autem docet remouere nocumenta circa corpus contingentia. ut anima suas operationes prompte exerceat per corpus tanquam per instrumentum. Ad autem dicit. Cum indiscreti et. Et est indiscretio referenda ad mentem. impotentia autem ad corpus. Et secundum philosophum in principio physionomie sue. anime sequuntur corpora. Ad si corpus fuerit abile. tunc anima reddit subtilis ad exercendum proprias operationes. etiam aeris intemperies impedit animam in exercitio naturalium operationum. quia secundum philosophum in libro de longitudine et breuitate vite. vita consistit in calore naturali et humido radicali. Sed per nimium calorem humidum radicale dissoluitur. et per frigus intensum calor naturalis extinguitur. Ad tunc tunc medio modo se habente pueri ad imbuen dum sunt mancipandi.

¶ Prius posuit auctor quedam impedimenta. et declarat ea per exempla. Et diuidit hec pars in duas secundum philosophum. duo posuit exempla secunda ibi. Similiter philosophus toris. Et dicit sic. Legitur de thymotheo qui habuit filium qui erat castratus lepra incumbente. Et fuit male dispositus in partibus integralibus scilicet in capite manu et pede. et ille fuit scholis appositus.

Et quia inordinatam habuit corporis dispositionem. factus est abiectio plebis. ita quod erat positus in derisionem omnium suorum sociorum. et per consequens nihil profecit. Et est signum quod mala corporis dispositio magnus est impedimentum in acquisitione scientiarum. ¶ Notandum hic quod Thymotheus habebat filium leprosum. quem consilio medicorum fecit castrari spe sanitatis. qui castratus non tamen fuit curatus. Et fuit idem loripes et gibbosus. qui ad scholas positus plebis erat abiectio et sociorum derisio. unde melius fuisset ipsum non mancipari ad doctrinandum. ¶ Item notandum quod lepra est quedam infirmitas ex nimio calore proueniens. Unde colerici ut frequenter sunt leprosi propter nimium calorem. Et secundum Auicennam duplex est remedium contra lepram. Primo dum inuenis percipit lepram diuidere debet vesperilionem. et melleo leproso superponere. Secundo debet remouere resticulos. in illis enim concurrunt omnes

intemperies. utpote constringentis humorem obfusitas. vel comburentis estatio profunditas periculi generet incrementum.

¶ Legitur autem Thymothei filius lepra incumbente castratus loripedem gibbo tumentem doctrine mancipatus plebeiam extitisse abiectiorem. sociorumque detractionem ridiculosam.

Di
mes vene corp
dis abiectis.
habet pedem
alium cum cor
re. quod est
tens pedem
habet aliq
Et de hoc

¶ Simili
lum canici
mus man
lira non g
virtute de
mollitus
ribus att
bis occu
cultas m
lilio et ae
tulerunt.

quantum dis
peries. ¶
lam habeb
sed magis
morbo prou
tus et croci
tur hydrop
Et deriuat
canicula dic
in tali signo
sua domo. s
et morbid
itum cum m
spus vitale
qui spiritus
¶ Quis p

Disciplina scholarium

nes vene corporis Quare in eis est calor intrentissimus qui tepescit testicu-
lis abiectis. Nunc est q̄ castrati non barbescunt ¶ Hora loripes dicitur ille q̄
habet pedem tortuosum seu pedes tortuosos. ita q̄ vnus pendeat circa
alium cū corrigia. Et dicitur loripes a nomine lorum vel a nomine lora-
re. quod est corrigia pendens in collo equi. Et dicitur loripes quasi ha-
bens pedem ligatum cū lora. ¶ Item gibbus hic dicitur tortuositas quā
habet aliquis in dorso. que causatur ex materia terrestri. et ex aliquo superfluo.
Et de hoc nihil ad propositum

¶ Similiter pretoris suburbani filio-
rum canicula instigante litteris vidi-
mus mancipatum. Cum autem so-
lita non gauderet vmbraacula propria
virtute destitutus hictricie pena per
mollitiam. et vitalibus tandem spiri-
tibus attenuatus lymphaticis mor-
bis occubuit. Ecce quantum offi-
cultas membrorum indecens dispo-
sicio et aeris inabilitas puerili con-
tulerunt. ingenio ¶ Libaniorum

¶ Nec ponit exemplum
de secundo impedimen-
to. scilicet q̄ pueri nō sūt
litteris apponendi in ae-
ris intemperie. Et dis-
cit sic. Quidam pretor
erat rhome habens filium
quem in diebus caniculis
litteris apposuit
it. Et cū ille non potes-
set ire ad loca vmbrosa.
sicut rhomani solent fa-
cere ne nimia caliditate
grauentur. in diebus illis
incidit in hictriciam.
Et primo debilitatus
in spiritibus vitalibus
moriebatur hydropic⁹
Tunc ultra faciendo ex-
clamationem dicit. O

quantā difficultatē intulit istis pueris membrorum indispositio et aeris intem-
peries. ¶ Notandum hic q̄ pretoria fuit rhome dignitas quedā. Et qui illi
tam hatebat dignitatem dicebatur pretor. nō q̄ fuit pre alijs torquens.
sed magis alijs precipiens. Hec Hugutio. ¶ Item hictricia dicitur quidam
morbus proueniens ex nimia calefactione epatis. p̄ que hō redditur glaucus
et croci coloris. Et dicunt medici q̄ post conualescentiā illius sequi-
tur hydropisus. Unde hictricis dicitur ille q̄ patitur talem infirmitatem.
Et deriuat a nomine hicrix cis. quod est nomen avis glauci coloris. ¶ Item
canicula dicitur quedam stella apparens in fronte leonis. Et igitur sole
in tali signo exite vigeat calor multū intensus. quia tunc sol est in propria
sua domo. Et a tali stella dies vocantur caniculares. et tunc terra sit mul-
tū morbidosa. Et medici prohibent tunc minuire sanguinem. et etiam facere co-
itum cū mulieribus illo tempore Nam tunc omnia cito putrescunt. ¶ Item
spiritus vitales sunt q̄ solent venire in venis corporis. et faciunt motum sanguinis.
qui spiritus per modum fumii exalant.

¶ Quis posuit Boetius quedā impedimenta ex parte corporis vitanda

Boetius de

hic remouet quedā impedimenta corpori adiacentia. sicut cibus et vestis. Et dicit sic. Pueri litteris appositio debet esse facultas cibi mediocris. similiter et potus. Vestitū autē penuria absit sibi longe. ¶ Notandū hic qd ea de causa puero scholis appositio mediocris est facultas cibarioꝝ. Quia em̄ pueri vtunt supfluitate cibarioꝝ. tunc fit in eis pulsus qdam seu motus ad cerebz. et per consequens discretio impeditur in eis. ita qd p̄tus cogitatio et similiter memoria in ipsis impedit. Quandoq̄ em̄ sunt motus isti in cerebz. tūc virtutes predictae debilitant. et ab istis virtutibz dependet discretio intellectus. vt patet plane ex tercio de anima. Et rō non est alia nisi qd cerebz est perturbatum. eo qd fiunt multi motus intellectus discretionem impediētes. Idcirco pueris mediocris erit copia cibarioꝝ. Etiam alia est ratio quia pueri fortē nō habent calorem valentē digerere cibū fortē. Videmus em̄ in pueris qd post prandīū vel cenam obliuiscunt lectionē. et de mane cum memoria fuerit purgata eiusdem recordantur. ¶ Item notandū qd potus pueri scholis appositus eadem cā erit tenuis. Nam si fortē biberit potū destrueretur in ipso iudiciū seu discretio intellectus. eo qd ex potu tali multi fiunt vapores grossi ascendētes ad cerebz. vñ cerebz est perturbaretur. ¶ Item notandū qd vestitū penuria atherit puero scholis appositio ea de causa. qd tēpore hyemali indiget vestibus. ne frigus excelsus corrumpat proportiōem calidam cum humido. Similiter et tēpore estiuāli ne calor excelsus ipam distemperet autē mediocris sit facultas. potus autem tenuis eius dēq̄ parcitas. vestitū simul absit penuria

¶ Primo auctor posuit quedā impedimenta ad suū propositum valētia. hic prosequit suū intentum. Et diuiditur hec pars in duas. Primo enim ostendit qualiter pueri sunt informandi in scientiis facilibus. Secundo qualiter in scientiis subtilibus. ibi. Cōpleto autem. Prima adhuc diuiditur in quatuor. Primo enim ostendit qualiter pueri sunt informandi in orthographia. Secundo qualiter in scientia que est de significatis vocabulorum. ibi. Laboriosi. Tercio quomodo in scientia poetica. ibi. Seneca autem traditio. Quarto quomodo in scientia rethorica. ibi. Leterorum autem. Dicit primo sic. pueri p̄mo debent procedere ad orthographiam que est scientia de coniunctio ne litterarum et syllabarum. Et qd diu non est immorandum illi. nec eris am cito ab ea recedendum. sed mediocriter sibi est insistendum. Et si hec scientia reperjatur in aliquibus bene disposita ad scientias. erit in eis p̄gressus abiliō et promptior.

¶ A primis figurarum elemēta representantium est imprūnda dilectio coniungendarumq̄ non parum artificiosa coniunctio. Nec

D
¶ Hoc
sic conueni
go materia
generabile
ut quatuor
tercio sumi

Jo
tali labor
stendum
abundant
rior et ba

¶ S
erit ed
ditionibz
quos v
ritas

huiusmo
laceat la
ydeoma

¶ Q
mitur secu
mo auctor
dit quatuor
Fundam
syllabarum
dicat Puer
bulos. Et
na de sign
num sunt
cationem
bus et d
uembus c
re et de illa
da inueni
tendere no
dum qd pu

Disciplina scholarium

¶ Notandū hic primo. q̄ elementū sumitur vno modo improprie. & sic conuenit materie prime. Unde dicitur elementū quasi eleuamentū. Et ergo materia prima dicitur elementū. q̄ ipsa eleuat & sustentat qualiscūq; formas generabiles & corruptibiles. Sumitur etiā magis improprie. & sic conuenit quatuor primis corporib; cuiusmodi sunt ignis aer aqua & terra. Et tertio sumitur maxime improprie. & hoc modo sumitur in pposito Et hoc

lib. 1. Joq.
tali laborioso certamini multum insistentum est. nec cito ut Senio placet abundū Quod si est in multis propior & habilior inuenietur usus.

¶ Secundū laboriosi certaminis extat edificiū improbi didimiq; traditionib; nec nō aliorū philosophorū quos venerabilis commendat autoritas Animaduertendū est autē in huiusmodi. ut fideli resolutioni subiacet latina traditio. et in discēntis ydeomate verbotenus explicata

metaphorice pro littera. q̄ littere sunt prima pncipia primum orōnis Item notandū q̄ pueri gratiosi sunt tractandi. quādo primo apponunt littere Tunc em̄ ppter incōsuetudinē valde sunt affectuati. Ut ergo tediū ab eis remoueat cum delectatione sunt informādi. Delectatio em̄ opantē tenet in opere. Item notandum q̄ autor p̄grue dicit de tpe quo insistentum est orthographiē. quoniam scientia per exercitium & maximos labores acquiritur. ad huiusmodi autē tps longitudo requiritur

¶ Ostēso primo gradu informatōis iuuenum. hic psequenter ponitur secundus gradus Et diuiditur hec pars in duas partes Nam primo autor ponit secundū gradum informatōis iuuenum. Secūdo ostēdit quanto tempore immorandū sit fundamento. de quo ad presens. ibi Fundamenti autē renacitate. Et primo dicit sic. Pueri post litterarū & syllabarū cognitōne sunt informandi in scientia Improbi & Didimi. q̄si dicat Pueri sunt informandi in scientia que tractat de significatis vocabulorū Et debet verbotenus exponi **¶** Notandum hic primo q̄ scientia de significatis terminorū cōgrue dicitur laboriosa. quia significata deonum sunt multa. ymmo quasi infinita Vado de infinitis facere certificationem difficile est & valde laboriosum Item notandum q̄ Improbus et Didimus fuerunt duo magistri. qui libros quosdā fecerunt iuuenibus congruos postq̄ cognouerunt litteras. & eas inuicem coniungere. & de illis loquitur autor in littera Item notandum q̄ instructio fienda iuuenib; in significatis terminorū cōgrue dicitur edificiū. quia pueri tendere non possent sine tali fundamento ad apicem scientiarū Unde sciendum q̄ puer primo facilibus est imbundus. quia declinū habet intellectū

Boetius de

et debilem. quare de facilibus gradatim ad difficilia procedet. Item nota circa hoc q̄ in littera dicitur (latina traditio) q̄ oportet vt significata vocabulorū debite exponantur id est fm̄ y deomatis exigentiam. Est enim in cognitione sermonis significatiui omnis doctrine principiu. Et hoc patet testimonio philosophi primo posteriorū volentis quid hominis esse principiu omnis doctrine.

¶ Dic autor ostensū dī q̄ dī sit immorādū secūdo q̄ dī sit scientie. dī tens sic Non est immorādū seu insistentū seu cūdo gradū scientie p̄ ynum̄ mensem siue per cursum solis. hoc est per vñū annū. Sz q̄usq̄ mercurius cursum suū p̄pleuerit. q̄a in vocabulorū cognitione oportet p̄ponere fundamentū. Et fiat hoc cum diligētia. quia

obtusitas cuiuslibet operis mitigatur per diligētiā. ¶ Notandum hic primo. q̄ autor congrue dicit (In significatis vocabulorū firmū oportet statuere fundamentū. quia sicut se habet fundamentū in edificio. sic se habet cognitio vocabulorū in disciplinatioe. edificium autē habet sic se respectu fundamenti sui. quod sine ipso esse nō potest. ymmo sciam acquirere volens necessario imbuti habet in terminorū cognitione. Dicit enim phs in primo elenchorū Ignorantes virtutes vocabulorū de facili palosq̄zantur. Et ad litterā p̄sens exemplū est. in qua dicit Fundamētū em̄ tenacitatem oportet in his constituere. Est autē necessariū duplex. sc̄ simpliciter dēi et ex suppositione. Vodo h̄ est intelligendū de necessario ex suppositione. Quoniā supposito q̄ quis sciam acquirere intendat. oportet vt significata terminorū cognoscat eiusdē. Item notandū circa hoc quod dicitur in textu (Nec menstruo saltu p̄beas) q̄ menstruum (a q̄ menstruosus a um) significat infirmitatē quam pariuñt mulieres semel in mense. Vel menstruosum potest significare euentū rei in pluribz mensibus vel in singulis. Sz menstrū proprie dicitur collectio sanguinis in matrice mulieris. vnde nutritur fetus in vtero matris. Et est talis natus re. q̄ si fundatur sup radicem arboris alicuius. arbor amplius nō crescit. Quia ergo puer tam vili nutritur fomento impotēior est in iuuentute q̄ in senio. ¶ Item nota q̄ per hoc quod dicit in littera (Intervallo mercurij completo) immit̄ autor duos annos vel modico minus Puer em̄ habet insistere tanto tempore vocabulorū expositioni. Item per hoc quod dicitur in littera (Diligētia cuiuslibet operis) vult autor ostendere q̄ nullus tam obtusus esse potest quo ad ingeniū. quin possit acquirere sciam. quoniā volenti p̄ficere nihil est difficile.

¶ Fundamenti autē tenacitatem oportet constituere. Nec menstruo saltu p̄beas abeundum est. Nec solari cursu tantū confirmandū. Sz expleto mercurij intervallo. eodemq̄ se re duplicato diligenter immorandū est Diligētia em̄ cuiuslibet operis obtusitas permollitur

D
Hic
ea hoc est in
metroz et t
et ceteroz p
primū grad
licomenda

¶ Se
pletio. Vi
banitas. d
rior. Pers
digna lesi
indagand
mendand

roz. Item
bonas com
di. Secu
la romanorū
pleuit ea. Et
cio informan
Quarto in
sui de ntu
Quinto s
rius dicitur.
eransultit ex
eo quenda m
cium suum q
Sexto do
p̄p̄ositos r
editio) Se
bros composi
tiani non indi
libros multos
so. proprio ta
dicitur in rep
capire homin
eis viger senti
seu ymagina
tur sp̄s sensib

Disciplina scholarium

¶ Hic auctor ostendit quod pueri sunt informandi in doctrina poetica. hoc est in libris poetarum. hic notatim scriptorum. ut exinde capiant notitiam metrorum et diuersorum vocabulorum. Dicens quod in scientijs Seneca Lucani et ceterorum poetarum in littera factorum sunt iuuenes imbuendi quantum ad primum gradum scientie. et sunt huiusmodi indaganda et cellule memorialis commendanda ¶ Notandum quod Boetius hic intendit iuuenes effici

¶ Seneca traditio. Lucani inexpleratio. Virgilij prolixitas. Statij urbanitas. dura Flactij translatio. durior Persij editio. Martiani non indigna lesio. Nasonis discretio. sunt indaganda. memorialique cellule commendanda

ci rhetores. et erudiri in moribus. quod summe est oportuni. iuxta illud Senecae in de forma vite de quodam iuvene Lucius esto benignus. paucis familiaris. omnibus equus. ad miserandum pius. ad iram tardus. in adversis firmus. in prosperis cautus Item legitur ibidem de eodem Esto fugax viciorum tuorum aliorum vero non scrutator.

Item iuuenes primo instruendi sunt in dictis Senecae. qui multas bonas compilavit epistolas. in quibus iuuenes exemplariter sunt instruendi. Secundo instruendi sunt in dictis Lucani. ipse enim descripsit bella romanorum que cum Hannibale habuerat. sed morte preuentus non complevit ea. Et ad hoc innuendum dicit in textu (Lucani inexpleratio) Tercio informandi sunt in dictis Virgilij. qui multa et prolixa compilavit

Quarto imbuendi sunt in dictis Statij. qui librum quendam composuit de ritu et faceria. quod innuit in textu cum dicit (Statij urbanitas).

Quinto sunt erudiendi in doctrinis Flactij. qui alio nomine Horatius dicitur. ut in textu dicitur (dura Flactij translatio) Horatius enim transtulit epistolas in quibus reservatur natura geminici. Innuit enim in greco quendam nomine Arcelenium. qui carmen quoddam compilavit contra sortium suum qui filiam suam ipsi promiserat. at eam alteri eam copulauerat

Sexto docendi sunt in dictis Persij. qui libros quosdam composuit reprehensorios tam bonorum quam malorum. quare dicitur in textu (durior Persij editio) Septimo debent informari in doctrinis Martiani. qui etiam libros composuit libros reprehensorios malorum. quare dicitur in textu (Martiani non indigna lesio) Octavo instruendi sunt in dictis Nasonis. qui libros multos composuit. Et licet propter nasi deformitatem dicebatur Naso. proprio tamen nomine vocabatur Ovidius ¶ Item circa hoc quod dicitur in textu (Et memoriali cellule commendanda) Notandum est. quod in capite hominis tres sunt cellule. In prima que est in anteriori parte capitis viget sensus communis et fantasia. In secunda viget virtus cogitativa seu imaginativa In tertia que est in posteriori parte capitis ubi referuntur ipsi sensibiles viget virtus memorativa seu memoria.

Bii

Boetius de

Nec ostendit ad quam sciam sit quarto pcedendum. Et dicitur
tur hec pars in duas. Nam primo ostendit quod pueri sunt informadi in
rhetorica. Secundo ponit notabi'e. ibi. Cauendū autem. Primo dicit sic.
Scientia aliorū philosophorū non est pretermittēda. sed studiose addiscēda
da quantū suffert habitas intellectus. ut inde vigeat dictaminis serenitas.
et metrorū iocūditas. Et subdit dicens Rhetorica Tullij summo ppe
est apperēda. Notan

dum hic pmo q duplex
est rhetorica. s. p'suasua
quam tradit Arestores.
que procedit p' babiliter
per duas spes argu
mentationis. s. per exē
plum et per enthymema.
Et illa dicitur quedā pars
logice. nec discēda est ni
si post logicam. Alia est
rhetorica v'sualis. et trahit
de ornatu loquendi.
et illa tradit in poetria
noua et veteri in Labo
rincto. et in alij s'libris plu
ribus. Et congrue reco
mendat hic auctor rhetoricam Tullij. quia sicut modicum valet viuere si
ne tene viuere. sic etiā modicū valet loqui sine tene et ornate loqui.
Secundo notādum q auctor hic omnes poetas appellat philosophos. quod
tamē improprie facit. quoniam philosophi rem considerant per causas. poe
te vero solum quantū ad vsum. Item notandum q auctor per dicta
men intelligit carmen p'saice scriptum. per metrum vero intelligit carmen
metrice p'scriptum.

Hic ponit quoddam notabile circa predicta dicens. Non est im
morandū diu nimis scientijs dictorū poetarū. ne contingat vobis viciū
quod Iocario contingebat. Unde ipse triginta annis insudauerat dictis
p'fatorū poetarū. nec aduertentiā dederat vllam ad dicta aliorū. Quā au
tem debuerat p'cesse mediocribus q'rebatur sibi ab vno eorum. Cum vroz
esset Eneas. Et respondebat s. nunq̄ inuenisse in libris. quos tū attē
te studuit. Quosimiliter et requisitus a quodam discipulo suorum. quā
ta esset prima syllaba istius deōn. s. magister. dixit q acuto accentu debet
ret proferri. Quis est enī absurdum q prima syllaba tanti nominis deeret
abbreviari. Postea vero de socio ad socium iuit. petens ab eis informa
ri. Et subdit auctor exclamando quantum temporis et laboris
ille perdidit. Notandum hic p'mo. q quidam sunt qui in veritatis
cognitione non possunt informari. et sunt huiusmodi duplices. Quidam enī na
turaliter tales sunt. et qdam cōsuetudinaliter. vñ tales a natura h'nt cere
bri inepri. ita q h'nt intellectū de p'ssum et minime eleuatū. et illi non bñ

Leterorū autem philosophorū p
ut ingenij sufficit capacitas non sub
silentio est pretereūda moralitas. Ut
sic dictaminis sententiosa vigeat sere
nitas. et metrorū floreat iocūditas. D
icitur Tullij venerabilis faciūditas sum
mis desiderijs est collocāda.

Cauendū est in huiusmodi ne
ut Iocario contigit vobis cōtingat

D
possunt p
buti in vna
minus est v
ficile. Et
nis insudat
se dubitare
nō inueni
quod est di
pro illa lict

Ipsē vero
suā predi
tradidit i
ut pesser
ius esset e
affereba
gillij seren
aut a suoz
qualiter v
absurdi e
ri. sed acu
ce quant
poris pe

D
di
ad maior

Primo re
dum ad ea
as partes.
cum hoc re
mendatior
q̄ (et) solari

Disciplina scholarium.

possunt agnoscere per se nota. Qui autem consuetudinaliter sunt taliter imbuti in vna scientia estimantes se in alia scia non posse proficere. quod tamen minus est verum. quia finis quod prius dictum est. volenti proficere nihil est difficile. Item notandum quod iocarius est proprium nomen viri qui triginta annis infudabat dictis poetarum. Cum autem scholas regere temptaret. dixit se dubitare cuius vxor esset eneeas. Erat enim rex trojanorum. immo dixit se non inuenisse in serenitate emistigiorum Virgilij. Cum emistigium dicitur ab emi quod est dimidium. et stigos versus quasi dimidius versus. Item nota pro illa littera (dure cervicis) quod cervix dicitur vena quedam in collo process

Ipse vero triginta annis ignorantiam suam predictorum phorum gignasius tradidit imbuendum. Cum autem dies ut pesseret mediocribus aduenisset. se cuius esset eneeas vxor diutius dubitasse asserbat. quod non in emistigiorum virgilij serenitate inuenisset. Requisitus autem a suorum quodam prima magistri qualiter versu verti posset. Respondit absurdum est tanti nominis primam breuiari. sed acuto accentu pronunciarum. Ecce quantum dure cervicis obrusitas temporis perdidit et expense.

Impleto autem non huiusmodi indebite gignasij rudimento ad maioris inquisitionis scientie lumen

Primo recommendat logicam. secundo ostendit quo ordine sit procedendum ad eam. ibi. Ad huius autem. Adhuc prima pars diuiditur in duas partes. primo enim ponit intentum per modum continuationis. Et cum hoc recommendat logicam. Secundo subiungit causam talis recommendationis. ibi. Quid autem in cognitione vniuersalium. dicens sic. Postquam scholaris perfecte est cruditus in doctrinis faciliores. tunc procedet

dens a cerebro. et terminatur in fine dorsum et dicitur quasi cerebri via siue vis et sumitur hic pro capite siue pro collo. Et quod ceruicofusus idem quod superbus. Item contingit vno modo idem est quod tango. ut vnus asserit pergit alterum idem est tangit. Alio modo est idem quod euenio. et ita sumitur hic. Item triginta dicitur quasi tragetos. Vnde gentos fecit centum quando precedit non. Cum vero non non precedit tunc fecit decem. Exemplum ubi non non precedit. ut triginta quadraginta. vnde. Non si precedat gentos centum tibi significabit. Si non precedat decem tibi bi significabit.

Item Boetius ostendit quomodo scholares informati puerilibus sunt in alijs scientijs. scilicet in logica informandi. Et diuiditur hec pars in duas.

Boetius de

dum est ad sciam. que maioris eger inquisitionis. videlicet ad logicam q̄ est scalaris domina. z veri falsiq; indagatrix. que quidem titulo subtilitatis aliarum scientiarum obstupet subiecta prebens virtutum incrementa ad ceterarum principia scientiarum. ¶ Notandū hic p̄mo q̄ ex littera trans h̄i potest triplex recommendatio logice. Primo em̄ recommendatur ex singulari veritatis inquisitione. cū dicitur Inquisitionis. Secūdo ab habitus dignitate seu habitus p̄munitate ampliori. cū dicitur. Scientie maioris. Tercio ex subtili modo procedendi. cū dicitur. Quo penetranti vestium natura. ¶ Item nota q̄ scientia predicta. s. de lingua. de litteris. poesi. sermonis ornatu. d̄ indumentū. quia convenit rudibz z novis scholaribus in lumina procedere intendentibz. ¶ Ubi notandū q̄ logica z alia quelibet scientia d̄ lumen intellectus. qui illuminatur per scientiā. In intellectus em̄ ignorans est sicut oculus in tenebris positus. Scientia em̄ est perfectio intellectus. Et ideo autor dicit in textu lumina. Quidaz tñ reclus habent lumina. ¶ Ubi notandū q̄ principia congrue dicuntur lumina. Sicut em̄ ingredit ad domum per lumina. nec sine eis fieri posset ingressio. sic nulla aggredi potest scientia sine principijs. Unde p̄s secundo metaphysice dicit. In foribus quis delinquet. ¶ Item notandū q̄ logica congrue dicitur scientia maioris acquisitionis. Ipsa em̄ summe est difficilis cum sit de entibus rationis. que sunt cognitionis difficillime. Item cū in littera dicitur logica est indagatrix veri et falsi. nō est intelligendū q̄ in alijs scientijs nō sine veritas z falsitas. immo in qualibet scientia sunt principia z conclusiones ex quibus veritas sequitur z falsitas. ¶ Item notandū q̄ logica congrue dicitur obstupare subiecta scientiarum. qz reterificat ea. Ipsa em̄ visum habet ad quarūlibet scientiarum principia. ¶ Item notandū q̄ congrue dicitur domina scalaris. Domina quidem. quia domina subtilius viro emollit. Quia igitur logica subtilis sit investigationis. merito vocatur domina. Scalaris autem domina vocatur. quia sicut per scalam continuus fit ascensus z de scensus taliter etiam fiet in logica. Primo enim ascenditur ad terminos et ad eorum compositionem in propositiones. z tercio ad syllogismos constitutendos per compositionem proceditur eorum. ¶ Item nota q̄ logica simulatur vestis. Sicut enim vestis hominem circumdans regit oculum in ipso. quia celat membrorum dispositionem. z si disformem. Sic z logica procedendū est. Scientie inq̄ quā solam veri falsiq; novimus indagatricem. Solam quoq; scientiam scientiarum titulo subtilitatis obstupantem subiecta. Hec est enim scala ris domina. que penetranti vestium natura ad sciarum quarūlibet fastigia p̄bet incrementa virtutum.

Di
gica celat oc
maioris pos
steriorum. q
ta sequitur st
¶ Item log
eratur acutu
logicam pen
Sed hoc alie
primo posser
ta scientiarum
em bene per sci

¶ Quid en
lucidius. q
quadruvia
um aut vi

principia alia
vniuersaliū. q
rudo virtutū
sciendi vniuers
rem modum r
scientia specia
ni ente. sed sol
omnia entia fi
scientia comm
lium. potene
niam in logic
ua z inuentiū
ri assignare ra
quē vero certu
potest quis da
iudicatio. ¶
salicet diuider
nos scientie p
Et etiam in
noti noticiam
n noticiam in
sciendum q̄ li
rari. efficacius
fm iudiciū per

Disciplina scholarium

logica celar occulta. videmus enim maiorem celare conclusionem. quoniam maiore posita non statim sequitur conclusio. Unde dicit philosophus primo posteriorum. quod maior antecedit conclusionem tempore. Sed minore posita sequitur statim conclusio. Maior igitur propositio celat conclusionem. Item logica dicitur penetrativa. nam sicut lignum quod durum penetratur acutum per cultellum aut securim. ita et si aliquid fuerit difficile per logicam penetratur. Item logica stabilis principia aliarum scientiarum. Sed hoc aliquis improbaret sic. Subiecta scientiarum sunt precognita primo posteriorum. igitur non possunt stabiliri. Responderetur quod subiecta scientiarum non possunt stabiliri per eam scientiam cuius sunt subiecta sed bene per scientiam communem. qualis est logica et metaphisica

¶ Quid enim cognitione universalium lucidius. que trivialium est magistra quadrivialium potentia. collateralium autem virtutum plenitudo

¶ Posita recommendatione logice. subiungit Boetius causam huiusmodi recommendationis. Dicitur est prius logicam prebere incrementa virtutum ad

principia aliarum scientiarum. Cuius ratio est. quod nihil est clarius cognitione quamque universalium. quod est magistra scientiarum trivialium. et potentia quadrivialium. et plenitudo virtutum collateralium. Notandum hic quod universalium cognitio. in modo sciendi universalis omnis scientie. nihil est utilius et lucidius. huiusmodi autem modum tradit nobis logica. Quamvis enim logica sit per se et primo scientia specialis. communis enim ut sic esse non potest. quia non est de omni ente. sed solummodo de entibus rationis. Qui tamen actus rationis ad omnia entia sunt applicabiles. igitur logica ex consequenti dicitur esse scientia communis. Dicitur autem logica magistra scientiarum trivialium. potentia quadrivialium. plenitudo virtutum collateralium. Quoniam in logica est considerare tria. scilicet quod ipsa est scientia iudicativa. operativa et inventiva. Quod ipsa sit iudicativa patet per quod novit unusquisque sui scienti assignare rationem. per hoc novit e converso certus esse in suo scito. Aliquod vero certum esse in suo scito est ipsum iudicare suum scitum. Cum igitur potest quis dare rationem sui sciti per logicam. patet quod logica sit scientia iudicativa. Quod etiam sit operativa patet. quia ipsa docet actus rationis. scilicet dividere. diffinire. arguere. et sic de alijs. Sed finem actum rationis omnes scientie procedunt. igitur logica in omnibus scientijs est operativa. Est etiam inventiva. docet etiam qualiter per notum deveniatur ad ignoti noticiam. Procedere autem per notum ad ignoti noticiam est ignoti noticiam invenire. ergo logica est aliarum scientiarum inventiva. Insuper sciendum quod licet logica in singulis scientijs docet iudicare invenire et operari. efficacius tamen et principalius se habet ad unum quam ad aliud. Unde finem iudicii per se preparatur trivialibus. scilicet grammaticis et rethoricis et alijs

B uij

Boetius de

scientijs. Patet hoc. quoniam per illud sumitur iudiciū per quod accipitur rei certitudo. sed per logicam accipitur rei certitudo in rebus grāmaticalibus. quia per ipsam in grāmatica et rethorica reddere possumus scienti nostri causam. Ergo logica est triuialū grāmatice scilicet rethorice et suis proprijs iudicatiua. Ipsa autē est potentia. id est principium operatiuū quadruiualis. Quia secundum potentiam operatiuam habet se logica per prius ad quadruiuales. Loquitur autem hic de potentia actiua que est principium operationis et transmutandi alterum in quantum alterum. et non de potentia passiuā que est principium transmutandi ab altero. Est igitur logica quadruiualium scientiarum operatiua potentia. nam potentia operatiua deseruit ad duo scilicet ad formam et instrumentum. Secundum enim ista duo dicimur operari. Scilicet cum ita est quod logica doceat instrumentū scilicet actus rationis per quod reddunt omnes scientie quadruiuales. Igitur cum instrumenta in quadruiualibus scientijs sunt a logicorū potentia operatiua reduci habet ad instrumentum sequitur quod logica est quadruiualium scientiarum operatiua. Est etiam collateraliū scientiarum plenitudo quia est scientia inuentiua docens procedere per notū ad noticiam ignotam. Et quia sic inuenta ignota. igitur logica est inuentiua. ut scientie subalternante inueniunt subalternantibus inuentis. Subalternante enim posteriores sunt. Intelligamus autem logicam per subalternantē sed per subalternatas scientias collaterales.

Hic ostendit quo ordine sit procedendū in logica dicens sic. In logica procedendū est hoc modo. Primo acquirenda est intrinseca cognitio terminorum. ut scilicet sciatur que possunt esse subiecta et predicata. Deinde sciendū est quomodo huiusmodi possunt ordinari in propositiones. et prout quomodo propositiones ordinari possunt in syllogismos. Deinde diligens fiat inquisitio circa determinaciones terminorum. cuiusmodi sit syncategoremata. huiusmodi enim multū deseruiūt scientie logicali. prout deducit antior exemplariter de Crebratio. quod licet in alijs scientijs fuerat peritus. non tamen in illis sufficienter fuit

Quodhuiusmodi autem imperialis domine adicem hoc ordine scandendum est. In primis terminorum intrinseca cognitio. Eorumque in propositione non latens copulatio. propositionumque non indigna connexio sunt aptanda. Terminorum autem determinationes. quas syncategorematica appellamus memorialiter sunt menti imprimende. utpote quod sophistice non parū deseruiūt fantasie. Horum autem noticiā meminimus Crebratiū virū prudētē. si non in hoc peritū quasi indignam

Di
it imbutus
dā disputari
orū sociorū cō
foclarū mē
volens in lo
etum et pred
dicatū in lo
iusmodi ad i
gliter propo
no diligenter
syncategre
er in alijs tra
niciā termin
ne in prim
modicus er
copulatio in
uerla subie
das in form
liter. Quin
scire rela
aut conf
ferime so
te detent
questrau
angustia
num a se
Quin
brijs do
mo conf
tis culog
scientias p
extrema
lueris per
mentauit
transfuisse

Disciplina scholarium.

te imbutus. immo dixit arte sophisticā vix relatu dignā. Quare vice qua
dā disputationis a quodā suorum scholarium in ea cōfundeatur. et ergo a su
orum sociorum cōsortio sequestrabatur. Quo facto quod pus spreuit postea
sociatum mendicabat. ¶ Notandū hic q̄ determinatū processum facere
volens in logica p̄mo studebit cognoscere terminos logicales puta subie
ctum et predicatū. Nā sicut littera est p̄mū in grāmatica. sic subiectū et p̄
dicatū in logica p̄ma sunt mensura. Deinde dectet stricte sunt huius
iusmodi ad inuicem pponendi ad propositionū p̄binationes. Deinceps
q̄liter propositiones in formā syllogisticā possunt inuicē p̄biri. Ampli
us diligenter studebit habere noticiā determinatam terminorum vt sunt
synthegmumata que in p̄is logicalibus. videlicet in suppositiōibus
et in alijs tractatibz Petri hispani habent. Item auctor p̄grue dicit nos
noticiā terminorum ad discendū. notans per hoc perfectā terminorū cognitiōē
nē. ne in primo logicalis processus occurru contingat oberrare. quoniam
modicus error in principio fit maximus in fine. Item dicit q̄ terminorum
copulatio in propositiōe non erit latens. immo manifesta. qm̄ in logica di
uersa subiecta et predicata inuicem copulant. Item dicit debite cōponen
das in formā syllogisticā. non em̄ queliter propositio pponi potest cū qua
liter. Quoniam scire oportet quid sit vniuersale. quid subalternans. quid
subalternatum. quid ac
cidens. quid substantia
Item opus est scire syn
thegmumata. vt sunt
om̄is nullus. et sic de alijs
Illos em̄ rōe multe sūt
deceptiones. Ignorans
res enim virtutes vocas
bulorum de facili paras
logizantur.

scire relatu sub silentio preterisse. die
aut conflictus adueniente eundē mi
ferrime sophisticatione ab his veniē
te detentum. et a suorum collegio se
questratum. Quid vltius pudoris
angustia confusus. id qd̄ prius indig
num asserebat sociatum mendicabat.

¶ Huius autem imperialis bere fim
brijs dotata sophistica petulanti ani
mo confusa nugatorieq̄ loquacita
tis culogio perusa fūco mulieris per

scientias procedendū est ad scientiam sophisticā. quoniam ipsa est locata in
extremis artibus logice. Et ipsa procedit animo petulanti. et est fūco mu
lieris perusa. respiciturq̄ alias nationes oblique. quā Alexander et nos cō
mentauimus. Unde Boetius dicit se istam scientiam de greco in latinū
translulisse. Et est magna cum diligentia appetenda. ¶ Notandū

¶ Nec ostendit q̄mo
do procedendū sit ad ar
tem sophisticam. Et di
uidit in tres. nā p̄mo fa
cit quod dictū est. secun
do poit notabile ibi. Ad
istorum. Tercio remou
et dubium ibi. Si res
re bone scientie. Primo
dicit sic. Post predictas

Boetius de

hic q̄ sophistica in logice extremitate dicitur posita. Ipsa em̄ sedet in logice extremitatibz cum sit scia apparens ⁊ non existens. sophistica enim copiosa est scientia apparenti ⁊ non existenti. propterea sophistica comparatur ad argumentationem veram sicut priuatio ad habitum. ⁊ sicut obliquitas ad rectitudinem. Sicut ergo priuatio est posterior habitu. ita sophistica sequitur logicam. Igitur dicit esse situata in fimbrijs logice. Est autem sophistica confusa animo inordinato seu petulanti ad modū meretricis petulantis. Unde petulari verbū deponentale significat actū venereium exercere. Et sū hoc dicit Aristoteles quarto metaphisice q̄ logica et sophistica versantur circa idem. differunt tamen desiderio vite. Oportet lecticiū enim ordinat vitam suam ad veritatis inquisitionem. sophistica vero ad apparentiam. ¶ Item notandum q̄ sophistica dicitur perusa eulogio nugatorie loquacitatis. Quoniam sophiste arguit verbaliter ⁊ garrulant verā non curantes scientiam. Et dicitur eulogiū ab eo quod ē bonum ⁊ logos sermo quasi bonus sermo. ¶ Item sophistica dicitur per fusa fūco. id est colore deceptiuo. Quoniam sophistica vtens nititur decipere reducendo ad mētham propter vanam gloriam acquirēdā. Unde fūcus est color artificialis superadditus colori naturali quo mulierca deformes perungunt vultus vt videantur speciose. Est autē siliendo. quoniam sicut talis color verum tegit colorem ⁊ naturales. Sic sophistica veritatem tegit. ostendens esse quod non est. ¶ Item sciendū q̄ sophistica summa cū diligentia est adipiscenda. quoniam sophistica docens vera est scia. Discimus em̄ eam vt nob̄ cauere valeam⁹ p̄ ipsam ne decipiāmur a sophistice arguentibz.

¶ Nec ponit quoddam notabile dicens. Quicumq̄ acquirere vult aliquid quam scientiam triplici vtetur recordatōe. Quarum prima vocatur talis. que scilicet cognoscere docet voces ⁊ dictiones in se. non autem vocum significata docet intelligere. Secunda vocatur mentalis. que scilicet docet rem cognoscere sicut est. Siue que docet cognoscere dictionum significata. Tertis enī vocibus ad dūcere debet scholaris earum significata. Tercia vocatur cōmū

fusa barbaras nationes obliquo fide re respiciebat. quam commentarijs Alexandri ⁊ nostris nouimus decoratam et translatione confectam summo opere curandam.

¶ Ad istorum ⁊ ceterorum perfectionem triplici solemus vti recordatione. Quarum prima vocalis. secunda mentalis. tertia cōmunis. Vocalis sophisticum facit. mentalis iudi-

cem. Communis si continuata fuerit

Di
nia scilicet qu
iplarum ad in
rio riam modo
ces fit schola
rio facit intel
larem. Item
ius modi enim
ad intelligere

perfectum
mentalis se
vius autem
nat. Sicut
cia parum
vero sine
entia sine
Vltus aut

applicatōe a
rum. Operari
multū absq̄
hoiem appar
etis certitud
deniq̄ vti a
tia in present
recta ratio re
na dicuntur.
erius scientia
parum valet
num absq̄ in
ne iusticia. Yu
philosophum
in proposito
scientia sine v
autem loqui
tice vualiter.
huc ergo scien
Vltus erem q̄
Vltimus.

Disciplina scholarium.

nis. scilicet quando habita vocum significatione et earum expositione fit ipsarum ad inuicem applicatio. Subdit consequenter quod vocalis recordatio tamen modo facit scholarem apparentem. Sulfas enim proferendo voces fit scholaris apparenter sciens licet non existat. Sed mentalis recordatio facit intelligentem. Et talis si continuata fuerit perfectum facit scholarem. Item vocalis recordatio quandam generat cecitatem. Per huiusmodi enim homo non videt intelligendo. Quis aptitudinem habeat ad intelligendum sed mentalis veram generat scientiam. Et communis

perfectum facit. Vocalis cecitatem. mentalis scientiam. communis usum. usus autem magistrum parare festinat. Sicut enim prudentia sine iusticia parum vel nihil prodest. Iusticia vero sine prudentia multum. Sic scientia sine usu parum vel nihil prodest. Usus autem sine scientia multum

scilicet vocalis et mentalis si mul usus generat et principium prouidentiam. Et per huiusmodi scholaris tandem redditur dignus magisterio. Quoniam sicut scientia virtutum sine proutum operatione parum prodest aut nihil. Est enim melius vnam agere virtutem. ut iusticiam seu aliam quam omnes scire virtutes et si nullam operari virtuose. si primum philosophorum. Sic triestria pariformiter sine ei

applicatio ad usum. vel saltem in promptu habitu. nihil prodest aut parum. Operari autem perfecte et indefinenter quasi non deficeret scia. patet multum absque scientia. ¶ Notandum hic primo quod recordatio vocalis facit hominem apparenter scire. recordatio secundum vocum significationes facit in dictis certitudinem. recordatio autem secundum significationes vocum earum demum visitationem facit perfectionem. ¶ Item notandum quod prudentia in presenti textu non accipitur ut est una virtutum cardinalium. que est recta ratio rerum agibilium. Sic enim omnes virtutes morales prudentia dicuntur. Sed accipitur hic pro rei iuste scientia. Unde vult hic Boetius scientiam rei iuste parum valere sine iusticia. Sicut enim medicina parum valet sine corporis regimine bono. Corporis autem regimen bonum absque medicina multum. Sic etiam scientia rei iuste parum valet sine iusticia. Iusticia autem absque scientia rei iuste multum. Quoniam secundum philosophum. multi operantur iuste. sine tamen scientia iusticie. ¶ Item in proposito per usum intelligitur actus multotiens iteratus. Unde enim scientia sine usu parum prodest. Verbi gratia. scire grammaticam. non autem loqui grammatice parum aut nihil valet. Loqui autem grammatice vsualiter. et grammaticam tamen ignorando valet multum. Genera liter ergo scientia sine usu valet parum. usus autem sine scientia multum. Usus etiam quodlibet in sua facultate efficit potentem. Quod ob id bene dixit Aristoteles. Natura facit abile. ars facit. usus vero potentem

Boetius de

¶ Postro Adam documento remouet dubium dicens sic. Dictū est q̄ ad p̄fectionem sciārum p̄dictarū triplici oportet vti recordatione. Dīceret ergo aliquis. quomodo hec omnia poterunt cognosci cum sint diffīcillima ad cognoscendū. Respondet autor dicens sic. Licet aliquis neq̄ at in principio omnia app̄hendere. Debet tamen gradatim ascendere Ita videlicet q̄ primo vocale cognitionē acquirere debet. postea mētalem. z tūc vltērius cōmunem. Et tandē ex his vnū debet facere prinū ¶ Notā dum hic q̄ orō in proposito sumit pro scia. z non vt est dictionū ordinatō Et nō est hic aliud oratio nisi doctrina seu scia. que est habitus firmus et verus per demonstrationem acquisitus ¶ Item notandū q̄ Boetius in textu dicit (gradatim) ad denotandū q̄ scia successiue acquisita nō est tam labilis sicut scientia cito acquisita. Et causa huius naturalis est hęc quia facilis app̄hensio prouenit ex humiditate organorum. v̄puta cerebri. imp̄ssio enim cito fit in humido. vt notum ē. talis tamen multum est labilis. Tarda autē alius rei app̄hensio et difficilis prouenit ex organorum siccitate. Unde in substantia dura z sic ea difficulter fit imp̄ssio figure sigilli. difficulter tamen huiusmodi remouetur. vt verbi grā in cera molli cito imp̄mitur figura sigilli. etiam z cito potest remoueri. Pariformiter homines habentes cerebrū humidū et organa humida. cuiusmodi sunt sanguinei z flegmatici cito app̄hēdūt et cito obliuiscunt. Homines vero sicca habentes organa valde difficulter app̄hēdunt. sed non cito obliuiscuntur. Et hęc est causa quare melancolici vt in pluribus meliores fiunt clerici Quoniam licet rem aliquā difficulter app̄hēdant. non tamen postq̄ app̄hēsa fuerit de facili obliuiscuntur.

¶ Ostēso modo acquirēdi grāmaticā. poetriam. rethoricā v̄sualem et logicā in generali. p̄ter ostēdit Boetius modū z ordinē acquirēdi logicā in speciali. Et diuiditur in duas. Nam primo facit quod dictū est. secūdo respōdet tacite questionī. ibi. Necdū hec gerunt. Adhuc p̄tina in duas. nam primo facit quod dictū est. secūdo in speciali declarat causā sui inētū. ibi. O quantum vilitatis. Dicit igitur primo sic. Postq̄ sufficienter v̄sum fuerit de acquisitione grāmaticę poetrie. etiam z de modo acquirēdi logicā in generali. videndū est de mō z ordi

¶ Si vero bone scientie tyrunculus. seriatiū totam nequeat complectere orationem. saltem primam capiat pronuntiatiōem. donec gradatim ascendendo continuū producere possit effectum.

¶ His autem sententijs leuitatum de speculatione Porphiriana scilicet quinqz vniuersaliū. que

Dis
ne acquirēdi lo
cūter informa
licet in logica.
ria quinqz vni
Aristoteles
canur mōstra

ab Aristotele
tendēdum et
necessaria. q̄
his patefecit
tis habere
scatur notū
¶ Non l
tas in vicio
quoz volu

verbia esse alie
rupibile autē si
monstrum secu
spēi dispositiōe
sit gibbosus se
¶ Dicit
in duas parte
ibi. Nonne licet
ante librum p̄
quinqz vniuer
tus p̄clusionis
mionē ex gene
mō quinqz vni
ymio necessar
quenda est ne
aliae quāscūq̄
seca) ad exclu
quinqz vniuer
noticia dūm t
¶ Hęc rem
sufficiēt fuerit
dominā q̄ scho

Disciplina scholarium

ne acquirendi logicam in speciali. Et est ordo iste. postq̃ puer fuerit suffi-
cienter informatus in predictis documentis. vltius informabit specia-
liter in logica. Et primo audiet librum Porphyrii. in qua habetur mate-
ria quinq̃ vniversalium et eorū noticia. Deim audiet librum pdicamentorū
Aristotelis. Et ratio est. quia liber quinq̃ vniversalium que ab Aristo. vo-
cantur mōstra. introductorius est ad cathgorias pdicamentorū. q̃ Boe-
tius hic dicit se bis in cō-

ab Aristotele monstra vocantur. at-
tendendum est. ad ipsius cathgorias
necessarias. que luce in commentarijs
bis patefecimus. Q̃ quantum utilita-
tis haberet si in eis intrinseca cogno-
scatur noticia.

¶ Non litteralis suffronici facul-
tas in vicio notāda est. Inquā nostra
quoq̃ volumina stili schemate deco-

mentarijs patefecisse
¶ Notandū hic q̃ Ar-
storeles pmo posteriorū
vocat vniversalia mon-
stra derisorie ad Plato-
nem. et hoc congrue. qm̃
plato posuit ipsa eē yde-
as fm̃ rem et rōem sepa-
tas a singularibz. Pesusit
em̃ spēm humanā in aēs-
re vel in stella sibi ppari
Illud autē monstrū vo-
catur qd̃ non generatur
ad similitudinē sue spēi.
et per psequens vnuer-
salia cū sint ppetua opoz

ret ipsa esse alterius spēi a singularibz. hmoi em̃ sunt corruptibilia. incor-
ruptibile autē simpliciter differt specie a corruptibili Item notandū q̃
monstrum secūdo physicorū d̃ illud quod indeterminate se habet ad sue
spēi dispositionē. Ut si homo se habeat digitos in vna manu. vel si homo
sit gibbosus seu biceps d̃ esse monstrum.

¶ Hic in speciali resumit seu declarat cām sui intenti. Et diuiditur
in duas partes. primo em̃ facit quod dēi est. secundo remouet dubium
ibi Nonne litteralis. Dat ergo cām quare liber Porphyrii est audiendū
ante librum pdicamentorū et alios libros logicales. Unde sine noticiā
quinq̃ vniversalium nulla scientia pfecta citur. quoniā scientia est habi-
tus pclusionis. in qua qd̃em pclusionē ppiū pcluditur de specie p diffi-
nitionē ex genere et differentia integratā. Cum ergo put haberetur in phe-
mio quinq̃ vniversalium Porphyrii scientia vniversalium sit multum utilis
ymmo necessaria ad diffinitionē diuisionē et demonstrationē. sequitur q̃ ac-
quirenda est nedū ante pdicamentorū noticiā. quin ymo etiā et ante
alias quasq̃q̃ scientias ¶ Notandū q̃ autor signāter dicit (si intrin-
seca) ad excludendū noticiā vocalem. qualem habuit Suffronicus de
quinq̃ vniversalibz. talis em̃ non sufficit. Sed mentalis et cōmunis eorū
noticia dumtaxat est sufficiens

¶ Hic remouet vnum dubium. dēi est em̃ prius q̃ postq̃ scholaris
sufficitur fuerit informatus in grāmatica. informādus est in logica Et iā
dēi est q̃ scholaris primo audire debet Porphyriū. et dēi librum pdica-

Boetius de

mentorum Aristotelis ¶ Quereret ergo aliquis. cum diuersi ordinare
runt diuersa. et scripserint diuersimode circa predicabilia Porphyrij et predicta
menta Aristotelis. cuius ergo illorum opinioni stabit scholaris. Hoc dubium
remouens dicit. quod scholaris informandus in logica non descendit diebus
Suffronici. sunt enim huiusmodi inutilia et vicio noranda. Cuius causa
est. quia Suffronicus cum vocalem habet noticiam predicabilium. Sed
stabit scholaris dicitur non
firis. et precipue dicitur ip
sius Aristotelis. licet cum
illa voce sint tediosa. sen
tentia tamen sunt vtilissima

¶ Nec responder ta
cite questioni. Et diuis
dicitur ista pars in duas
pres. primo facit hoc quod
dictum est. secundo ponit
quoddam notabile. ibi
Nec dum hec geruntur
Primo dicit sic. dem est
doctrina Aristotelis fore
obscuram. diceret ergo
aliquis. Quod boetius transla
tor fuisse Aristotelis de
greco in latinum. quare non
fecisti doctrinam eius sa
tis planam. Responder dicens. ego malui seruire trans
lationi quam arrogantie deprehendi te/
meritate. Quid enim Aristotelis lu
cida veritate serenius
¶ Nec dum hec geruntur gramati
ce fructuositas est oblinquenda aliquo
modo. Per eam enim cuiuslibet scien
tie commendabilis redditur possessio.

¶ Hic ponit vnum notabile dicens sic. Scholaris tunc informatio
sue in logica oculum semper habebit ad gramaticam. ne ipsam obliuiscatur
quonia scientie cuiuslibet possessio per eam commendatur. Quia rhetorica
ad audienda predicta non est omittenda. immo continue acqrenda. Et
omnibus his acquisitis insudandum est scientiis quadrivialibus. cuiusmodi
sunt musica arithmetica geometria et astronomia. Causa est. quia studij
continuitas in eis generat florem. et nos producit fructum. et hoc si dubita
re de singulis non est inutile ¶ Notandum hic. quod grammatice fructuo
sitas ea de causa non est oblinquenda. Quonia grammatice ut Alanus vi
dit in antichaudiano docet tenellos infantes loqui. et ad loquendum instruere
Item dicit idem. sicut logica dirigit intellectum ne aberraret ratiocinando. sic
grammatica dirigit intellectum ne aberraret sermocinando Item gram

Di
matica docet
gere. Hicur fi
de gramatica
qua clausa on
dem. Qui qu
croium don

Rhetorice
lium quocq
paratione
In his au
generat. fr
fuerit dub

In delectatio
operam inte
gilus antiq
les enim nu
expendunt
secularibus
fecerit nec
sit melius
idem. quod ac
mirari ince
mimulq
detestanda
emini pro bi
bonis animi
et bona an
est despera
tura sit im
rala in qua
ergo omne
modi aut
modo des

Disciplina scholarium

matica de eēt significata vocabuloꝝ exprimere. ⁊ sermonē platum intelli
gere. Igitur fructuositas eius non eēt obliquēda Item Seneca dicit
de gramatica. Nec eēt scientia. qua aperta omnes alie scientie aperiūtur.
qua clausa omnes alie scientie claudūtur Item dicit Eusebius de ea
dem. Qui querit alias scientias sine gramatica querit terminū sine via. in
troitum domus sine ianua. puerū sine matre. hinc autē sunt impossibilia
quare et impossibile est

Rhetorice quidem lepos. quadrui-
lium quoq; bonos. studiū acq̃sita cō/
paratione nō habent obmitti p̃ posse
In his autē studiū p̃teruitas florem
generat. fructumq; parturit. si p̃mixta
fuerit dubitatio ⁊ tempestiua

His scholarium rudimentis
et virtutum incrementis. Nunc
de eorum subiectiōe breuiter

in delectatione sine gustum et tactum. dedit enim sensualibus non dantes operam intellectualibus testis sunt conformes. Unde Hermes terminos gustus antiquos et deoras vitam sensualem diligentes increpans ait. Tales enim nulli humanorum operam dederunt. sed more pecorum vitam suam expenderunt. Secundum est vita civilis. quidam enim instanti se negotiis secularibus immiscuerunt. et ad studium penitus sunt incepti. Tercium est de seculis necessarium. unde philosophus decimo ethicoz dicit. Licet philosophari sit melius quam dici simpliciter. non tamen indigenti. Preterea alibi dicitur idem. et acquisitis vite necessariis antiqui sacerdotes egypti propter ammirari incepterunt philosophari. Paucis tamen philosophus indiget. paucis enim minimisque natura contenta est. Quartum est negotiatio. que maxime detestanda est. cum bonum anime precedat bonum corporis. Nomines enim pro bonis corporalibus maximos sufferunt labores. potius tamen pro bonis anime esset laborandum. Sicut enim anima nobilior est corpore. sic et bona anime bonis corporalibus sunt meliora et nobiliora. Quintum est desperatio de scientia consequenda. cum enim intellectus noster de sui natura sit imperfectus. eo quod se habeat a principio sue creationis tanquam tabula rasa in qua nihil est depictum. depingibilibus tamen scientiis et virtutibus. Cum ergo omne perfectibile naturaliter inclinetur ad suam perfectionem. huiusmodi autem inclinationem non frustrari firmiter tenendum est. nec quocumque modo desperandum est de ea.

Boetius de

Abito modo acquirendi sciam a discipulo. hic psequeretur deter-
minat Boetius de subiectione et obedientia discipulorum erga ma-
gistros suos. Et dividitur hec pars in tres. in prima ponit inten-
tum. in secunda dicit causam sui intenti. ibi Quonia qui se non nouit in ter-
cia ponit impedimenta quibus impeditur discipulus a studio. ibi Non sit
aut discipulus. Primo dicit sic. Determinato de modo recipiendi sciam
a magistro. consequenter
determinandū est de obe-
dientia et subiectione scho-
lariū ad magistros. Et po-
nit eam sui intenti. quos-
mā quicūq; scholaris nō
subiecerit se mōro suo il-
le nunq; efficietur mōr.
Diserum em esset eum
fieri mōr qui nunq; se
nouit esse discipulū. Et
subdit q; scholariū subie-
ctio p̄sistere debet in tri-
bus. put etiā vult Tul-
lius secūdo rhetorice. vi-
delicet in attentione. docili-
tate et beniuolētia. vt p
hec tria possit scholaris
ad scientiarū fructū pue-
nire. Debet igit scholaris
esse attentus in exer-
citio attendēdo dēā ma-
gistrū sui cum diligētia. Unde exercitiū est actus multotiens iteratus vel
exercitus habitū inducens. Et etiā scholaris docilis. vnde ille dicitur do-
docilis qui de facili recipere potest sciam siue rei cognitionē. Et differt a do-
cibili. vnde illud dicitur docibile quod cito potest doceri. Unde docilitas cau-
satur in discipulo quando sibi lucida et leuia preponunt. vñ? Lucida cum
breuib; dociles sunt reddere nata. Et et scholaris beniuolus. s. ad
retinendum audita a suo magistro et intellecta. Quonia in maliuolā ani-
mam non introibit sapientia. Et pro tanto continue studebit et attente.
Sicut em teste philosopho primo ethicorū vna hyrundo nō facit ver. nec
vna dies calida facit estatem. Ita nec vna operatio virtuosa facit virtuo-
sum. Sic etiā vnicū exercitiū scholarē non perducit ad fructum sci-
entiarū. Et ob hoc dicit p̄phus alibi Scientia festinata marcescit. medio-
criter autē sumpta augmentatur et crescit. Insistat ergo scholaris diligen-
ter studio suo et attente frequēter laborando. Et etiā scholaris docis.
Unde ingenium dicitur quedā virtus anime qua defert se ali-
quis ad intelligibilia. Per tria em p̄missa potest scholaris prouehi ad
scientiarū culmina.

est ordiendum. Quonia qui se nō no-
uit subijci se nō noscet magistrari. mi-
serum enū esset eum fieri magistrum
qui nunq; se nouit esse discipulū. De-
bet autem discipuli subiectio in tribus
consistere. in attentione beniuolentia
et docilitate. Ut sit docilis ingenio.
attentus in exercitio. beniuolus in ani-
mo. Attentus inquā ad audiendum.
docilis ad intelligendum. beniuolus
ad retinendum. Ista vero tria ad per-
fectionē concurrunt p̄mutatim.

Disciplina scholarium

Ita ostendit quedam impedimenta debitam subiectione scholarium
erga magistros impediunt. et sunt quatuor. scilicet discoloria violentia
luxuria et incostantia. Primo docet de discoloria. secundo de violentia
ibi Non sit autem discipulus violentus. tercio de luxuria. ibi A luxurie fer
uore. quarto de incostantia. ibi Cum autem discipulus. Primo ponit inter
pretationem discolori in greco. secundo ponit eius descriptionem. ibi Discolorus autem

Non sit autem scholaris discolorus. Discolorus autem dicitur quia
si a schola diuulsus. Scolan grece dicitur
vacatio latine. inde dicitur discolorus
quasi a vacatione diuulsus. Discolorus
autem est qui discurrit per vicos
et plateas. per tabernas et meretricum
cellulas. per publica spectacula. per
pas et correas. per comestationes et per
publicas cenas. et hoc oculis vagantibus.
effrenataque lingua. petulanti animo.
vultu incoposito. Omnibus istis
schola postponitur. Quodam vero
tempore cum causa sanitatis recuperande
et ob aeris intemperiem. ritusque
galloz facetos. matronarumque pios affatus
nos ad galliam transtulissim

ponuntur. Tunc ibi Quodam vero tempore
dixit per exemplum. dicens sic Cum causa sanitatis recuperande transtule
rim me ad franciam propter aeris intemperiem. Etiam propter facetiā gallico
et pios affatus dominarum. ut recolo videbam multos discoloros in ciuitate
parisiensi. Etiam in eadem ciuitate aliquos vidi scholares diligentes sed pau
cos. Etiam quod non profecerunt ea de causa. quia non aderant fideliter eos ins
struentes in philosophia. quia eorum magistri debiliter fuerunt fundati.
Vidi etiam aliquos flauos britones rhomam pergentes causa melius profici
endi ibidem. qui magnas incurrerunt expensas et frustra. quibus grauiter

est. et tercio ostendit per exemplum. ibi Quodam vero tempore
Primo dicitur sic Scholaris non sit discolorus. quia discolorus interpretatur
quasi sepatas a scholis. Et scola dicitur a scolan grece quod est vacatio.
i. interitio latine. Dicitur ergo discolorus quasi diuulsus a vacatione
scholastica. i. sepatas a cotidiano labore et scholastico exercitio.
Tunc subdens descriptionem discolori dicit. Discolorus est qui
discurrit per vicos et plateas. per tabernas. per domumunculas
meretricum. per publica spectacula. per ludos. per superbas
societates. per correas. per comestationum frequentationes.
per turpes et publicas societates. et hoc vagabundis oculis.
irrationabili appetitu. effrenata lingua. luxurioso et incostanti animo.
Ex quibus habitis schole post

Boetius de

condolui. Sciebam enim quod rhome non tam valens erat studium sicut parisiis. licet studium atheniense excelebat studium parisiense. ad quod tamen se non transtulerunt. immo si tales proprijs mansissent in prebuis. et meo vsi fuissent consilio. et dimisissent inutilia Lucretij volumina. cum non erant nisi fabule inutiles non tantum temporis perdidissent et expense. Quia in eadem ciuitate vidi paucos almanos titulo magisterij intitulari. Quia vidi aliquos hybernos in sciendis prohibitis magistrari. scilicet in necromantia geomantia pyromantia herimantia etc. Quia videbam ibidem in ciuitate rhomana postmodum aliquos de scholaribus lippientibus. et fluentes oculis habentibus. Sed que dicta sunt de predicto exemplo dicta sufficiant.

¶ Nec ponit secundum impedimentum determinationis subiectionis scholarium erga magistros suos. dicens sic. Scholaris non debet inferre magistro suo opprobrium. sicut fecit Albinus. qui multum erat dilectus a parentibus suis potius tamen erat percursor iniquitatis. Cum enim magister suus Gallius legeret balburiendo. intecit ipsi manus violentas in caput eius. venerabilem maculando canitiem fedo pedum suorum accessu. Subdit causas huius. quia Albinus totum comprehendere non potuit quod magister suus legebat. quia bonam non hatebat facundiam. Concludendo dicit. heu quantum dedecus. quantumque malignitatis accessus di-

multos discipulos ut meminimus vidimus percipimus in ciuitate Iulij celsaris que parisiis nuncupatur. multos autem artes mendicare perspeximus. nullis eis pocula philosophie ministrantibus. Flauos vero britanos studiis precio rhomam comedantes quibus grauiter condoluimus. atheniensium scintillis minime pascebantur. cum gallica facetia grecari inceperunt. Sed si aliud quam tortuosa Lucretij volumina in partibus suis inuenissent. consilio nostro non tantum perdidissent tempore. Germanici furoris paucos insperimus intitulari. Dagice autem illusionis hybernice magistrari multos vidimus. De nostris lippientibus patet et conuulsis. Sed hec hactenus sufficiant.

Non sit etiam discipulus violentus. Violentie autem Albinus Albei filius in exemplis predeat. qui cum esset filius dilectionis magis

Dil

scipuli in capu
bino. et Aluic
at appetitu S
na. qui scient
ponitur secur
reit nisi per m

tamen iniqui

suo Gallio

nus iniecit

nam ac ven

do pedum

ti sceleris c

sionem tot

re pstituit

infelices d

excessus. 2

deat bered

Aluicus suc

ma platone.
hoc potest ex

nus in crimib

¶ Item

ne philosophi

magni cupie

re volebat loc

fecerat interfi

tempore parit

illius experien

banur rane. 1

modico afflic

ad vomitum

ipm ranas cu

uisset. et sic na

mem suu co

geudi morte

Disciplina scholarium.

scipuli in caput sui magistri Gaudeat igitur Nero de tanto herede. s. Al-
bino. et Quicus de tam coinquinato gaudeat successore. Bullius gaude-
at appetitu Seneca cum Socrate Subdit. ille non est dignus scien-
tia. qui scientie offendit preceptore ¶ Notandū hic. q. violentia q. hic
ponitur secundū impedimentū determinare subiectionis diffiniri nō pos-
test nisi per motum violentū. Est aut motus violentus recessus a quie-

tamē iniquitatis precursor. magistro
suo Bullio quādoq; balbutienti ma-
nus iniecit violentas et sceleratas. ca-
nam ac venerabilē eius caniciem fe-
do pedum maculauit accessu Que tā-
ti sceleris causa. ad primā aeris im-
pulsionem totam nequinit cōprehende-
re p̄stitutionē: Proch dedec. p̄cob
infelicis discipuli in caput felicitatis
excessus. Tam scelerato Nero gau-
deat herede. Tam coinquinato suo
Quicus successore Bulli? cū socrate

ma platone. quare ip̄m inuasit venerabilē eius cōculcando caniciem Et
hoc potest exponi dupliciter. vno mō quia Bullius actu erat senex et cas-
nus in crinibus. Alio mō quia fuit homo discretus sicut canis esse solent

¶ Item notandū. q. Nero vt recitat Boetius in tercio de p̄solatio-
ne philosophica fuit homo nephandus et criminofus. Unde quadā vice
magnum cupiens videre ignem ciuitatē romanā incendi fecit. Item vide-
re volebat locū in quo requieuerat in utero matris. quare et matrē suam
fecerat interfici. Item scire affectabat quantū doloris paterentur mulieres
tempore partus. ideo fecit vocari medicos vt eorū consilio habere posset
illius experientia. vnde medici amministrabāt ipsi portionē ex qua genera-
bantur rane. Et sic in ventre magnos patiebatur dolores. a quib; tempore
modico afflictus literari voluit. quare medici ministrabāt ei portionē vñ
ad vomitum puocabat. et sic ranas euomit. Qui sciscitāt vñ. puenisset
ip̄m ranas euomisse medici dixerūt q. fetus nondū ad maturū tps pue-
nisset. et sic natura pduxit id qd melius potuit Item occidit Senecā
magrū suū eo q. sepe corripiebat eū de vicij. quadā etiā vice dixit sibi. elis-
ge tibi mortē quā subire malles. Seneca vero sciens se euadere nō posse

Boetius de

ellegebat disponi in balneo. et ibi fecit se minui in mediana. et sic expirauit. Et ergo dicitur seneca quasi se necans. ¶ Item notandū. q. Quicūq; etiam erat homo malignus. unde ipse erat discipulus Socratis viri criticissimi vnum verum deum colentis. Ipse autē cogere volebat eum ad sacrificandū dijs. quod dum recusabat. accusabat eum coram rege. qui fecit eum vocari ad suam presentia. et fecit eum bibere venenū in nomine dei sui. quod cum fecisset nihil sibi nocebat. Postea vero fecit eum bibere venenū in nomine ydolorū. Quo facto intoxicatus expirauit.

Seneceq; gaudeat appetitu. Nō est dignus scientia qui scientie insurgit preceptori.

¶ Hic ponit tercius impedimentū subiectionem scholarū erga magistros suos impediens quod est luxuria. Et dicitur. nam pmo dicitur luxuria in tres spēs secundo. psequitur ponēdo exemplū. ibi.

Luxurie feruore quicūq; discipulus studeat se alienare. quā triplici diuiserunt satyrici partitione. Quandam in ornatu vestium dicentes consistere. aliam in coitu. terciam

do exemplū. ibi. O cum melioso coitus appetitu. dicens Discipulus volens pficere in scientijs cauebit sibi a feruore luxurie. quā diuiserunt satyrici in tres spēs. Prima consistit in ornatu vestium. secūda in coitu. et terciā in superfluitatib; cibi et potus. Tunc reddit causam quare scholaris se abstinebit a luxuria. dicens. Videmus em multos luxurie subiectos tandem incidere in rabiem. ¶ Notandum hic. q. scholares ea de causa cauebunt sibi a luxuria. quia pficere volentes in scientijs quietam habebūt mentem. ita q. rōnem habeant cōstantem. Etiam erunt absolui a passionibus corporis. sicut sunt amor timor et odium. Luxurie autē insistentes animū habent incōstantem. et passionibus corporis sunt occupati. Huiusmodi autē corporis passiones cum luxuria mentem faciunt inquietam et animū incōstantem. quare scholaris pficere volens abstinebit se a luxuria. ¶ Item notandum. q. luxuria p̄m sanctū Thomam est ex immundis desiderijs pueniens lubrica mentis et carnis p̄sticatio. Vel aliter sic diffinitur. Luxuria est libidinose mētis appetitus. Appetitus quidem qui est ex consensu rōnis. talis em appetitus est peccatū mortale. dū ratio non cohibet huiusmodi appetitum. cum tamē possit cohibere. Sunt autē luxurie octo spēs siue differentie. Prima est fornicatio. et est soluti cum fornicata. Secūda est meretricium. et illa fit dupliciter. scz aut per vanā libidinem cum diuersis secundo. aut cum publica p̄cumbendo. Tercia est adulterium. quo conjugalis thorus violatur. Quarta est stuprum. quo virginialis integritas corrumpitur. Quinta est sacrilegium. quo p̄uincia deo sacrata leditur. Sexta est incestus. quo vinculum cōsanguinitatis vel cōparentitatis corrumpitur. Septima est peccatū contra naturam siue zo

miā quo natura specialem generis mortale est caro remota. Non solū

gulositas. biē fetule. borare su

efficitus. fit causa p̄nacionis iusticie. teritus cōingit vel amor. ¶ Hic ponit qui ex sola. Et fit qui meretricium. cio cum fit. to cum accedat. Sed vtrum dūderum est. Q. p̄sticatio. Excitatio aut luxuria. scholaris est vitanda. car. vires et exteriora an lent oculos in his metrib; ambulat. vīm. sensus. cur in re. luxuria car. qui frequen. una abstine. se inquit. C. p̄sticatio p̄sticatio

Disciplina scholariū.

mita quo naturalis vsus coeundi perueritur. Est autē omne peccatū contra naturā speciei. ¶ Unde notandū q̄ peccatoꝝ aliud est contra naturā generis, aliud contra naturam speciei. Secundo modo omne peccatū mortale est contra naturam. Quia in rationali parte sinderis omni peccato remurmurat, sed p̄mo modo peccatū sodomie est contra naturam. Non solū em̄ in hoīe, sed etiam in bestiis s̄q̄ diuersi sexus qui in coitu con-

gulositas assitricem. Cuiuslibet rabie fetulenta frequenter nouimus labozare subiectos

ueniūt. Et si alio modo contingit, cōtra naturā generis est. Octaua species luxurie d̄r esse libidinofus coitus cōiugalīs. hic autem multiplex accipitur. Quidam em̄

efficitus, alius fragilis, alius impetuosus. Licitus est triplex, vt quādo fit causa prolis ad cultū dei. Vel causa reddendi debitum. Vel causa fornicationis vitandae, nō in se, sed in coniuge. Primus est pietatis, secund⁹ iusticie, tercius vero cautele. Et is nullū dicitur esse peccatū. Fragilis coitus cōiugalīs est dum fit causa delectationis. Et est distinguendum, q̄ vel amor ipsius delectationis preponitur deo, et sic mortale peccatum est. Aut postponitur deo, et sic veniale est. Sed impetuosus coniugalīs est, qui ex sola libidine p̄oueniens merhas honestatis et rationis transcendit. Et fit quinq̄ modis. Primo modo cum fit causa satiandi libidinem p̄ meretricia blandimēta. Secūdo modo cum fit contra naturalem modum. Tercio cum fit tempore prohibito. Quarto cum fit loco prohibito. Quinto cum acceditur ad pregnātem vicinam partui, vel que est in fluxu menstrui. Sed vt auctor innuit in littera, satyrici hoc est reprehensores vitiorum diuiserunt luxuriam in tres partes. Quandā in coitu de qua dictum est. Quandā in vestium ornatu. Et terciā in gulositate dicentes p̄sistere. Unde satyricus d̄r a satyra, et est arbor quedam calida libidinis excitatiua. Inde satyricus, i. libidinosus aut libidinosoꝝ rep̄b̄sor. Nec autē luxuria pro qualibet eius specie seu parte est determinate subiectōnis scholariū erga suos magistros impeditiua, quare precipue a scholāribus est vitanda. ¶ Itē luxuria nocet corpori et anime. Hominem em̄ debilitat, vires eneruat, animū impedit, corporis consumit dispositiōem, bona exteriora annihilat, etiam nocet oculis, quoniam luxuriosi frequenter habent oculos rubicūdos et lippientes. Et tangūtur proprietates predictae in his membris. Remina corp⁹, opes, animā, vim, lumina, voces destruit annihilat, necat, eripit, orbat, acerbatur. Item, Ingenium, mores, animam, vim, sensus, honores. Tor perdit vere bona clericus in muliere. Item dicitur in textu (fetulenta rabie) et puenienter, quoniam s̄m medicos nimia luxuria causat debilitatem cerebri, et sic homo debilitatur in capite, et sic qui frequenter vtuntur luxuria fiunt dementes et furibundi, quare a luxuria abstinentū est. Unde philosophus in quadam epistola ad Albinū sic inquit. O clemens imperator non inclina te ad coitum, quia est propter prietas porcorum et actus brutorum, Scio enim q̄ est corporis destrues

Boetius de

tio. vite breuiario. virtutum corruptio. legis transgressio. malorum mor-
generatio. Etiam per nimium coitum impeditur digestio nutrimenti. Et
am consequenter inhabilitatio siue organorum indispositio. et principaliter ce-
rebrum. Et luxuria tene dicitur proprietate porcorum propter eius immu-
dictam. quia si natura tantam non apposuisset delectationem ad actum lux-
urie. nullus talem perficeret. ¶ Item notan-
dum quod ornatus vestitus
siue gulositas non est ac-
tus luxurie formaliter vel
essentialiter. sed casualiter
et dispositiue. homo
enim pulchra habens ve-
stimenta et singulis in me-
bris dispositus citius ad
luxuriam instigatur. Et
mulieres in tali potius de-
lectantur. quare et talem
sepius alliciunt. Etiam
gulositas disponit et cau-
sat luxuriam. Iuxta illud
commune dicendum Lux-
uria raro non bene pa-
sa caro. Et sic per op-
positum homo crapulo-
sus sepe committit luxuri-
am.

¶ Nec per exemplum
confirmat dictum suum.
quod scilicet nullus exerceat ac-
tum libidinis. dicens sic
Tota ciuitas romana
deseruit filium Lucretij
qui fuit sanguineus. or-
tus de parentibus nobi-
libus. et habuit corpus
bene dispositum. et erat
facundus et ingeniosus.
Nimis enim insistebat
luxurie consumendo bo-
na parentum suorum cum
meretricibus et rapillis
illicite. sic quod tandem a consortio suo destituebatur. quando scilicet amplius ex-
pendere non valebat. et quidie vexabatur a creditoribus suis. tandem vero non

¶ Contumelioso coitus appetitu
sanguineum Lucretij filium zenonis
discipulum omnis romae fleuit inu-
sitatum. Qui tam clarissimis or-
natibus. quantitatibus procere. qualita-
tis sanguineae. mire siquidem eloquen-
tie. perspicacis ingenij. Sed quotidi-
anis et ultra debitum nature nuptijs
gandebat. patre penam differente pa-
trimonium parentumque census illici-
te consumebat. Lunctisque zelotypijs
imminebat. aleis autem et meretricum
cellulis semper inhababat. proprio non
destitutus pruritu. a parentibus eiec-
tus. ab amicis et consortibus destitu-
tus. Creditoribus undique fatigatus.
notis et ignotis furtim studuit assiste-
re. a crucis angustijs creberrime a pa-
tre redemptus est. Ultimo cum pa-
rentis penuria redemi non potuit. eni-
dem ad eum lachrymis venire compell-
lebat. osculique ab eo voce querula pe-

potens p-
demit. D-
li amplius
osculi a p-
qz prebet
ter quare
documen-
si. quasi d-
naro. A-
putant ve-
correctione
formare.
correctione
vel sic aff-

tebat.

petitio

nasum

Quar

ganis

animis

cōtem

celle

discip

¶ Et

incurs

inferm

autoz qz

re sed s

luxuria

uria qu

qui po

mo qz n

potuit

ntem

Disciplina scholarium.

potens plura acquirere. furari incepit. immo pater suus ipm a patibulo re-
demit. Patre vero eius totaliter depauperato p ipm. et ex psequenti p il-
lū amplius redimi nō potuit. Adductus tandē ad patibulū. voce q̄rula
osculū a patre suo petebat. Et patre suo ex pietate moro paterna. osculū
q̄ petēte morū acutissimo secuit eius nasum in hęc p̄p̄ens verba. Pa-
ter quare nō correxisti me tpe errorū meorū pueriliū. quare me nō p̄misti
documentis magistrī mei obēdire. et q̄re te nō p̄hibente socios meos p̄cep-
si. quasi dicat. hęc om̄ia mihi prouenerūt ex q̄ nō correxisti me tpe det̄ini-
nato. Ad dandū igitur alijs exemplū vt corrigant filios excessiuos am-
putauit vobis nasum vestrum. Subdit autor. necesse est patrē intendere
correctioni filiorū suorum. et magistrū suos discipulos moribus bonis in-
formare. ¶ Notandū hic q̄ vt patet in textu necesse est patrē intendere
correctioni filiorū suorum. Ratio est q̄ teste p̄bo nō parū differt puerū sic
vel sic assuesci. Pueri em̄ per correctōem a prauis moribz reuocati quens

tebat. Pietatis autem motione filiū
peritio patrem erexit: Erectiq; filius
nasum morū acutissimo secuit dicēs
Quare a meis malis erroribus iusti-
gatus euasi ¶ Et quid magistri mei do-
cumentis non obediu. sociosq; meos
cōtemp̄si. Filiū patrem castigatōi ne-
cesse est indulgere. magistrūq; mores
discipulū informare.

¶ Ecce q̄ meretriciū detestabilis est
incurfus Est enim meretrix nonaria
inferni ianua. via iniquitatis. scorp̄ōis

autor q̄ sit aliqua alia spēs luxurie. que scz nō est in coitu viri cum mulie-
re. sed solū in coitu viri cū viro. illa est deterior quolibet peccato. quod per
luxuriam fieri potest. Subdit q̄ nocumentū proueniens scholaribz a lux-
uria que in coitu p̄sistit p̄ de Iacinerino et Iouino viris p̄udentissimis.
qui potius volebant mori q̄ vicio predicto succūtere. ¶ Notandū h̄o
mo q̄ meretrix p̄ tanto d̄ nonaria. quia antiquitus meretrix dicitur ianua
inferni. q̄ pueri scz cū meretricibz bona negligit opera. Et iō. tal. ad inq̄

dā sibi assumūt habituz
boni. Incorrec̄ti vero in
vitiā se declinantes has
bitū acquirūt v. cū. Qd
poeta attendens hortat
patres ad correctōes fi-
liorū hoc modo. Lucre-
cū casuz pater horre. nō
sine natum Incastigatū
si nō vis perdere nasum

¶ Prius docuit autor
fugam luxurie. Dic pro-
sequendo intentū docet
fugam meretricuz dicēs
sic. Quanta mala proue-
niūt de meretriciū accetiū-
bus Et describit meret-
tricem sic. Meretrix est
nonaria. ianua inferni. via
iniquitatis. scorp̄ōis p̄-
cussio. vlsariū sceleris. et
puteus interitus. Addit

Boetius de

fermū habet inclinationem p eadē. Quare meretrici congrue dicitur via siue ianua ducens ad infernū Item dicitur via iniquitatis. quia nunq̄ sua det ad bonum. sed potius ad mala queuis peragenda. Item dicitur scorpiōis percussio. Unde scorpio dicitur quoddā animal ore lingēs et caudā venefica pungens. pariformiter et meretrici lingit. i. dulcia profert verba. quibus secum conuersantes decipiunt. Pungit autem cum cauda. quia ducit homines ad multa pericula. sic q̄ homo neduz destruit corp⁹ verūteriam et totam suam consumit substantiam. et cum hoc amittit honorem. Item congrue dicitur puteus interitus. quia est fouea mortis. Et cū meretricibus continue puerantes cadunt frequenter ad foueam mortis. nedum corporalis verūteriam et perpetue. ¶ Item notandū q̄ Iacinctinus et Iouinus cogi nō poterant ad actū luxurie. immo poti⁹ mori voluerunt. quod intelligi debet de actu luxurie iodomitice. Item fin alios Iacinctinus et Iouinus moriebantur. quia non coierunt. Unde coitus quandoq̄ necessari⁹ est vite. quia superfluitates p ipm remouentur.

¶ Nec prosequitur defectū specie luxurie Et diuiditur hec pars in tres. In prima ostendit quomodo prima et secūda species luxurie habent se adinuicem correlatiue. In secunda remouet quoddam dubium ibi. Unum autē modice sumptus. In tertia facit exclamationem ad ebrietatem ibi. Que consorte vinoso. Et dicit sic. secūda species luxurie consistens in diuersis crapule generibus gaudeat permutatim cum prima tanq̄ causa ad causatum. quoniam ebrietas fit relatiue propter coitum. Et etiam propter variorum vitiorum genera. ¶ Notandum hic q̄ cōmesario dicitur vsus illicitus et immoderatus ciborum et potuum.

¶ Item notandum q̄ prima et secūda species luxurie pro tanto dicuntur se habere sicut causa et causatum. quia ebrietas est propter coitum et econtra. Unde Symon expositor dicit q̄ commesario in maximum inducit calorem. Ille autem calor dissoluit materiam que est in iuuenibus. seu dissoluit materiam quam inuenit. Et illa materia sic dissoluta emittitur per coitum. ita q̄ ebrietas est dispositio ad coitum. vt causa se habens ad coitum tanq̄ ad causatum. ¶ Item notandū q̄ duodecim sunt spēs

percussus viscarium sceleris pute⁹ interitus. Et si qua est alterius luxurie ignominia qualibet alia grauior scelere deterior Interitus autē Iacinctinus cunctis pater et iouinus.

Commensationibus autē et ebrietatibus secūda species luxurie doctata permutatim cum predicta tanq̄ causa ad causatum gaudet sustineri.

Propter enim coitum fit ebrietas relatiue. necnon ceterorum vitiorum

ebrietas
sapiens est
rat. Quin
singula ve
nus amari
denus.

genera
tum actu
denur co
dice sun
lectum
liuione
et igno
tas ibi
nulla sa
gatur.
na nobi
decreme

color. D
uerie in
¶ I
em aliqu
dubium
inebriare
relectur
hebeas i
mimistrac
tio animi
tio. sed p
empla h
ploz aff
mendari
num et y
matur. v
iuenile

Disciplina scholarium

ebrietatis. vii? Bis sex credatis species sunt ebrietatis. Est vilis p̄mus sapiens est alter optimus. Ternus multa vorat. quartus sua crimina plo-
rat. Quintus luxuriat. sextus p̄ omnia iurat. Septim? attendit. octauus
singula vendit. Nonus nil celat. qđ habet sub corde reuelat. Somnia de-
nus amat. yndenus turpia clamat. Et cum plenus vomitū patrat duo-
denus. Vel sic p̄dicere spēs alijs p̄inentur metris Ebrius atq; satur his

genera ¶ Vinū autē modice sump-
tum acuit ingeniū. vel intellectui vi-
detur conferre acumen. Non autē mo-
dice sumptū rationē perturbat. intel-
lectum bebetat. memoriā enervat. ob-
liuionem immittit. errorem infundit.
et ignorantia inducit. Vbi em̄ ebrie-
tas ibi furoz dominatur. vbi furoz ibi
nulla sapientia. sed desipientia preua-
gatur. De huiusmodi vero cotidiana/
na nobis patēt exempla. z virtutum
decrementa

color. Duratur color. cedit a corde dolor. Vinum dat festum. frigus co-
uerit in istum. Verificat mestum. miserum qđ reddit honestum

¶ Tunc ibi (Vinum autē) Hic remouet quod dā dubium. diceret
em̄ aliquis. an ne scholaris possit sumere aliquē potum inebriatiui Hoc
dubium remouens dicit. qđ scholaris bene potest sumere vinum qđ solet
inebriare. Dicens sic. vinum moderate sumptū subtiliat ingeniū. z in-
tellectui confert acumen. Si vero sumatur immoderate. pfundit rōnem
hebetat intellectū. eradicat memoriā. inducit obliuionē. dat erroz. z am-
ministrat ignorantia. Et subdit cām dicens. vbi em̄ ebrietas ibi cōmo-
tio animi videtur habere dominū. Et vbi cōmocio animi ibi nulla discre-
tio. sed potius regnat ibi stulticia. Et cōcludit sic dicens. qđ cotidiana ex-
empla h̄mōi ebrietatis z virtutū damna patent. per qđ excusat se de exē-
ploz assignatione ¶ Notandū hic qđ ea que in textu dicunt sup reco-
mendatione vini de bono vino sunt interpretanda z subtili. grossum em̄ vi-
num z vile nocumentū inducit intellectui z rōni. quociq; etiā modo sus-
matur. vii? Vinū subtile facit in sene cor iuuenile. Sed vinū vile dat cor
iuuenile senile. Item notandū qđ vinum ea de causa bz acuire ingeniū

ecce modis variat. Hic
canit. hic plozat. hic est
blasphem? h̄ orat Hic
est pacificus. hic est nul-
lus amicus. Hic saltat
letus. hic est f̄mone fas-
cetis. Hic loqui nescit.
hic cespicat. ille pigrescit
Hic est clamorosus. hic ē
verbis victosus. Dispu-
tat hic. ille currit p̄ com-
puta ville. Nunc decū
iactat. socium feriēdoq;
mactat. Hunc seruit ve-
neri. somno vult ipse tes-
neri. Hic vomit. hicq;
vorat. sic bacchi turba
laborat. Unde dicit ip̄
semet Bacchus loquēs
de p̄rietate vini hec me-
ra. Sum deus atq; cos-
lor. nam dum p̄ guttura

Boetius de

dumino modice sumatur: qz virtualiter est calidum. z exsiccat spūs sub ri
les seu vitales in homine aperiens venas p quas mouentur spūs z spēs
intelligibiles ad intellectū. Unde vinum non requiritur ppter intellectū. intel
lectus em in singulis hominibz est eque subtilis: qz nō est pmixtus p mis
qualitatibz. Sed tñ requiritur ppter sensus z organa eiusdē. qui pnt sub
tiliari. Item notandū qz vinum immoderate sumptū ea de causa dicit

eneruare memoriā. z in
tellectū hebetare. qz gros
si vapores ex vino imo
derate sumptō replēt ve
nas p quas spēs intelli
gibiles deferri deberent
ad memoriā. Unde in
tellectus in sua opatiōe
dependet a virtutibz in
ferioribz. cuiusmodi sūt
fantasia z pntus cogita
tiua. Et ille p immode
ratā vini sumptionē im
pediunt. z per pñs intel
lectus in sua opatione.

Item notandū qz me
moriam residēs in vltima
capitis parte sicca est re
seruans spēs rez sensibi
lium. Unde quādo illa

nimium humectatur per grossos vapores cerebrū humefactiuos z orgas
moz sensitiuoz. redditur homo obliuiosus. ¶ Item notandū. qz vinū
immoderate sumptū perturbat rōnem z memoriā hebetat. quod pas
ter per similitudinē platonicā. Unde plato assimilat humanū intelec
tum flamme viridium lignoz. talis em est obscura z lucens minime. Per
rarefactionē vero viridium lignoz z desiccationē eorundē flamma effici
tur lucens z clara. Pari modo intellectus humanus per nimiam potus
resumptionē confusus efficitur z obscurus. Comparat etiā idem intel
lectum hominis sobriū flamme siccoz lignozum z rarefactoz. put ex pre
missis sufficienter potest colligi. Tunc ibi (Que pestis zc.)

¶ Hic Boetius facit exclamationē contra ebrietatem dicens. Que
pestis est deterior qz socius ebrius. Nam si ipsemet nō vult studere. alios
a studiis impedit z prouocat ad discordiā. Et si quādoqz pcuratur pug
nis propter suam ebrietatem. rogat alios vt sibi assistant suam vindican
dō lectionem. Quanta stulticia generatur etiā consortio ebrio. Quilibet
igitur prudens scholaris abstinebit se a consortio vinosoz. amouens ips
os vinosos ab integritate consortij. z hoc ordine irrefragabili z tempore
determinato. Subdit qz hec secunda species luxurie quādoqz precedit
primā sicut causa causatū. z quādoqz sequitur terciā. ¶ Tunc excla

¶ Que pestis consortio vinoso de
terior est. qui si nequeat studere. cete
rosqz gignatijz corrodit inbiare. vel
horrorem litis consonat. vel pugnis
cessus opem orat. Quod qualis pmixtio
studentis z dissolutio. Lūciat ergo ta
les ab integritate consortij prudentij
discretio ordine irrefragabili z tem
pore determinato. Hec autē species se
cunda prime quādoqz preambula est
posterioris autē pedissequa z appeti

mando
ad plenu
randa. vi
quens el
pietia
magi

tua
tas in
castige

Inbiat
confi

tu app
aut mil
dixit. B
pandro
et sibi
les ad re
militis
bitus n
perfect
ne lapi
qua to
norand
quoniā
Sic en
tur dig
agar po

tercio d
cia spēs
est con
peres li

Disciplina scholarium

mando dicit. Quātum erroris immittit ebrietas. nisi freno sobrietatis ad plenum corrigatur. ¶ Notandum q̄ sobrietas maxime est desideranda. vñ? Sobrietas flos est. sua merces optima dos est. Et per consequens ebrietas est maxime fugienda. vñ? Ebrietas frangit quicquid sapientia tangit. Unde dicit Symon expositior in acrobis Alexandri regis magni q̄ eius natura fuit de facili inebriari. Quo dā enim tpe dum in-

tiua Quātū erroris immittit ebrietas in mentem. nisi freno sobrietatis castigetur ad vnguem

Ercia vero species luxurie est concupiscentia. que ornatibus inbiat. potentisq; progeniei maritata consistit. Quibus paupratis tuta fa-

tu appellas tunc maiorem scis iudice. cum tamen nullus sit sup me. Lū aut miles deberet suspendi dixit iterū. Domine rex ego appello. Qui rex dixit. Ad quem appellas. Miles vero dixit. Dñe rex ego appello ab alexandro ebrio ad alexandru non ebrium. Tunc rex motus fuit alia rōne. et sibi inducias vsq; ad crastinū diem dedit Tunc sequenti die venit miles ad regem. Et quia passionēs fuerunt tunc sedare in rege. ipse inspicit militis sapientiā. et dimisit eum viuere Unde manifestum est q̄ homo sobrius nobilior est ebrio. ¶ Item notandū. q̄ castigare ad vnguem est perfecte intrinsece seu vltimate castigare. sicut faciunt lapide volētes bene lapides planare iudicāt p vnguem. et per hoc vident vtrum sit ibi alē qua toruositas vel non. Et cōsimiliter in proposito est faciendū Item notandum q̄ ebrietas multipliciter potest remediari. Primo per somnū quoniā fm naturales phos optimum est ebrijs remedium vñ dormiant Sic enim supfluitates melius sumuntur. in somno em̄ optima celebratur digestio. Secundo per comestione. scz modicum comedēdo in quod agat potus. Tercio ponēdo testiculos ebrij ad aquā frigidā

Xpedito de duab; speciebus luxurie. hic psequitur de tertia. Et diuiditur hec ps in tres pres. primo em̄ ostendit q̄ sit tertia spēs luxurie. scdo p suas pprietates eam notificat. ibi De cāit vestitū. tertio declarat eam p exēpla. ibi Cum quondā. Et dicit pmo sic. Tercia spēs luxurie consistit in concupiscentia. que intendit ornatū vestium. et est coniuncta pgeniei potentū et diuitib; pauperib; autē est aliena. lēz pauperes sine iniuri. Unde non vult Boetius aliud in pūti lra nisi q̄ tertia

Dñ

Boetius de

species luxurie consistit in ornatu vestimentorum. ¶ Notandum hic quod tercia species luxurie magnū facit impedimentū perficere volentibus inscientibus quicunque enim affectant vestium diuersitatem et ornatum semper incendunt causam placendi populo. Volentes autem habere cognitionem veritatis destruere debent omnes delectationes seculares, siue sint in cibariis siue in vestium ornatu siue in coitu, ut dicitur philosophus in libro de pomis.

Tibi (Hec autem) ¶ Hic notificat terciā speciem luxurie per suas proprietates dicens. Gaudet frequenti variatione vestium et earum sigillatione ne de membro ad membrum. Gaudet etiam faciem perfundere fūco, gaudet etiam florum diuersitate, gaudet etiam contraria rasura, gaudet etiam diuersis moribus et cingulis parthorum, etiam gaudet vestium partibus speciebus odoriferis adimplere. Solent etiam incedere collo monilibus ornato. Gaudet etiam incedere calceis rostratis ad modum regine, et incedere collo elato, gutture inflato, supercilio mutulato, oculo impudico. Gaudet etiam incedere semicirculariter, et solet seruientibus loqui perterue. Solet vexare vicinos verbis contumeliosis. Et addit quod hec species multum nociua est acquirere volentibus scientiam et doctrinā. Inhiat enim isti species raro solent esse in scholis, sed potius fugiunt a scholis.

¶ Tunc Boetius facit exclamationem contra

cultas cedit licet inuita. ¶ Hec autem species gaudet vestium frequentia variatione, earumque in sigillatione membratum pectinis beneficio cesariem polire, et calamistris tortuositate florumque diuersitate serratim lasciniare, faciem fūco perfundere. Flouaculeque frequenti castigationi inbiare, sinum aromatibus implere, gemmatisque collarum monilibus ornare, parthorumque cingulis ventrem castigatum plebi ostendere, rostratis tabulatisque calceis, ut regina incedere, collo elato, gutture inflato, mutulato supercilio, oculo impudico, fastidiosoque incessu semicirculariter pcedere gaudet. Raris autem parumque modestis simonibus ampullare, appositisque cibariis omnia fastidire, litibus seruiciis probis: affines ignotosque cruciatibus affligere. Ultimo raroque scholis interesse parum potest primo, cui deest abesse festinat. Quod quis et contra vicio est promixtus. ¶ Cum quondam me atheis discendi causa recepissim, Ganimedem

Disciplina scholarium.

istam speciem. Qualis et quanta est permissio viciozū contingens ex
ornatu vestium. Tunc ibi. Cum quodam die.

Hic declarat tertiam speciem luxurie per exemplum dicens sic. Cum
tempore quodam transfuissim me athenis causa studij vidi quendam
qui vocabatur Ganimedes laborantem omnibus conditionibz p̄dictis
tercie speciei luxurie. Ipse enī quādoq; incesit calceis limbatis. et quādoq;
q; caligis maculatis. et tibij cedrinis. aliquando nudus propter vestium
breuitatem incedere videbatur. vt videretur longas habere tibias diuer
simode ornatas. et dum intrauit ariopagum habuit se tanq̄ saturatus ex

dictatoris filium in omnibus predic
tis laborantem inspexi. qui quādoq;
pedulis limbatis. et quādoq; caligis
maculatis per horāq; cedrinis tibij
elatus nudus processit. Ariopagūq;
vt semper stomachat⁹ impetijt. Lau
teq; sepissime me prouidi ne mihi in
surgeret quia alienigena eram. Quid
plura dicam. deuenit in tantā (licz in
uitus) inopiam. q; ea que p̄us fastidi
endo cōtempnit. mendicus corrogan
do composuit. fortune meatu permu
tato. Sz hec baten⁹ dicta sufficiāt.

Am autem discipulus ad p
fectionem tendere teneatur ef
fectiuam perfectionis causam vtpo
te continuitatis constantiaz prout fa
cultas suppetit menti dinoscatur im

in duas. In prima docet autor inconstantiam a scholaribus vitandā. In
secunda ponit naturam inconstantie ibi. Quid in dilectionis opusculo. et
tercio ponit exemplū de inconstancia ibi. Cum in gignasij s. Dicens p̄is
mo sic. discipulus perfectum facere volēs processum in scia et clericus sic.

tenso et irato animo pro
cedendo notos et igno
tos vilipendendo. Ego
igitur quia eram alieni
gena cauebam mihi a so
cietate sua ne mihi infur
geret. Subdit sic dicens
Quid plura dicā de isto
ganimede. postq; ipse cō
tinuauit sic predicta per
aliquod tempus. ad tan
tā deuenit paupertatē p̄
ter suas dilapidationes
q; ea que prius contemp
nit post sociatim mendi
c⁹ rogabat fortune me
atu p̄mutato. Q̄sequē
ter Boetius se excusat
dicens has sufficere con
ditiones pro exemplis.
cum in p̄cipio p̄sentis
libri promiserat se p̄cel
surū sub breuiloquio.

Xpeditis trib⁹
impedimētis et
terminare subie
ctionis discipuloz. vide
licer discollia. violentia. et
luxuria. prosequit Boet
tius de q̄ro scz inconstan
tia. Et diuiditur hec ps

Boetius de

ri perfectus debet esse constans. sed tam diu unam discendo sciā donec funditus eam intellexerit. Tunc ibi. Quid in dilectionis.

¶ Hic ostendit naturam incōstantie dicens. clarius est et lucidius constantia in opere dilectionis. immo a scholare quolibet summe est attendenda. et per oppositū incōstantia est vitanda. Constantia enim facit scholarem intelligētem. incōstantia vero facit eum prius scitoꝝ obliuisci. Item constantia facit processum in sciā. incōstantia autem retrocessum facit et obliuionem in eadem. Item cōstantia colligit fructū sciētie. incōstantia vero dispergit eundē.

¶ Notandum hic quod autor constantie dicit. Cum discipulus teneatur ad perfectionem tendere effectiuaz. Dicit enim propheta. ve vobis qui de numero beatarum estis computati hoc relinquētes diuinū quod est in vobis. scilicet scientiam. ¶ Item notandum quod incōstantia constantie ponitur impedimentum determinate subiectionis discipuli. quoniam ut supra patuit discipuli subiectionis consistit in tribus. videlicet attentione. benignitate. et docilitate. Incōstans autem scholarius nec attentus est ad audiendum. nec docilis ad intelligendū. nec benivolus ad retinendū.

Quare per incōstantiam determinata discipuli subiectionis impeditur. Unde constantia ut hic accipitur est studij inchoari plena adeptio. et incōstantia est studij inchoati corruptio. et alterius persecutio.

Tunc ibi. Cum gymnasijs insudare debet.

primere. ¶ Quid in dilectionis opusculo lucidius constantia. Quid incōstantia nequius. prima parit. secunda parit. dissoluit. prima procedit. secunda retrocedit. prima colligit. secunda dispergit.

¶ Cum gymnasijs insudare decreuissimus. magistratus quoque vicem obtinere dignum duximus filium incōstantie. vel ut verius dicam ipsam incōstantiam fortuna nostris assignabat preceptis imbuendum. Qui satiricis inhiabat atramentis mensuram historiographis psepe diurnus elegiacis animus. ratione vero differendi Aristotelis lamentabatur nocturnum eductibus philosophicis duodecim tabularum compilationibus quasi incōstantis omnibus siquidem in breui existerat fastiditus. Si vero libel-

¶ Hic ponit Boetius exemplum de incōstantia dicens sic Cum decreuissimus insudare studiis causa acqrendi scias. postquam adeptus fueram.

Disciplina scholarium

magisteriū. direxit ad me fortuna quēdam scholarem imbuedum q̄ nūm
am propter sui incōstantiam proficere nō valuit. **U**n̄ scholaris ille p̄ mē
sem studuit carmina satirica. p̄ diem hystorias. p̄ annū libros elegiacos. et
lamentabatur de libris **A**restotelis de modo arguendi tractantibus. p̄ spa
cium vnus noctis scire nitebatur omnes libros logicales **A**resto. quasi p̄
tempus instā taneū studuit compilatōes duodecim tabellarum. in quibz
rhome scripte erāt leges rhomanorū. de quibus omnibz. breuiter fuit ar
rediatas. et si per horam se cōmendasset multos incepisset libros. nullum
tamen (licet breuissimū) finiisset. eādem voluit esse mercator. et insistebat
nauigio marino p̄ mercantia exercēda. prima vero nocte ad nauseam pro

lorum inspectioni eorū scripture aliquā
indulisset q̄ plures p̄ horam incepis
set. nulliqz licet breuissimo manū im
poneret perficientes Tandē mercato
rum incepit instare nauigio. p̄mo p̄o
noctis spacio in nausē hyatu sentina
cogente prouocatus. et deinde pōti in
undatis insultu perterritus. ortulan
esse cupiebat. Deficiente vero legumi
ne militie se transtulit exercitui **A**lis
autē hostium incurfibus fuge primus
terga p̄mendabat **E**ratonūqz studiū
tutū inhiabat **C**uius semicirculi capa
citas multis formidabat q̄stionibz. su
prioris p̄o circuli latitudo formata 30
diaci planicie dragmis arsisit septem
plicibz ¶ **P**rima p̄o lrālis p̄tractio

uocatus p̄pter immūdis
cies nauales **E**t postea
timens submergi ozula
nus fieri volebat. legū
mine autē deficiente trās
tulit se ad militiam. **U**i
sis autē hostiū incurfibus
primo cepit fugam. et vo
luit se viceuersa studiū
applicare. et applicuit se
studiū cratonis. ibi em̄
erat magis tutus. voluit
itqz studere quēstiones
difficiles scriptas in sedē
de **O**ratonis rotunda
ad modū semicirculi mlt
ris depicta quēstionibz.
Latitudo em̄ supioris
semicirculi ad modū 30
diaci disposita p̄tinebat
in sua superficie seprē que
stiones. **E**t in secūdo cir
culo sedis eius dez nouē
scripte erant quēstiones
que p̄m ordinem in textu
tū oēs parebunt. **T**ūc
ibi. **P**rima p̄o lrālis.

¶ **H**ic **B**oeti enume
rat q̄stiones scriptas in sede **O**ratonis. et p̄mo seprē in supiori descripras
circulo. secūdo nouem in medio circulo descripras ibi. **U**ltia semicirculi
Prima igit q̄stio est hec. an dñatio celi empyrei terreitatz p̄cipe natura
possit offuscarī. **I**sta q̄stio pōt vno^o resolui. an deus dñator celi empyrei
terrenā naturā videlicet humanā absqz diuine nature inhabitatōe possit
assumere. **E**t p̄m hunc intellectū responder p̄metator qz naturalr neqz

D iij.

Boetius de

possibilis enim esset hominem fieri asinum. q̄ deum fieri hominem nūq̄
miraculose. Sed s̄m veritatem et fidem dicendum est. q̄ ex quo deus est
omnipotens omnia ei sunt possibilia. que sue non derogant potentie. S̄
naturam diuinam et humanam vñiri nullatenus derogauit sue potentie.
Ratio quia nihil aliud est diuinam naturam vñiri humane nature in vñi-
tate suppositi q̄ diuinam p̄sonam que ab eterno fuit hypostasis respectu
diuine nature. esse hypostasis respectu diuine nature create in tempore.
Hoc autem non est indecibile vel impotens. quia per hoc circa diuinam
p̄sonam nulla ponitur ignobilitas. licet em̄ deus sit summe bonus et fuit
ab eterno. in nullo derogatur bonitati eius. quoniam est causa bonitatis cre-
ate in tempore. licet hec bonitas sit longe inferior bonitate increata. Sic
conformiter euz persona filij sic hypostasis increata ab eterno in nullo de-
rogatur. si sic hypostasis increata in tempore absq̄ mutatione. Vel sicut
deus de non creante fit creans nulla mutatione facta in se. sed in creatu-
ra. sic persona que non erat hypostasis humane nature facta est hypostasis
eius nulla mutatione facta in se. sed solummodo in natura assumpra.
sicut etiam deus est in omnibus creaturis absq̄ dependentia ad eas. q̄
imo creature dependent ab ipso. sic etiam cum deus est in natura rationali
per vñionem hypostaticam non dependet et habet substantificari in hy-
postasi diuina. ergo hoc modo theologicę questionem primam intelligit̄
do ex dictis patet responsio. Aliter potest intelligi seu proponi hec ea-
dem questio prout est physice considerationis. vtrum sc̄z intellectus diuini-
nus ex eo q̄ intelligit ista inferiora ignobiliteretur. Questio em̄ rationabi-
lem habet causam. quia Aristoteles habet in de anima. q̄ dū anima agit
circa vilia vilescit. sed s̄m q̄ operatur circa sublimia extollitur. Quia igit̄
actus anime circa vilia facit eam vilescere. et actus anime circa sublimia q̄
sunt speculationis subtilis facit eam extolli. Ideo rationabiliter queritur
an hoc circa actiones dei contingat. cuius actio super omnia extenditur.
Ad quod dicendum q̄ diuinus intellectus ex speciebus intelligibilib⁹
nec nobilitatur nec ignobiliteretur. Ratio est quia diuinus intellectus om-
nia tam nobilia q̄ ignobilia non s̄m suas species sed s̄m propriam essen-
tiam intuetur. Vider enim diuinus intellectus omnia et se et alia a se per
propriam essentiam. Non sic est de intellectu angelico et humano. Intellectus
gentia scit se per propriam essentiam. alia vero a se per species. nō quidem
acquisitas. sed sibi concreatas. Sed humanus intellectus scit se. et alia a
se per species acquisitas. Non igitur offuscatur intellectus diuinus actio-
nibus vel cognitionibus. licet extendatur per omnia quadam spiritali
extensione. nulli tamen commiscetur tanq̄ essentia vel p̄s essentie rei.
¶ Notandum circa hoc quod dicitur celi empyrei. q̄ s̄m theologos
tota corporalis machina consistit in duobus. videlicet in natura celesti. et
in natura elementari. Celestis distinguit̄ in tres celos principales. scilicet
empyreum. cristallinum. et firmamentum. Infra firmamentum quod est ce-
lum stellarum continetur septem ortes septem planetarum. qui sunt. saturnus.
iupiter. mars. sol. venus. mercurius. et luna. Istorum orbium natura
est q̄ oēs mouet̄. excepto celo empyreo. q̄ est q̄terū. S̄ natura elementari.

Dis

in quatuor spe-
ta ignis habet
vocatur olimpi-
ethereum. meo-
ter solis propi-

quesiuit. vñ
tio aliqua te
posset obfus-

¶ Secun-

cipe. q̄ summi-
tēne s̄m aliqu-
ciei propinqu-
ra potest acti-
ticipes s̄m b-
in quibus su-
milia. Ex n-

¶ Secun-
significat. U-
ture subsidio
do sic. an intell-
intelligi potest
umbrentur. A-
tia seu angelus
materiale. an
to sequitur in-
ram p̄fecta. e-
do corpus hu-
sicut et homo
ergo et illud e-
sapere corpus
sua. Ratio est
ei conforman-
qua angelus
corruptibile
pete corpus
corpus derel-
rest primo ad
nata. Angeli

Disciplina scholariū.

in quatuor speras principales diuiditur. scz ignis aeris aque z terre. Spe-
ra ignis habet tria intersticia. supremū vocatur igneū. mediū ac infimum
vocatur olimphū. Similiter aer tria habet intersticia. supremū vocatur
ethereum. mediū ac infimū vocatur aereū. In supremo est calor z lux. pp-
ter solis propinquitatem. Et similiter in infimo propter radiorum de ter-
ra repercussionem. Sed

quesiuit. vtrum empyrei celi domina-
tio aliqua terreatis natura partcipe
posset obfufcari.

¶ Secundo vtrum spirituum vita-

cipe. q. summū bonum a nulla creatura formaliter participari potest. sed
tene fm aliquam similitudinē. non tamē fm similitudinē generis vel spe-
ciei propinque. quoniā ipm summū bonū est speciei. ad quā nulla creatu-
ra potest attingere. sed fm similitudinē proportionis creature possunt esse p-
ticipes pmi boni. qz ista bona secundaria leges habent innatas a natura
in quibus sunt precepta proportionalia. z fm similitudinē proportionis sis-
mula. Et notatis patet duplex intellectus qstionis. Tūc ibi. Secdo

¶ Secunda questio sed ieronis in latitudine superioris circuli in-
signita est. Vtrū spiritū vitalis seruitus terre ne fecis ambitu queat na-
ture subsidio denigrari. Hec questio dupliciter potest intelligi. Uno mo-
do sic. an intelligentie z demones corpora possunt assumere. Secundo sic
intelligi potest. an anime humane ex coniunctione earum cū corpore ob-
umbrentur. Penes primū intellectum questionis dicendū est q. intelligē-
tia seu angelus nō potest sibi assumere corpus. sic q. corpus sit principiu
materiale. angelus vero formale. Ratio quia illud est impossibile q. possi-
to sequitur impossibile. vt patet ex primo prior. sed angelus habet natu-
ram pfectā. etiam est plenus speciebus intelligibilibus. Si autē hoc mo-
do corpus humanum acciperet. tunc ignorans imperfectusq. pficeretur
sicut z homo in principio natiuitatis. Sed hoc est falsum z impossibile.
ergo z illud ex quo sequitur. Secūdo dicendū q. angelus non potest su-
scipere corpus humanū. sic q. ex angelo z corpore humano fiat vnū suppo-
sitū. Ratio est. qz ea que differunt plus q. genere in vna specie conueniunt
et conformari non possunt. Sed angelus z homo plus q. genere differunt
quia angelus est incorporealis z incorruptibilis. Corruptibile vero z in-
corruptibile plus q. genere differunt. Et c. Sed si intelligat angelū susci-
pere corpus humanū ad suū officium explendum. illo aurem expleto
corpus derelinquendo. sic quidem potest suscipere corpus. Ad hoc po-
test primo assignari talis ratio. finis supponit ea que sunt ad finem ordinis
nata. Angelus autem est nomē officij. Unde Gabriel fuit missus ad vr-

Boetius de

ginem maritā salutandū dicens. *Huc gratia plena. Et similiter angelus Thobiam visitauit. eumq; in terrā medorū deportauit. quod facere nō potuisset. nisi corpus humanū assumpsisset.* Imaginandū igitur est. qz sicut se habet cyrotheca ad manū ratione frigoris remouendi. sic angelus ad corpus aliquod officiū exercendo. sed manus est abilis cyrothecaz insuere in frigoris expulsiōnem frigoreq; remoto cyrothecam exuere. Sic et angelus ratione officiū potest corpus induere. Illo autem expleto iterato corpus exuere. Quo ad scdm questionis intellectū dissentio est inter philosophos precipue inter Platonē et Aristotelem. Vult em̄ Platonē animā humanā ante corporis ingressum esse dispositā in cōparibus stellis. et scire omnia. inibiq; tanq; in proprijs domicilijs residere. et virtutibus relucere. humano autem corpori infusa inclinata est crathere lacteo. videlicet dulcedine carnis. et exinde oblita totius celestis armonie quam viderat in cōparibus stellis. scz omnū virtutū et scientiarum. Sed p̄ studiū et assuefactōem oīa recolligere. et ad actū oīm pertinere. Unde sicut lapis preciosus luto inuolutus nihil exerceat naturalis bonitatis. Sed cū abstergitur ab eo impurum. tunc micat puritas naturalis. sic vult animā per studium neq; exercitiū vel assuefactionē virtutes aut scientias de nō acquirere. sed potius impedimenta remouere. Contra hoc dicit Aristoteles tercio de anima. Anima in principio sue creationis est quasi tabula rasa non depicta. sed virtutibus et scientijs depingibilis. Ad hanc etiam videtur Augustinus in libro suo de spiritu et anima dicens. q̄ anima creādo corpori infunditur et infundendo creatur. Respondendū igitur est et tenendū cū Aristotele. q̄ anima nō habuit aliqd̄ esse ante corporis coniunctionem. indiget tamen corpore quo ad sui inceptions. licet non quo ad eius permanentiam. Exemplū volens transire mare indiget nauī. Sed postq; mare pertransiuit in suo esse pmanere ac subsistere potest nauī corrupta. Sic corpore corrupto non oportet q̄ anima corrumpatur. Nec illud est intelligendū sicut Pythagoras intellexit. videlicet q̄ sicut nauta vnus multas potest intrare naues. q̄ sic anima vna multa potest intrare corpora migrando de corpore in corpus. Sed corpore cui anima vnita fuit corrupto non quidem aliud corpus ingreditur. sed in ipso esse subsistit incorrupta. Est enim anima in origine duorum mundorū scilicet eternitatis et temporis. Eternitas quidem a parte post. quia inscorruptibilis sine non habens durationis. Ad hoc est Aristoteles secundo de anima dicens. Separatur autem hoc ab hoc. scilz anima a corpore tanq; perpetuū a corruptibili. Anima igitur primo corpori infusa est in potentia ad intelligibilia. Et propter nimiam corporis ruditates seu insperitūdinem ac imperfectionem statim intelligere non potest. Sed quāto magis et magis corpus perficitur. tanto vis cognoscendi anime plus et plus maioratur. Tunc ibi. Tercio an iudaice etc.

Dil

¶ Tercia
an sunt tres. su
lum videlicet
centum. Inde
est stellarum
perspicuitate.

¶ Tercio
poloz. an
escendum si

¶ Quarto
is sint. vel

aque. tercius
venens. octa
duodecim
quartus cel
hic q̄ cellū a
ra simpliciss
lurase lucidū
ricum. locali
tinentium. J
uor. Sed pre
et specialiter
q̄ est motu
Aristoteles
esperarum es
est nisi vnū
spere celeste
re quas sic p
Sol. venus
ro si iudaice

¶ Quarto
daica vult o
nua quozur
rum vltimū
plum primū
Si vero p
cū pres cel
monē iudaic

Disciplina scholarium.

¶ Tercia questio. vtrum tm̄ vnū sit celum sicut voluit **A**restoteles an sunt tres. sicut iudei z egyptij volunt. Posunt em̄ **A**restoteles vnū celum videlicet stellatū. septē sperarum celestium ipsorū septem planetarū cōsistentiū. Iudei autē z egyptij triplex celū posuere. videlicet stellatū quod est stellarum contentiū. Et cristallinū. non quidē ab humiditate. sed a perspicuitate. Et empyreū. id est igneum. non igneē z ardentis nature. sz resplendentis ad modū

¶ Tercio an iudaice terne diuisioni poloꝝ. an **A**restotilice simplici acquiescendum sit partitioni.

¶ Quarto si iudaice. an termini et ipsi sunt. vel in ipso. an quolibet sigillati

ignis **T**heologi vero diuisioni iudaice consentiunt. Quartū celū z immobile addentes. In q̄ thronus veri salomonis immobiliter continetur Nam ad thronū veri salomonis per quindecim gradus ascenditur. Quartus est terre. secundus

aque. tercius aeris. quartus ignis. quintus lune. sextus mercurij. septim⁹ veneris. octauus solis. nonus martis. decimus iouis. vndecimus saturni duodecimus celum stellatum. tredecimus celum cristallinum. decimus quartus celum empyreum. super quo celestis curia. **¶** Notandum hic q̄ celū a beato **T**homa sic describitur. Celum est corpus primum natura simplicissimū. incorruptibilitate solidissimū. quantitate maximū. qualitate lucidum. dyaphoneitate perspicuum. materia purissimū. figura sphericum. locali situ supremum. amplitudine creaturarum omnium in se continentium. Iste proprietates tam celo empyreo q̄ primo mobili conueniunt. Sed preter hec celum empyreum est beatorū spirituum habitaculū. et specialiter sedes dei nūcupatū. Sed primo mobili specialiter conuenit q̄ est motu velocissimū. et in hec inferiora virtutis influxiū. Voluit igitur **A**restoteles mundū sensibilem terminari ad firmamentū. ita q̄ vltima sperarum est spera stellarum fixarū. Unde dici potest fm̄ eundē q̄ non est nisi vnum celum. Quis diuersi sunt ortes. Sunt autem octo ortes seu spere celestes fm̄ **A**restotelem. vt patet in his versibus. Octo sunt spere quas sic poteris reperire. Celum stellatum. saturnus. iupiter. z mars. Sol. venus hic. sequitur mercurius. vltima luna. Tunc ibi. Quar-
to si iudaice zc.

¶ Quarta questio incidens ex tertia est. Dato q̄ tres sint celi sicut iudaica vult opinio. an igitur sunt continui aut contigui. Sunt enim continui quorum vltima sunt simul. id est non distant. Sed contigua sz quorum vltima sunt simul. non tamen faciunt vnum sicut continua. **¶** Exemplum primi. sicut cutis z caro. Exemplum secundi. sicut cutis z camisia. Si vero p̄sentiam⁹ **A**rs. ponēt vñ celū. tunc alia emergit q̄stio. videlicet ex q̄ pres celi mouēt localit. z ipm̄ totū celū localit moueatur. tenēdo opimonē iudaicam dici p̄t. q̄ illi celi sunt contigui nō zcinni. Dicit tamen

Boetius de

commentator de hoc ponere solutionem fore ridiculosum. Et cum ibidem perueniret celosque inspexerit. solutionem dubij seu questionis positurum. Sed quo ad secundam dubij partem. videlicet tenendo viam Aristotelis vnicuique celum ponendo. Quia partes illius mouentur localiter videtur totum celum eodem moueri motu. Ad hanc partem dubij dicunt quidam quod totum celum non mutat locum. eo quod extra celum non est locus. partes tamen celi locum mutare possunt. sicut videmus in motu lune et aliorum planetarum. Distingunt tamen hi duplicem motum localem. Nam quidam est motus secundum locum. ut si quis procedat de vno loco in alium locum contrarium. Alius est motus circa locum. ut si rota aliqua volueretur circa aliquod rotundum. Dicunt igitur quod licet celum non moueatur secundum locum. scilicet de vno loco ad alium locum contrarium. Mouetur tamen celum localiter motu circulari. quia circa locum secundum quem motum locatum est sibi ipsi locus. Aliiter responderi potest secundum Averroym. quod primum celum est in loco per accidens. quia centrum eius est in loco per se. et tamen mouetur in loco per se. Est enim motus primi mobilis ab intelligentia vel anima nobili. et non a natura tanquam ab aliqua re mobili motum illum producente. Quod sequenter dicit Averroes. quod omne quod sic per accidens est in loco. sicut primum celum mouetur secundum situm et formam. et non secundum subiectum. Nam subiectum quod est substantia spera non exit a loco suo. Sed forma eius est dispositio ipsius quam ipsum habet circa conuexum centri quod est terra. Nec aliter forma variatur omni hora de vno conuexo rotunditatis in aliud. Nam aliud conuexum rotunditatis habet ad polum australem. et aliud ad polum australem. Tunc ibi. Qui to cum elementorum etc.

Et si Aristotilice cum partes totius localiter moueantur. quare non totum.

¶ Quinta literalis protractio quesuit. cum elementorum continua fit transmutatio. an igitur

eadem sunt elementa que fuerunt primo in esse producta. ¶ Notandum hic primo quod Aristoteles in primo de generatione et corruptione dicit elementa ad inuicem agere et pati. et inter se generari et corrumpi. generatio enim vni⁹ est corruptio alterius. Est igitur questio an adhuc eadem sunt elementa que in prima mundi fuerant creatione. Vbi considerandum quod duplex est actio. vna secundum quam totum agit in totum. alia secundum quam pars agit in partem. Elementa igitur agunt inter se. et patiuntur non secundum actionem totius in totum. sed secundum actionem partis in partem. Ratio est. nam elementa agunt inter se secundum quod se contingunt. Sed non contingunt se nisi secundum suas superficies et secundum eas se transmutant. Et ideo eadem elementa sunt secundum substantias. licet aliter que partes eorum sint mutare secundum formas. secundum substantiam dico precipue naturalem. Huius opinionis est Boetius in tercio de consolatione. metro primo. Qui perpetua mundum ratione gubernas etc. Est igitur verum quod

¶ Quinto cum elementorum continua fiat transmutatio. an eadem que primo an alia

D
subillationem ex qua hoc demp factionem aque. et v plequens

elementa
vnum cō
accidentia
liditatem
accidentia

aliam accid
humiditas
litares. cal
eius accide
litare esse
a sua qual
uenit vni
frigida est
fieri per nat
tu ignis di
liditatem na
eo vt substa
materna igit
essentialit
habeant co
possunt co
niti. vbi q
sic distingu
rum ad ipse
forme subst
tis dicit. q
nalis ignis
id quod est
dicendum
ta solus ign
Ideo qu
circo ab ali
secundum actum
inducet un

Disciplina scholarium

Subtiliatione continue ex terra generatur aqua. Et contra per densationem ex aqua fit terra. Et sicut est de terra et aqua. ita est de alijs elementis hoc dempto quod in habentibus symbolum facilior est transitus. Nam per rarefactionem et subtiliationem transmutatio ex uno pugillo terre fiunt decem aque. et ex uno aque decem aeris. et ex uno aeris decem ignis fiunt. Et per frequens ex uno pugillo terre mille ignis et centum aeris fiunt. Sed per

elementa consistant ¶ Sexto cum
unum contrariorum elementorum. ut aqua
accidentalem accipiat qualitatem. ut caliditatem. Quare ignis non recipiat
accidentalem qualitatem ut frigiditatem

via densationis ex mille pugillis ignis fiunt centum aeris decemque et unus terre pugillus.

¶ Tunc ibi Sexto cum unum etc. Sexta questio est. Cum unum quodque quatuor elementorum duplicem habeat qualitatem. unam essentialem

aliam accidentalem. Verbi gratia. frigiditas est qualitas essentialis aque. humiditas autem est accidentalis qualitas ipsius. Sicut ignis duas habet qualitates. caliditas enim est qualitas eius essentialis, siccitas vero est qualitas eius accidentalis. Est igitur questio. cum aqua posset mutari a sua qualitate essentiali. quia potest calefieri. quare ignis non posset transmutari a sua qualitate essentiali ut posset frigescere. Videtur enim quod quicquid convenit uni secundum qualitatem essentialem. quod et alteri conveniat. Si vero aqua que frigida est naturaliter possit calefieri. videtur quod etiam ignis possit frigescere per naturam ¶ Circa quod notandum est. quod de caliditate respectu ignis diverse sunt opiniones. Videtur enim velle Petrus hispanus caliditatem non esse in igne ut accidens in subiecto. immo secundum ipsum est in eo ut substantiale. Dicit enim quod ignis non est subiectum caliditatis. sed materia ignis est subiectum ipsius. Est ergo caliditas in igne secundum ipsum essentialiter. Sed mirum videtur. cum forme substantiales corporum non habeant contraria. quare tunc ignis et aqua secundum caliditatem et frigiditatem possunt contrariari. Sed quidam doctor in quodam commento iohannis m. ubi querit an qualitates sint forme elementorum substantiales ipsorum. sic distinguit. Dupliciter contingit loqui de elementis. uno modo quantum ad ipsorum substantiam et absolute. et sic qualitates elementorum non sunt forme substantiales ipsorum. Sed Albertus magnus in postpredicamentis dicit. quod caliditas est accidens ignis. et est naturalis proprietas essentialis ignis. et per consequens nec est pars ignis. quia pars non potest esse id quod est consequens perfectum et totum esse rei. Ad dubium igitur dicendum est. prout dicit Aristoteles quarto meteororum. quod inter elementa solus ignis est formalis. et omnia alia elementa sunt aliterius generis. Ideoque quod radicitur in igne. profundius radicitur alijs elementis. Idcirco ab alijs elementis precipue ab aqua et terra sepantur sue qualitates secundum actum ipsis non manentibus in substantia. Sed remanent secundum radices videlicet in potentia redeunte ad actum quando alterans cessat ab alterando

Boetius de

ratione. Et ideo aqua calefacta cessante calefaciente per seipsam efficitur frigida. Sed ex quo ignis est rarissimus. et vbiq; infrigidatione infrigidatus recipiens in profundum sui. et est valde formale. statim cum infrigidatur inspissatur a sua substantia. et forma corrumpitur. Et ita proportionabiliter dicendum est de aere. Sed non est ita de terra et aqua. quia illa elementa spissa sunt. et non ita in profundum sui suscipiunt alteratione eorum quibus mutantur. Et ideo aqua bene potest calefieri. sed ignis non potest infrigidari manente eadem substantia. Et per hoc fundari potest hanc esse in materia naturali. ignis est calidus. hanc vero in materia contingenti. materia aque est frigida

tem ¶ Septimo si alia zona nostra sit habitabilis que sit habitantium principia natiuitas. quis accessus. quod quantulusq; recessus permutatim

¶ Circuli vero mappa secundum

¶ Tunc ibi Septimo si alia res. Septima questio fuit. An sit alia qua plaga a nostra habitabilis. Et si sic. que principia natiuitas habitantium ibidem fuit. quis accessus recessusq; a nostra ad illam. et e contra ¶ Notandum quod in sphaera quinque distinguunt circuli qui paralleli appellantur. quorum vnus est parallelus arcticus. et est circa polum mundi superioris. Alius est parallelus antarcticus. qui est circa polum mundi inferioris. Et sunt paralleli vocati tropici. quorum vnus est hyemalis. alius vero estiuus. Inter quos duos parallelos mediat parallelus equinoctialis. et insuper alius circulus zodiacus. quem sol semper suo motu describit. et ille a circulo tri parte superius ultra equinoctialem eleuatur. in parte vero inferiori deprimitur. Et ibi tangit tropicum hyemalem. superius vero estiualem tangit tropicum. Poli vero arcticus et antarcticus multum ultra zodiacum eleuati sunt. Plaga igitur terre circulo equinoctiali subiecta inhabitabilis est propter nimium calorem. eo quod sol continue decurrat inter duos tropicos circa equinoctialem circulum. Plage etenim subiecte polis mundi scilicet arctico et antarctico inhabitabiles sunt propter nimiam frigiditatem. quoniam sicut zodiacus ab ipsis est remotus. sic et sol qui zodiacum describit ab ipsis maxime remouetur. Sed iste due plage quarum vna mediat inter tropicum estiualem et circulum poli zodiaci arctici. reliqua vero mediat inter tropicum hyemalem et circulum poli zodiaci antarctici habitabiles sunt quia sunt temperate calide et frigide. Zona vero torrida circulo equinoctiali subiecta que inter duos tropicos mediat propter nimium calorem habitabilis dicitur. Hoc notato querit questio. An aliqua alia regio a nostra sit habitabilis. Et patet responsio quantum est ex parte temperate caliditatis et frigiditatis non esse repugnantiam. quia sicut plaga que est inter tropicum estiualem et circulum poli zodiaci arctici est temperata calore et frigore. sic et plaga que est inter tropicum hyemalem et circulum poli zodiaci antarctici etiam est temperata frigore et calore. Unde quidam dicunt ibidem homines habitare vocantes eos antipodes. ab anti grece quod

Disciplina scholarium

est contra latine. et pes pedis. quia pedes suos habent contra pedes nostris. Quod autem queritur de primeua natiuitate philosophice loquendo non videtur habere locum. Ponit enim philosophus rerum generationem procedere in infinitum. nec aliquem assignat primum generatorem. Quantitatem etiam accessus et recessus nullus dimensus est. eo quod non potest esse transitus et accessus a nostra ad illam. nec e converso. eo quod zona torrida mediat

uenaria oculos intuentium detinebat inspectione. Quarum prima zodiaci latitudinem modificante circuloz qualitatem inspectione. colorum terminos diffinitive. totiusque forme quantitatem progressiue. ¶ Secundo an stelle fixe sint in suo celo superiori.

dum questionis proponitur. sed per modum descriptionis. habet enim sibi inscriptam latitudinem zodiaci seu obliqui circuli modificante mensurans. do. et distinguendo ipsum. qualitatibus autem dispositione caliditatis et frigiditatis secundum excessum et defectum aut temperamentum respectu habitationum circulis suppositis. Vocatur etiam zodiacus circulus obliquus quia in una parte scilicet superiori eleuatur ad virtutem cancri. et ibi est magna caliditas. In alia vero parte scilicet inferiori deprimatur ad virtutem capricorni. et ibidem viget maxima frigiditas. Circulus vero equinoctialis medius est. Unde in plaga equinoctiali circulo supposita maxima et excellens viget caliditas. Istam igitur qualitatem circuloz secundum excessum defectum vel temperamentum caliditatis et frigiditatis continebat prima descriptio conspectiue. Insuper continebat terminos seu fines colorum diffinitive. seu per diffinitionem. Coluri namque diffiniuntur per ea quibus determinantur. Sunt autem duo coluri in celo. videlicet equinoctialis et solstitialis. Equinoctialis terminatur in capitibus arietis et librae. Solstitialis vero terminatur in capitibus cancri et capricorni. Sic igitur diffinitiones colorum per suos fines detinebat etiam prima questio. Ultra etiam continebat totum ambitum celestis sperae progressiue. videlicet per progressionem solis a signo in signum. zodiacus scilicet totam speram oblique circuit. Diuiditur autem zodiacus in duodecim signa. quodlibet etiam signum triginta continet gradus. quilibet gradus sexaginta continet minuta. et quodlibet minutum sexaginta secunda tenet. et sic de alijs fractionibus. Ergo iam scripta diffinitio continebat mensuram et quantitatem totius sperae quo ad progressum solis a signo in signum.

¶ Tunc ibi Secundo an stelle fixe. Secunda descriptio queres

que circulo equinoctiali subiecta est. que propter nimium calorem inhabitabilis est et intransibilis. Transitus autem a nostra ad illam et e converso necessario fieri haberet per regionem equinoctialem subiectam

¶ Tunc ibi Circuli veromappa etc. Prima questio secundi circuli. non quidem per modum

Boetius de

bat. An stelle fixe in octaua spera vise sint illi infixe. ita q̄ moneantur motu octauae sperae. An habeant proprios epicyclos ⁊ differentias quibus moueantur dubio proprio sicut stelle erratice. Pro dubio notandum. q̄ fm̄ Hecstorele duplices distinguuntur stelle. Quedam dicuntur fixe. cuiusmodi sunt ille de quibus querit questio. Alie sunt erratice. quia habent proprios circulos in quibus mouentur. qui dicuntur epicyclic. Dicendum ad questionē. q̄ stelle fixe in octaua spera vise nō proprio motu sed motu orbis mouentur. Dicuntur em̄ fixe. quia materiam habent fixam. et iō mouentur fm̄ motū octauae sperae. Nūius signū est. q̄ stelle fixe quādoq̄ faciūt quandā figuram.

videlicet figuram crucis vel hominis vel alterius huiusmodi. Figura autem illa semp̄ manet incorrupta. quod designat ipsas per se ipsas esse immotas. Si em̄ quelibet illarū per se moueretur. in vno momento huiusmodi corū p̄ntur figure. Sic autē non est de septem planetis. nam vnus eorum velocius. alter vero tardius suū perficit cursum. Verbi gratia. saturnus in triginta annis. luna vero infra mensem. iupiter in duodecim annis. sol vero in vno anno. Quia igitur planete p̄ficiunt motum temporē inequali. ex hoc patet q̄ proprijs moribus mouentur ⁊ diuersis.

¶ Tunc ibi Tercio an comete ⁊c. Tercia questio est. an comete p̄digniter rufescentes moueantur circulariter cum ceteris planetis. ita q̄ sint de natura celesti. an sint create destructiue et in suū cahos reuertantur. ita q̄ sint nature separabilis generabilis ⁊ corruptibilis. Pro dubio notandū est. q̄ de cometa varie fuerunt opiniones. Vna fuit q̄ cometa fieret ex coniunctiōe plurium stellarū. vacantū in eodem arcu. licet non in eadem altitudine arcus. Sed hec opinio est falsa. quia cometa bene apparet sine planetarū coniunctiōe. Sicut etiam planete bene sunt coniunctae sine cometarū apparitiōe. Preterea planete non tam diu manent coniunctae sicut comete apparent. Alij dixerunt. q̄ cometa est q̄dam planeta raro apparens. quia frequētius est in radijs solarib. Et dum radios solares egreditur nobis apparet. Iterum hec opinio est falsa. quia tunc cometa apparet sub figura spherica. Preterea tunc essent plures planete q̄ septem. quod est contra astronomos. Tercia opinio fuit. q̄ cometa sit quidam planeta comā seu caudam a vaporib. sursum eleuatis accipiens. aut saltem ab aere circūstante. Sed hec opinio iterum falsa est. q̄ tunc cometa sine cauda ⁊ coma apparet quādo nulli vapores essent eleuari. Preterea non videtur quōd hec materia sic eleuata regularit̄ cum planeta possit moueri ⁊ continuari. Nec potest dici planeta habere comam ex parte aeris inflam̄. eo q̄ aer nūm̄ distat a planeta. ⁊ ita cum eo cōtinuari non potest. Alij dicunt cometam esse stellam de nouo in celo impressam.

Dis

lam ad futura
cirat em̄ Alter
modo ex parte
querimus cau
cenne Argach
terrens grossi
ab inferiori p
ibi diffusus im
subtilis cito ei
coadiacentes.
cometa per to
tione sue O

in suū cal
missionē na
inferioris n
tem suae ecl
tis. an ex p

rit. ⁊ humo
vita omni v
nare etiam p
colera accend
tes ⁊ dūcor d
p̄tenoib. cō
Ec de his co
meta necat.

Quarta
terioris sc̄z sp
tem tene op
rantebus S
suis rei natu
generantib.
et reliquū
Quare igitur
doq̄ affirmat
et dispositio
sc̄z nec mari
questione de
tis. ⁊ etiā ex
nes voluit m
riota inferior

Disciplina scholarium

sam ad futura mala. pnuiciandum. vt vitam nostram emendemus Res-
titat em Albertus magnus fm Johanne damasceni z Senecam solum
modo ex parte dei puenire. z quedam futura designare pzelagia. Sed qz
querimus causam naturalem ipsius comete. dicamus fm sententiā Zui-
cenne Arzachel Ptholomei z Alterri. q cometa nihil aliud est qz vapor
terreus grossus z compactus. cuius partes multum cōiacent. ascendens
ab inferiori parte aeris ad superiorē eiusdem. vbi contingit spere ignis. z
ibi diffusus inflammatur. Est em vapor terrestris z grossus. quia si esset
subtilis cito euaporaretur z dissiparetur Partes etiā ipsius sunt multum
coadiacentes. quia vapor iste est bene cōmixtus z viscosus Durat autē
cometa per totum tempus quo durat suus thesaurus. s. materia exal-
tionis sue Designat autē cometa precipue tria mala. s. caristiam pestilen-

in suum cabos reuertatur nature per-
missione naturantis ¶ Quarto an
inferioris nature cōplexionata virtu-
tem siue eclipsim contrahant ex plane-
tis. an ex primis generantib. Si ex

rit. z humore radicalem ab animalibz extrahit. z sic mors subsequitur. eo q
vita omnium videntium consistit in humore radicali z calore naturali. Delig-
nat etiam prelia futura. qz dum caliditas z siccitas multum durat. tunc
colera accenditur z augmenat. Sed quia colera humor est. puocans les-
tes z discordias. hinc est qz colerici sunt magis litigiosi. qz qui alijs com-
plexionibz cōplexionantur. Et sic cometa plurimum maloz est delictiuus
Et de his comete significationibz sic ait quidā merrista. Hic siccit co-
meta necat. z tempora carat ¶ Tunc ibi Quarto an inferioris zc.

Quarta questio est. Utrum pplexionatum seu generatum nature in-
ferioris scz spere actiuoz z passiuozum plus contrahat naturam vel p-
tem tene operandi. z eclipsim eiusdem ex planetaz influentijs. an ex gene-
rantibus Si quidē ex planetis. an igitur fm respectum planetaz ad ips-
ius rei natiuitatem. an fm euentum natiuitatē psequentem. Si vero ex
generantibz. s. ex patre z matre. Cum igitur vnum generatiuū sit album
et reliquum nigrum. quare igitur genitum non apparet nigrum z album
Quare igitur generatum in extremitatibz vt in manibz z pedibus quā-
doqz assimilatur patri. In ceteris vero membris scz quo ad cōplexionem
et dispositionem parturienti assimilatur. quādoqz vero nouerz generatiuū
scz nec matri nec patri assimilatur. quādoqz vero vtrūqz assimilatur. Ad
questionē dicendū est. qz generata contrahunt suam pplexionem a plane-
tis. z etiā ex ipsis generantibz. Unde quidam pbs nomine Hermoges-
nes voluit in veritate z absqz dubio sic esse. qz inferiora superioribz. z supe-
riora inferioribz correspondere. ita qz natura inferiorum esset porciona-

Boetius de

ta & adequata nature superior. Dixit enim q̄ opator miraculorū vnus solus est. a quo descendit omnis bona operatio. & hoc est quia natura pduxit mirabilia. cuius pater est sol. mater vero luna. que portant ipsam pau-ram. hoc est in vtero Sol enim confert caliditatem luna vero humiditatem. Et sic solem dixit esse patrem. lunam vero matrem. Ex quibus qualitatibus omnia inferiora pducentur. Et sunt parentes nature. natura enim omnia inferiora pducens habet esse in superioribus. His & absurdis huius philosophi ob- missis dicendum est. q̄ hec inferiora p̄plexionata suam p̄plexionem & natu- ralem inclinationem ad bona vel ad mala opera. et a planetis & a parentibus suscipiunt. Unde natura pducens hec inferiora virtutem generatiuam pri- mo planetis & superioribus corporibus commendat. Hec vero ulterius virtu- tem formatiuam in hec inferiora transmittit seu influunt. verbi gratia. patri et matri. quibus vtuntur tanq̄ instrumentis. Simile huiusmodi est. si vel- lem de ferro pducere cultellum. ad hoc vrerem manu. Ad hoc autem q̄ ma- ius formam illam ab intellectu practico sibi influxam ferro induceret. q̄ non immediate posset explere. ulterius virtutem operandi malleo com- mendat. Sic natura for- matiuam p̄tutem & ge- neratiuam primo supio- ribus corporibus comen- dat. sed superiora vt ip- sam his inferioribus influ- ant primo in patrem & ma- trem transfundit. Ideo secundo philosophorū scribitur. q̄ homo generat ho- minem & sol. Sol q̄dem tanq̄ agens vniuersale et formale. homo vero tanq̄ agens particulare et quodammodo instru- mentale. Concedendum igitur est. q̄ generata s̄m aspectum planetarū ad ipsorum natiuitatem accipiunt p̄plexionem & p̄tutem ac virtutis defectum mores formam figuram fortunā colorem. & sic de alijs. A parentibus etiā vel genitoribus aliquāculum hec contrahunt. quia in semine a parentibus deciso virtus formatiua derelinquitur. & hoc modo est in semine sicut for- ma in materia. vt opinabatur philosophus dicens semen esse primum animal a pa- rentibus decisum. Sed potius formatiua virtus est in semine. sicut artis- fex in artificiato. Si enim virtus formatiua inuenerit dispositionem in semi- ne ad vnum sexum. videlicet masculinū. tunc ex ipso producit masculum. Et si inuenerit in ipso dispositionem ad sexum femininū. pro ducit femellā. Nam si in semine magis dominatur caliditas. per hoc disponitur vt pos- tius fiat masculus q̄ femella. Sed si ibi predominetur frigiditas. tunc ma- gis dispositum est ad generationem femelle. Masculus enim & femella non differunt s̄m speciem. s̄ s̄m materiam. Nam si semen decisum abundet

planetis. an s̄m natiuitatem. an s̄m
euentum. Si ex generantibus. cū vnū
generantium sit album & reliquū ni-
grum. quare tunc generatum non al-
bum & nigrum. Et quare generatum
quādoq; in extremitatibus assimilatur
patri. in ceteris parturienti. quādoq;
neutri generantium:

Disciplina scholarium.

calore. tunc dispositum est ad masculi generationē. Si vero frigore. dispositum est ad femelle generationē. ergo calidum et frigidum diuersitate in materia faciunt. **¶** Sed autem fetus quādoq; patri magis. quādoq; matri magis assimilatur. ad hoc diuersitas spermatis viri et mulieris in modis et dispositionibus qualitarum multum opatur. Patet autē sperma viri se sibi Constantinū sicut operatio artifex et substantia radicaliū membrorum. Sperma vero mulieris se habet tanq; cibus assumptus in supplementū. Unde sperma viri coagulo. mulieris vero sperma lacti comparatur. Viri enim sperma omnia facit per virtutem formatiuam in eo existentem. Sed in mulieris spermate hec fiunt tanq; in materia apta ad recipiendū opationes naturales spermatis viri. Unde hec duo spermata recte se habent sicut cur sigillum et cera. Sperma namq; viri calidum est et siccum. vt moueat et excrescat. mulieris autē sperma frigidum est et humidum. humidū quādem vt recipiat. frigidum vero vt retineat

¶ Tunc ibi Quinta que proportio motus ad motum per planetas. et connectio

¶ Quinto que proportio motus ad motum per planetas. et connectio

¶ Ubi notandum. qd saturnus suum compleret cursum in triginta annis. Jupiter vero in duodecim annis. Mars in duobus vel circiter. Sol in vno anno. Venus autē et Mercurius minus q; in vno anno. Luna in mense. Planetas namq; sic situauit Plato. nam infimū dixit esse lunam secundū dixit solem. Sed non sunt sic ordinandi. secundus enim post lunā est mercurius. et post mercurium est venus. deinde sol. in medio scilicet septē planetarū consistens. tres habēs planetas supra se et sub se. vñ? Luna mercurius venus et sol mars iupiter saturnus. Vel in hoc metro Post sum sum sequitur. vltima luna iustest. Ubi per quamlibet litterā harū duarū dōnum sum et sum vnus planetarū intelligendus est. scilicet. i. saturnus. i. id est iupiter. m. id est mars. s. id est sol. v. id est venus. m. id est mercurius. Ex quo patet ordo septem planetarū. Sed que sit proportio motuū iam visum est per tempus quo quilibet eorum propriū perficit cursum. Vñ planetarū proportionantur ad inuicem in suis motibus recte sicut numerus proportionatur numero. Verbi gratia. saturnus et iupiter habent se in proportionē dupla sesquialtera. Unde proportio sesquialtera est quādo maius semel continet minus et eius medietatem. vt tria et duo. sex et quatuor. Sed dupla sesquialtera est quando maius bis continet minus et eius medietatem. Et sic est in proposito. nam tempus motus saturni videlicet triginta annorū bis continet tempus motus iouis scilicet duodecim annorū. et medietatem eius scilicet sex annorū. Jupiter vero ad martem se habet in proportionē septupla. Et sic de alijs planetis suo modo dicendū est.

¶ Tunc ibi Sexto cum saturnus etc. Sexta questio querebat. cū saturnus sit planeta seuiusimus. venus autē benignissimus. an malignitas ipsius saturni venis benignitatem temperet. et e conuerso benignitas venis

E iiii

Boetius de

neris malignitate saturni retardetur ¶ Notandū q̄ nullus planetarū malus est naturaliter quo ad suam naturā. Sed bene dicuntur planetæ mali quo ad influxū et effectum. Cum igitur saturnus p̄tialiter sit frigidus et siccus. et per cōsequens horū in hec inferiora influxivus. Hec autē duo p̄traria sunt vite. que consistit in calido et humido. Sed venus est plane ta p̄tialiter calidus et humidus caliditatis et humiditatis influxivus. que ad vitam saluandā sunt necessarie. et ideo benignissimus dicitur. Concur- sus autē duorū planetarū quorū vnus p̄ influentiam est tenuiolus. alter ve ro maliuolus. se mutuo quo ad influentiam in hec inferiora temperāt et mitigant. Nam sicut ex calidi et frigidi concursu et p̄mixtione fit medium temperatū v̄puta tepidum. sic ex concursu planetarū tenuioli et maliuoli maliuoli q̄dem malicia per benignitatem tenuioli obtemperatur. Ecce ita be- nignitas tenuioli per ma- lignitatem maliuoli retar- datur. ¶ Tunc ibi Septimo cum corus cō-

Septima questio est cum corus ventus septe- trionalis inter fauonū et septentrionē mediās sep- tentrioni p̄p̄inquo: na- turaliter sit frigidus et siccus. quare est dūz ad nos peruenit q̄ appa- reat calidus et humidus Ad hoc dicendū est. q̄ licet naturaliter sit frigi-

dus et siccus. quia tamē ad nostram habitatiōē non peruenit nisi p̄us 30 nam torridam peranseat. Rōne cuius frigus quod in ipso erat depellit- tur. et caliditas a loco originis imp̄mitur. Etiam anteq̄ ad nos peruenit p̄ maria inter locum sue originis et nostram habitatiōē interposita opor- tet q̄ pertrāseat. exinde humiditatem suscipiens. Licet ergo corus naturā sit et sit frigidus et siccus a loco sue originis et a sua natura. tamē rōne lo- corū per que stat humiditatem et caliditatem sibi cōtrahit. quod exp̄nitur in ventis contrarie dispōnis sibi. qui sunt humidi et calidi. Eo em̄ q̄ per- transeunt regiones siccas siccitas in eis regeneratur. Et quia pertranseunt montes frigidos p̄perue frigidi apparent. ¶ Tunc ibi Octauo que

Octaua questio est. que sit elementorū p̄porcionabilis p̄nectio. ¶ Tūc ibi notandū est. q̄ elementū p̄m Constantinū est simpla et minima pars cor- poris compositi. Minima q̄dem quo ad nos qui sensu non percipitur Est enim p̄ricula minima et vltima in corporis resolutione. sicut fuit prima in cōp̄sitione. Dicitur autem simpla. non quia simplex sit elementū sine ali- qua compositione. sed quia non habet aliquas partes cōponentes. t̄psuz specie et numero differētes. sicut habent corpora mixta. sed est vnum totū homogenū. cuius p̄es idem sunt cū toto. quāter ps aeris est aer et sic de

¶ Sexto cum saturnus inter pla- netas sit senissimus. venusq̄ benignissimus. an malignitas vnus retar- det benignitatem alterius ex opposito venientis ¶ Septimo cum corus naturaliter sit frigidus et siccus. qua- re nobis contrarius appareat.

¶ Octauo que sit elementorum

dis. Et dicitur
est materia
damentū. Et
alia corpora
autē quatuor
et frigidita

connexio

¶ Non

ridens. Et
re. que est ig
qualitatem
cus. Simili
re que est ac
ab inuicem
Conuertit
nalis. sed di
frigida et h
in nulla qu
ignis in an
nurem quat
leuioris. Et
quo ad oper
recipiunt inf
fuit supra
menta sunt
nliora quo
rosa quo ad
uioza motū
tum. et com
ra. plus hab
ter suū orna
et terra gres

¶ Non
randū quo
uerur. scz na
ti. Et mor
violencia sit
naturali que
culum suū
pitare. Pa

Disciplina scholarium.

alijs. Et dicitur elementū quasi ylemētū sūm Ysidorū ab yle grece quod est materia latine. eo q̄ omniū corporū est materia z quasi primitiū fūndamentū. Scdm̄ alios dicit̄ quasi eleuamentū siue alimentū. eo q̄ omnia alia corpora aluntur qualitatibus elementaribus z augmentantur. Sūt autē quatuor qualitates elementares. quarū due sunt actiue. s. caliditas et frigiditas. z due passiue. scz humiditas z siccitas. Unde talis est ele-

mentorum connexio. q̄ semp duo elementa in mediata in aliqua consueiunt qualitate z simbola. que est vni elementorum essentialis z alteri ac-

connexio pportionalis.

¶ Nono quis solis luneq; meatus

cidentalis. Verbi gratia. ignis z aer conuertunt z conueniunt in caliditate. que est igni essentialis z aeri accidentalis. sed differunt in duabus alijs qualitatibus. s. humiditate z siccitate. quia aer est humidus ignis p̄o siccus. Similiter est de aere respectu aque. Conuertunt em̄ in humiditate que est aeri naturalis vel essentialis. z aque accidentalis. Sed differunt ab inuicem frigiditate z caliditate. sic etiam se habet aqua respectu terre. Conuertunt em̄ in frigiditate. que est aque naturalis. terre vero accidentalis. sed differunt in siccitate z humiditate. Terra em̄ est sicca. aqua p̄o frigida z humida. Elementū autem prīmū z terciū. secundū z quartū in nulla qualitate conueniunt. sed in ambabus habent contrarietate. Ut ignis in ambabus qualitatibus contrariatur aque. z aer terre. Inter hec autem quatuor elementa duo sunt melioris z purioris substantie ac etiā leuioris. Et ideo naturaliter mouentur sursum. z trahunt nobilitate suā quo ad operationem z substantiā suam ex vicinitate orbis celestis. a quo recipiunt influētiā nobilitatis z virtutis. Nam virtus celestis primo influit supra speram ignis. z post ignem super aerem. Et ideo hec duo elementa sunt ceteris sublimiora quo ad situm. abilioz quo ad motū subtiliora quo ad subiectū. clarioz z magis perspicua quo ad formam vigorosa quo ad actū. Sed reliqua duo elementa. s. aqua z terra alijs sunt grauiora motū a circūferentia ad centrum habentia per aggregatiōem partium. z compactionē spissā z obrusa. alijs duobus grossiora z materialiora. plus habentia de materia qm̄ de forma. quodlibet autem horum habet suū ornatū. Verbi gratia. ignis sidera. aer volatilia. aqua nata bilia et terra gressibilia. Tunc ibi. Nono quis solis lune zc.

¶ Nona questio quesiuit meatus z effectum solis z lune ¶ Vbi notandū quo ad motus planetarum. q̄ quilibet planeta duplici motu mouetur. scz naturali et proprio. ab occidente in oriens cōtra motū firmamenti. Et motu alieno. scz ab oriente in occidentem ex rapto firmamenti. Cuius violentia singulis diebus ab ortu ad occasum rapiuntur. In motu autem naturali quo nituntur contra firmamentū. quidā tardius. quidā celerius. cursum suū perficiunt. Et hoc propter circuloz suozū dispositionē z quantitatem. Nā iupiter moratur in quolibet signo per annum vnus. Et sic in

Boetius de

duodecim annis complet cursum suum. Mars moratur in quolibet signo quadraginta diebus. et perficit cursum suum in duobus annis. Saturnus moratur in quolibet signo per triginta menses. et complet cursum suum in triginta annis. Sol autem moratur in quolibet signo triginta diebus et decem horis et semisse. et perficit cursum suum in tricenis sexagintaquinque diebus. et quadrante. Mercurius moratur in quolibet signo septuaginta octo diebus et sex horis. Et complet cursum suum in tricenis et quadranta octo diebus.

Veneratur in quolibet signo viginti novem diebus. Et complet cursum suum in tricenis et quadranta octo diebus. Luna moratur in quolibet signo duobus diebus et dimidio. et sex horis et bisse unus. Et complet cursum suum a puncto usque ad punctum in triginta duobus diebus et octo horis. ¶ Secundo notandum quod sol secundum Isidorum dicitur quasi solus lucens. eo quod sit fons totius luminis. cuius radiatio superiora et inferiora illustrant. Est autem sol secundum astrologos planeta fortunatus secundum se. Sed per coniunctiones alius quando fit malus diurnus calidus siccus. et sic de alijs. Unde sol omnia vivificat. et rebus omnibus vitam speciem et formam amministrat. Sol autem semper omnibus luminaribus celi maior est quantitate dignitate et claritate. Et magis calcari et expressi est luminis. et etiam maior est potestate et officij multiplicitate. ac motus uniformitate. Nam movetur semper directo motu in circulo proprio sub zodiaco. medium semper tenens locum. transit enim recte circulus suus per mediam lineam zodiaci. cuius methas et terminos non transcendit. Et ideo motus solis in circulo suo proprio est uniformis. Quis in respectu aliorum distat. Alter movere videatur. Circulus vero solis sicut etiam zodiacus describitur per duodecim spacia siue signa. quorum quodlibet continet triginta gradus. et quilibet gradus sexaginta minuta. Unde sol recedendo ab uno puncto circuli sui. et reuertendo ad eundem transit per duodecim signa. Et transitus illius circuli annus vocatur. Nec in die naturali perfecte transit gradum unum. sed transit sexaginta novem minuta et octo. ita quod de illo sexagesimo minuto remanent duo signa impertransita. Intantum igitur deficit quod in uno die naturali non perficit gradum unum. Sol igitur motu suo ordinato et imperturbato cursu ordinat et perficit universa. Unde Ambrosius sic virtutes solis describit. Sol est oculus mundi. iocunditas diei. pulchritudo celi. mensura temporum. virtus et vigor omnium nascentium. dominus planetarum. decor et perfectio omnium stellarum. Preterea sol est fons mentis. id est memorie. rationis principium. lucis origo. rex nature. medius mundi. fulgor olympi. moderator fundamenti. Ideo enim movetur contra motum firmamenti. ut moderetur et temperet motum suum. Ideo dicitur splendor olympi. quia dicitur Macrobius in libro Ciceronis. Diffinitio fuit Platonis. omnium sperarum lumen esse a sole. Dicit enim Plato in chymeo. Ingeniavit deus rerum conditor lucem clarissimam. quam solem vocamus. cuius splendore celum et

omnia illa
in libro de
mena sole
luminatur
vna id est.

Luna est
scipit et fi
lis lumen
semper m
bet enim
pit color
mine luc
ferior. n
ri illum
git. S
do soli d
et. Quod
potis im
gintocet
Est aut
Dorat
ret om
proprie
retro et
luna po
naucul
sus rer
venera

¶
dubium
lidi sum
perfic
tes et
porces
tutet q
mor q

Disciplina scholarium.

omnia illustrant. vt numerus existat omnium animantium. Et Aristoteles in libro de elementis ait. Sol habet lumen proprium. stelle vero et luna lumen a sole acquisitum. Sicut quando a candela speculum ei oppositum illuminatur. ¶ Item notandum de luna quod luna dicitur quasi luminis vna id est principalis et maxima. Est enim corpori solari in magnitudi-

ne et pulchritudine simili lima vt dicit Isidorus Luna vt dicitur in exameron. est mater totius humoris et ministra dos ministris maris. lumen a se non habens. sed a pulchritudine solis mutans.

**Luna semicirculi planities p
ponebat. Cur tremor est in tris**

Luna enim secundum appropinquationem vel elongationem a sole formam suscipit et figuram. Larens igitur proprio lumine a punctuali plenitudine solis lumen recipit. Vt enim dicit Aristoteles in libro elementorum. luna semper mediate sui a sole illuminatur. et lumen receptum reflectit in terram. Habet enim luna naturam similem speculo. quia proprio colore caret. et recipit colorem ab alio. Et quanto plus soli appropinquat tanto plus de lumine suo perdit ex parte terre. Sed claritatem quam perdit ex parte inferiori. nullatenus perdit ex parte celi. immo tanto plus ex parte superiori illuminatur. Unde quando soli coniungitur nihil luminis ad terram dirigit. Sed ex parte celi implens illuminatio permanet. et conuerso quando soli opponitur tota ad terram et non ad celum illuminatur. vt dicit Beda et Macrobius. Et est luna inter planetas breuissimo tempore sui temporis impletiva. breuissimum enim habet circulum. et ideo inter spatium viginti octo dierum per omnia signa zodiaci vagatur. vt dicit Ptholomeus. Est autem luna planeta frigidus cum excessu. femineus et nocturnus. Horatur autem in quolibet signo duobus diebus et sex horis et bisse. Inter omnes enim stellas erraticas luna est magis incerta et vagabunda. Nam propter breuitatem sui cursus. nunc sub sole. nunc supra. nunc ante. nunc retro euagatur. Nam cum sol circuit per circulos australes inferiores. et luna peragrat circulos boreales superiores. tunc luna suprema est. velut nauicula habens cornua. Et quando est sub sole tunc habet cornua versus terram declinata. quando vero decrescit tunc est erecta. vt dicit ipse venerabilis Beda. Tunc ibi. Ultima semicirculi.

¶ Prima questio ultimi semicirculi est. que sit causa terremotus. Ad dubium dicendum breuiter quod terremotus ex eo causatur quod in terra vapores calidi sunt inclusi. Sol igitur per radiorum suorum reuerberationem ad terram superficiem terre calefacit. Vapores inclusi agitates viscera terre concutientes et potentes exitum. cum terra in superficie sit constricta resistit diuisioni vapores exire non permittens. vapor ergo inclusus calore tandem incensus fortiter terram agitat. et ex terre resistentia tremor quidam causatur. qui tremor quandoque maior est. quandoque minor est. in quo vapores inclusi ascendentes

Boetius de

et exte voler tes sunt plures aut pauciores. Et fm etiā q terra in sua superficie est magis vel minus cōtracta Tunc ibi. Cur cōcrepat aera

¶ Secūda questio est. que sit causa tonitruū. ¶ Notandū q tonitruū est impressio generata in nute aquea propter vaporis calidi z siccī agitationē. huc z illuc fugientis cōtrariū ab omī parte coarctati. z ex hoc ins flammari. sed tandē in nute exstinguens z ipsam rūpens. Vel generatur tonitrus ex collectōe nubiū quando a ventis cōtrarijs nutes agitare ad inuicēz collidūtur ex mutua collisione ad inuicēz fit cōcussio in aere z strepitus. qui ab antiquis

¶ Cur concrepat aera fulgur

¶ Cur maris exundet rabies

¶ Gustusq; malignus.

tonitrus nominat. Dicitur autē tonitruū vel tonitruū a terrore. eo q son⁹ terreat audientes. Unde interdū tam grauitē percutit vt omīa discerpssē videatur. Nec mirari sup hoc quis detet. cum vesica quīs sit parua tā magnū sonū efficit si vento sit repleta z violenter fracta. Cum tonitruo frequenter simul fulgur emittit. sed fulgur celerius videt q tonitruū audis. Ratio quia sensus visus subtilior est q auditus. Unde prius homo videt ictū hominis arborē incidentis q ipsum sonū audiat. Unde philosoph⁹ dicit. tonitruū est strepitus ventoz in sinu nubiū recept⁹. qui vir⁹ rute mobilitatis sue quasitē partes nubis interrūpit. z fragorē tonitruū introducit. Unde fm Aristotelē in libro meteoroz. tonitruū aliud nō hī aliud est q exstinctus ignis in nute. Vapor em siccus eleuatus z caloz re aeris inflāmarus. quando a nute aquosa intercipitur subito exstinguit. ex qua exstinctione strepitus tonitruū generat. Sicut quādo exstinguit fer⁹ rū ignitū fit sonitus z stridor Tūc ibi ibi. Cur maris rē

¶ Tercia questio est. cur rabies maris exūdat. Ubi sciendū q luna aquaz maris est attractiua. sicut adamas attrahit ferrū sic luna mouet z attrahit post se oceanū Unde in ortu lune intumescit mare z crescit ex parte orientali. sed decrescit ex parte occidentali. Et ideo quādo luna est in occasu tūc mare ex parte occidentis crescit. sed decrescit ex parte orientis Scdm ig t q luna plus vel minus proficit in suo lumīne. sic plus vel minus in suo flumine mare se extendit. vel ipm mare retrahit. vt Macrobius refert in libro ciceronis. Oceanus em in decremento lune retinet istū modū. Nam primo die crescentis lune fit copiosior solito. z abūdat in summo. sed secundo die minuit. z sic descendit vsq; ad septimū diem. Deinde iterum crescit per septē dies. ita q in quarto decimo die est iterum plen⁹ in summo. Unde in nouilunio semper mare est plenissimū. z etiam in plenilunio Tūc ibi. Gustusq;

¶ Quarta questio est. cur gust⁹ malignus. hoc est que est causa salset⁹ dūis maris. Ad hoc dicendū. q duplex hui⁹ est causa. Una quia trans sit per loca calida. Calidi aut sunt due operationes quantū ad propositiū sufficit. scilicet adurere z atterere. Aliquī igit humores adurit. ex q adustione

Disciplina scholarium

in ipsis amaritudo requiritur hoc modo mare per diuersa loca transiens amaritudinē recipere potest. Preterea cum mare sit valde latum et diffusum virtute caloris solis dulcior et subtilior pars aquarū marinarū ab ipsis attrahi potest. Et sic grossiores relinquunt. que cum facilius euaporari non possunt calore solis adurantur. quam adustione amaritudo sequitur. ¶ Tunc ibi Que natura pennatorū etc.

¶ Que natura pennatorū estiuū in hyeme deficientiū et conuersum ¶ Quid grandinis rotunditas ¶ Quid niuis prolixitas ¶ Ac-

uit de natura auium. Tur-
sez qdam aues tempore
hyemali a nobis alienan-
tur. tempore vero estiuo
li redeunt. Ad quod di-
ci potest. q hoc contin-
git ppter diuersitatē tem-
porū. quia nō omne tem-
pus ad earū pseruationē

est habile. et ideo recedendo et redeundo motu illo se nituntur conseruare. Sunt enim quedā pennata tam modici caloris naturalis q propter frigus brutum in locis frigidis sustentari non possunt. Et ideo hyeme adueniente quedam eorum ad calidas regiones mundi transvolāt. vt videmus in cyconijs. Quedam loca paludinosa petunt. vt hyrundines. Que dam etiā plumis cadentibus in aliqua cauernula terre vel in arboze concaua in suis plumis se recipiunt vsq; ad tempus vernale. Et tunc calore veris redeunte fortificatur eorū calor naturalis. qui procreat in corpore plumas iterato. et sic reuoluunt ad nos redeunt. vt cuculus

¶ Tunc ibi Quid grandinis rotunditas. Sexta questio querit quid est grandinis rotunditas. Ubi notandum est. q vt dicit Aristoteles grando est impressio generata ex vapore humido et frigido a frigore fugato. et ab interioribus nubis propter dominium calidi circumstantis. Generatur autē in nubibus a terra longinquis. Et ideo causa generationis eius est vapor frigidus et humidus in concauitate nubis receptus. qui ex frigidityte aeris condensatur. Nam partes humide et frigide fugientes calorem aeris se recipiunt in interioribus nubis. et ibi inuenientes vapores partes eius aggregant. et in substantiā grandinis congelant. Unde vehemens calor estiuus grandinis generationē impedit. quia dissoluendo vaporem eius partes aggregatas pariter non admittit. Similiter nimium frigus in hyeme. quia tunc non est caliditas in aere. quā fugiens frigus se recipit intra nubem. Grando autē parua et rotunda descendit ex supremis locis. vt dicit Aristoteles. Causatur autē paruitas et rotunditas ex mora eius in aere ex longo tempore. Unde ex conuolutione diuturna rotundatur. et calore aeris partes eius aquee resoluuntur et minorant. Sic in grandine in locis vicinis terre generata accidit contrariū ex causa contraria. ¶ Tunc ibi Quid niuis prolixitas. Septima questio querit propter quid est niuis prolixitas. Ubi notandū est. q nix est impressio ex vapore frigido et humido generata. et in infima parte mediū interstitij

¶

Boetius de

aeris congelate a mediocri frigido respectu pruine propter admixtionē caliditatis. que quidē caliditas inclusa in eius substantia. et non statim deuicta a frigore circumstāte rarefacit eius substantiā et qualificat ipsam. recipiens albedinem in colore propter victoriā frigoris in fine. atq; propter expansionem et dispersionē primum nubis. seu propter frigus debilitatum a calore frangitur in partes tantas ad modum lane carpre. Nix enim generatur in nube min⁹ frigida q̄ est illa in q̄ gran-
do congelatur. quod ver-
testatur mollicies calidi-
tasq; nixis admixta nu-
bibus prohibet pres ei⁹
pprimē ad inuicem et v-

hementius aggregari. Nix ergo aqua est durior et sicior ex frigore circūstante. grandine tamē mollior est ex mixtione caloris in nube. De calbatur autē ex frigore in eius superficie domināte. q̄n odico calore nix in aquam resoluta tam a duricie q̄ ab albedine de facili immutatur

¶ Tunc ibi Nebule potētia Octaua questio est. propter quid nebulę potētia est. Ubi notandū. q̄ nebula est impressio facta ex resolutione nubium in aquā pluuiālē resolutiōiā. vt dicit Aristot. Vapores enim sic resoluti p singulas piculas aeris diffusi nebula gignunt et inducunt. Que quanto terre est vicinior tanto est obscurior spissior et frigidior. A terra vero magis eleuata magis est puia minus frigida et obscura. Quādo autē nebula a sole trahitur sursum totaliter mouetur. et in materiā nubis redit. et ideo future pluuię est significatiua. Quādo vero totaliter a radijs solis repercussa deorsum cadit. et in suam redit originē deficit et euas-
nescit. Unde purgato aere futuram prestat serenitatē. Aliquādo corripitur in vapores ex quib; generatur. et tunc est multū nociua florū. Eriā est germinantiū vinearū corruptiua. et diuersarū infirmitatū animalib; inductiua. latronib; et maleficis est cōueniens. q̄ insidiarū ipsorū est occulta-
riua. itinerantiū et peregrinantiū impeditiua. Quia magna nebula et obscura que est incognita et incerta radiorū solis et aliarū stellarū est interceptiua. et ideo nauigantiū est piculosa et gravis. vt dicit Beda. quia dū nebulę obscuritas maris superficiem occupat. vbi debeat nauis recte verti ignorat gubernator. ¶ Tunc ibi An virtus lapidū Nona questio est. an virtus lapidū procedat ex cōplexione forme cum materia. Vel ex forma vel ex materia tm. Pro quo notandū. q̄ lapis est ens mixtū ex quatuor elemētis. in quo est tria p̄siderare. scz materiam lapidis. et hec est grossa viscositas seu humidū terrestre. ita q̄ materia lapidis precipat ista duo elementa. scz aquā terram et precipue terrā. Minus signū est cū pprium sit terre subistere aque. et omne genus lapidis p̄iectum ad superficiem aque tendit ad fundum. Ex quo apparet cum lignū ad superficiem aque positum non cadat ad fundum. sed remanet in superficie. quod non precipat precise illud elementū quod substat aque. sed illud quod superest

aqua. vi-
psequan-
tione cō-
tus est f-
omnes l-
dem p̄-

siml. a
pluuię

est natu-
virtus l-
ramoue-
cendas
eorum
uet ipse
ganica.
do. An
me tm
attrac-
nō ma-
pponē-
dum ac-
per con-
amanti-
et alleu-
qua di-
uales
zano s-
lio aug-
¶
ter qui
fontes
rem. ¶
perfecti-
¶ Gen-
re vis-
tantu-
¶ Ex
in su-
et vir-
tas in

Disciplina scholarium

aqua. videlicet aerem. Querit autem questio. an diuerse virtutes lapidū
psequantur ipsos lapides rōne materie. vt dñm est. an rōne forme. an ra
tione cōpositionis forme cum materia. Dicendū cum Auicenna. q. vir
tus est sequela forme. ex parte em̄ materie progredi non potest. quia cuz
omnes lapides eandem hāteāt naturam seqretur q. omnes hāterēt ean
dem fructem. Verbi gratia. q. omnes fugarent venena. cōcordarent dñs

siml. an ex vniū tñm incursu Quid
pluue dulcedo ¶ Putei hyemalis

cordes. attraherent fer
rum. & sic de alijs virtu
tibus lapidum De qui
bus Albertus magnus
in suis tractat minerali
bus. Forma igitur que

est natura principalis & p cōsequens pncipium motus & quietis est quā
virtus lapidum cōsequitur. Unde forma substantialis lapidum est natu
ra mouens & inclinans eos ad proprias virtutes ad suas opationes exer
cendas. Unde sicut forma hominis mouet ipsum ad fructem opatiuam
eorum que non opatur asinus. Sic forma magnetis & adamantis mo
uet ipsos ad fructem opatiuam eorum que non opatur cristallum vel mar
garita. Hec autē questio in generali propofita potest specificari hoc mo
do. An virtus adamantina procedat ex parte materie rñ. vel ex parte for
me tñ. vel ex parte cōpositionis forme cum materia. Patet responsio. qz
attractio sequitur fructem adamantis. virtus autē psequitur formam et
non materiam ¶ Tunc ibi Quid pluue dulcedo Decima questio
ponebat. que sit pluue dulcedinis causa Pro quo notandum. q. calis
dum adueniens humido duo facit. Vel ipsum adurit. vt caliditas solis
per continuam actionem in aquas maris ipsas adurit. et ex hoc causatur
amaritudo ipsius maris. vel non adurit. sed digerit & decoquit attrahens
et alleuans humiditates subtiliores ex aquis ad aerem ipsas calefacit. ex
qua digestionē & decoctione dulcedo relinquitur. Et hoc modo aque plu
uiales efficiuntur dulces. Tunc est q. modica pars pluuialis aque humec
rans segetes plus recreat suscitāt & fructificat. q. si multum aque fonta
lis aut fluuiialis super ipsas spgeretur aut funderetur

¶ Tunc ibi Putei hyemalis Undecima questio ponebat. prop
ter quid fontes in hyeme sunt calidi. in estate vero frigidi. Videmus em̄
fontes in hyeme fumare. talis autem fumatio attestatur fontium calos
rem. Quis ratio est. quia frigus vehemens & excellens tangens terre su
perficiem inuenit in ipsa caliditatem in estate per poros terre receptam.
Agendo autem in ipsam caliditatem depellit eam ad interiora & ad ter
re viscera. in quibus est reseruata ipsa aqua ex qua fontes & fluuij genes
rantur. Nec autem caliditas resistit actioni sui contrarij. scz frigiditati.
Ex qua quidē resistentia ipsa caliditas fortificatur. nam p contrariū agens
in suum contrarium si inueniat resistentiam in ipso sua virtus minoratur
et virtus alterius contrarij fortificatur. Et hoc modo relinquitur calidi
tas in aquis fontium tpe hyemali. Quis simile est. qz in hyeme dum

Boetius de

manus vehementer est infrigidata. si apponat igni vehemens calor agit in vehemens frigus quod est in manib. Frigus aut calido resistit. et per hoc quod magis resistit magis fortificatur. et hoc modo contingit manū passit maiorem punctione. sed tamen per continuū ignis applicationē tandem frigus expellitur. Sed frigus in hyeme circūstans toti terre calidum susceptrum in terra depellit ad eius inferiora. Et sic calidum resistens fortificatur. Preterea huius

alia ratio esse potest. quia tempore brumali porri terre pstringuntur. ita quod calor terre tunc modo per fontes valet euaporare. Si

tempore estivali porri terre calore solis apiuntur. quibus apertis caliditas terre inclusa valet exalare. Et quod terra naturaliter est frigida. absente calido frige facit venas et fontium meatus. Hinc etiam trahitur causa. cur homines in hyeme sunt celerioris digestionis quam in estate

¶ Tunc ibi Visus triplex emissio. Duodecima questio querebat. Cur sit triplex visus emissio. quod est intelligendum. Cur quidam animalia acute. quedam acutius. et quedam debiliter vident. Sed potius intelligendum est de diuersis dispositionibus linee ducentis visum super rem visibilem. Nam omnis visio fit secundum triplicem lineam ad modum trianguli vel pyramidis constitutam. quarum due procedunt ab oculo. et extenduntur super duas extremitates visibiles. Et tertia est per modum basis huiusmodi. Quoniam protense ab una extremitate visibilis ad aliam extremitatem eiusdem. Quoniam enim illius figure huiusmodi debet in oculo. basis autem in re visa. Et si contra radios visuales pringeret concurrere antequam ad oculum posset perungere. propter nimiam visibiles a visu distantiam. contineret visibile non videri. Et ad perfectam visionem tria exiguntur. scilicet organum. verbi gratia. pupillus oculi ut sit determinate dispositus. et quod in medium sit illuminatum. et etiam quod obiectum sit in determinata distantia fixatum. Alias enim visum circa visibile iudicando contingeret errare. Nam quanto obiectum visibilis plus distat ab oculo. tanto concursus radiorum suae lineae visuum constituit angulum acutius. et per consequens tanto res visa apparet minor. Hinc est quod sol apparet parue quantitatis. cum tamen sit maior tota terra. E converso vero quanto visibile est propinquius oculo tanto concursus radiorum visuum constituit angulum obtusius. Et per consequens tunc visibile maius apparet.

¶ Tunc ibi Colorum concretio. Ultima questio proponebat. propter quid sit colorum discretio. Ubi notandum est. quod color secundum Aristotelem in de sensu et sensato est extremitas perspicui in corpore terminato. Non enim dicitur quod sit extremitas corporis simpliciter. sed potius extremitas perspicui. hoc autem dicitur quandam corporis qualitatem. Dicitur autem extremitas perspicui. quia color apparet in extremitate. Et dicitur in corpore terminato vel determinato. ad differentiam corporum indeterminatorum

licet enim in ratione philosophationis. in aere luminaciones notis pfect

¶ Lum
facilis sol
posset ad
ctis post
disperire
renabue
ruptas.
bi cum
tisq pro
facilibus
de cetero
dus pla
ris eleva
possum
miseret
nitatē p
duere: sp
¶ Sit q
tui subie
uolentia
evitatio

facili non p
cia de cere
re et induc

Disciplina scholariū.

licet em̄ in corporibus indeterminatis aliq̄s est color. ille tñ nō est in eius ratione p̄spicitatis. aut rōe pure transparentie. sed ratione alicuius terminationis. **E**st aut̄ in corporibus indeterminatis. Verbi gratia. in aq̄ v̄l in aere lumē d̄r actus corporum indeterminatorū. tenebre vero dicunt̄ p̄uaciones eius. sic quodammodo niḡr. dicit p̄uatiōem respectu albi. q̄z ē in notis p̄fectionis. minusq̄ de natura lucis p̄cipat. **G**enerant̄ aut̄ colores medij p̄ extremorū colorū

¶ Cum igitur istarū questionum difficilis solutio animū mutationis non posset adimplere. vxori studuit predictis postpositis subiugari. **V**isis vn̄ dieq̄ virginibus in tedium ductis parentibus sic respondit. Improbo corruptas. lectos detestor auiles. Nil mihi cum feda virgine solus ero. Spre-
tisq̄ predictis. utpote solutionib̄ difficultibus. Ptholomei preceptis inq̄t de cetero insistam. Sed signorū gradus planetarumq̄ discursus sine turris eleuatione facili visu cōprehēdi nō possunt. Quid inq̄t de cetero faciam. misere est me esse hoīem. utinā humanitatē possem exuere. azineitatēq̄ induere. specie p̄mutata.

¶ Sit ḡ discipuli summa magistra-
tui subiectio. exercitiū attētio. aī benivolētia. igenij docilitas. spēz luxurie euitatō. felicisq̄ p̄stātie debita p̄fessio

facili nō poterāt p̄pendi sine turris eleuatione. Dixit concludēdo. quid faciā de cetero. miserū est me esse hominē. Utinā possem exuere humanitatē & induere azineitatem specie p̄mutata. **T**unc ibi. **S**it ergo

p̄mixtionem. ita q̄ quelibet pars extremorū commisceatur partib̄ alterius. **D**e his aut̄ ad lib̄z de sensu & sensato tractare relinquū. **T**unc ibi. **C**um igitur.

¶ Hic Boetius enumeratis questionibus q̄ describere erāt in sede rationis. ostendit quomodo fecit filius incōstātie. **E**t primo facit hoc. sc̄s cūdo p̄cludit ibi. Quid de cetero faciā. dices sic. **C**um filius incōstātie in questionibus enumeratis proficere nō poterat propter eorum difficultates studuit vxorari. **E**t cum viderat multitudinem virginū dūctus in tediū parentib̄ sic respondit. Improbo corruptas &c. ut paret in tex. **E**t concludit se magis solari velle q̄ ducere vxorem. **E**t tandē p̄posuit studere difficiles questiones Ptholomei. dicens se preceptis suis velle insistere. **C**um aut̄ vidit q̄ gradus signorū et cursus planetarum &

Boetius de

¶ Nunc recapitulat seu epilogat recolligendo prius dicta dicens sic
Sic igitur summa discipuli subiectio erga magistrum. exercitij attentio.
animi leniuolentia. ingenij docilitas. specierum luxurie euitatio. et felicitas
constantie debita professio.

Explicit liber primus.

Incipit liber secundus

Incipit secun-
dus liber et quar-
tus capitulus. in
quo finem ordinem in pro-
hemio promissum deter-
minat Boetius de sa-
gaci scholarium prouiso-
ne cum sint in partibus
alienis. Et diuiditur in
tres partes principales. In

prima premittit intentum cum hoc declarando diuersitatem complexionum
humane nature. In secundo ostendit que requirunt ad prouidentiam scho-
larium sagacem. ibi. Felicitas autem discipuli. In tertia declarat requisita ad scho-
larium prouidentiam respectu corporis ibi. Cum autem indiscerepan. Prima ad-
huc in duas. Primo enim premittit intentum. secundo exsequitur illud ibi. Cum
humani corporis proutio. dicens sic. Omnia in precedenti libro expedita
pro scholarium informatione sunt composita. scilicet in quibus debent informa-
ri. Et quomodo se habebunt erga magistros suos. Nunc autem in presens
et secundo libro de sagaci prouisione eorum est breuiter tractandum. ¶ Nos-
trandum hic quod ex quo dicebatur in precedenti libri principio quod eius subiec-
tum est aptitudo discipuli cognitionem veritatis recipiendi a docente. Ideo
ad hanc aptitudinem omnia que in hoc libro determinant applicanda sunt
et reducenda. quod in hac parte determinate sic reducendum est. Osten-
so in parte precedenti in quibus debita aptitudo discipuli doctrinam res-
cipientis consistit. quia in processu ad scientias ordinato. Et in debita sub-
iectione respectu docentis. que in tribus consistit. videlicet docilitate. leni-
uiuolentia et attentione. Nunc autor pertractat de prouisione aptitudini pre-
dicte necessaria. que ad eam amminiculatur. ipsamque inducit. Quoniam
finem Aristotelem natura humana est multipliciter ancilla. Propter et
etiam nobilitatem et aptitudinem multis indiget. Recte sicut miles ad ac-
tus militie exercendum indiget pluribus. videlicet armatura. seruis. equis. et
alijs huiusmodi sibi necessarijs. Sic etiam homo pro vite sustentatione
indiget victu et vestitu sibi congruis loco connaturali. Homines autem
diuersarum sunt complexionum. et quidam minus quidam vero magis
ad scientiam sunt apti. quoniam anima corporis complexionem premitat.
ut dicit autor sex principiorum. Et quod hic agitur de aptitudine cognitio-
num veritatis recipiendi. etiam determinandum est de complexione que
ad ipsam amminiculatur. Complexio autem indiget nutrimento. Et

si studium
giarum vi-
ris et archi-
mentum i-
cur visus
est in med-

uisione

¶ Cum
fleumate
lia consi-
etorum
premi-

aptitudo
hec sunt
¶ Cum ibi

¶ Hic
ionum. et
ciali ibi. et
posita sic e-
colia. necesse
etorum.

humoribus
esse est quod
tiam scilicet
ut hic sur-
naturum ni-
storelem s-
te humoribus
do notat
commiserit
mis ad me-
sitio extrin-
confusio
tuor hun-
porzionem

¶ Nunc
finem quod
de melanc-

Disciplina scholarium

si studium exercere debeat. indiget loco. quia studium sapiencie est priuilegiatum vt loco solitario magis sit aptum. Alia vero studia sicut militaris et architectonice etc. quia in publico conuenientius exercentur. Nutritum igitur et locus complexioni et studio organice obseruatur. Nam si cut visus obseruatur in oculo. sic complexio in nutrimento. Unde simile est in medicinis. Ipsa enim ex quo tractat de sanitate. primo ostendit in

uisione breuiter est transcurrendū.

¶ Cum corporis humani conditio fleumate. sanguine. colera. melancolia consistat suffulta. ab aliquo predictorum quemlibet necesse est elicere preeminentiam. ¶ Melancolico

quibus sanitas consistit quia in humorum adfectione. postea determinat de his que ad sanitatem amminiculatur. easque inducunt et conseruant sicut sunt humorum euacuatio superfluatorum. dieta congrua. et alia huiusmodi. Sic recte procedit Boetius. postquam determinauit de his in quibus

sapientia consistit. iam tractat de illis que ad rationem amminiculatur. Et hec sunt conuenientia loci. studij et mensura alimentis cuiuslibet apta. Tunc ibi. Enim corporis humani

¶ Hic Boetius exequitur intentum ostendendo diuersitatem complexionum. Et diuiditur in duas. primo facit hoc in generali. secundo in speciali ibi. Melancolico vero. dicens primo sic. Cum natura humana composita sit ex quatuor humoribus. scilicet fleumate. sanguine. colera. et melancolia. necesse est quemlibet hominum habere preeminentiam in vno predictorum. ¶ Notandum hic quod complexio humani corporis quatuor humoribus. melancolia scilicet fleumate sanguine et colera suffulta est. Unde necesse est quemlibet hominem ab aliquo predictorum accipere preeminentiam. scilicet vel in sanguine. vel fleumate seu alijs duobus. Et est humor vt hic sumitur corpus humidum in corpore animalis generatum aptum natum nutrire corpus. et est quadruplex vt dictum est. Et quia secundum Aristotelem secundo de generatione. ex eisdem sumus et nutrimur. Id cessante humore in corpore animalis sequitur eius desiccatio. ¶ Secundo notandum. quod complexio potest sic describi. Complexio est preteritio seu commixtio secundum magis et minus dominans. abcedens et recedens ab extremis ad medium non simpliciter. sed quo ad nos. Vel sic. Complexio est dispositio extrinseca vel sufficienter appars significans causas intrinsecas consimiliter se habere. Vel sic. Complexio est dispositio alicuius de quatuor humoribus resultantibus ex quatuor elementis adinuicem secundum proportionem inequalitatis. Tunc ibi. Melancolico vero

¶ Hic in speciali determinat de complexionibus. Et diuiditur in quatuor secundum quod quatuor sunt complexionum. presens patebunt. Et primo determinat de melancolica complexionem. dicens sic. Melancolico timori et cardis

f. iij.

Boetius de

tati subiecto. Necessarium est studere in loco secreto et anguloso. vbi non fi-
unt magni strepitus. vbi etiam non est lux intensa. Et gaudebit modica
saturitate. cauendo sibi de serotina comestione. gaudebitq; potibus me-
diocribusq; ad nature sue subsidium. prout labor studij requirit. potest reci-
pere potum plenarie et alia. et foueri ad mensuram. ne nimia studij proterui-
tas generet in ipso thymum et pectoris stricitudinem et anhelitus. ¶ Ho-
tandū hic q̄ complexio
melancolica est quando
mixtum ex quatuor ele-
mentis componitur seu
humoribus vbi humor
terre p̄dominat alijs hu-
moribus in mixto existe-
ribus. Et tō si ille hu-
mor est frigidus et siccus
sic talis p̄plexio est frigi-
da et sicca terre assimilatur.
Sunt autem melanco-
lici inferius grossi. superi-
us autē apparent macele-
ri. eo q̄ melancolicus p̄m
humor. et melancolicus
est complexionatus. Melancolia vero est humor terreus et grossus na-
turam hoīs deprimens in naturam terreā. Unde melancolici sunt ter-
re comparabiles. Terra autē inter omnia elementa est plus materialis p̄p-
ter quod etiam d̄ fer omnium elementorū. Ideo etiam melancolici maxime
sunt grossi et minime agiles. Et propterea dicunt etiam subiecti pigrici-
ei. Sunt etiam timorosi. timor enim opponit audacie. Audacia vero ē ira
quedam accensa principaliter propter bonum. Ira enim est accensio san-
guinis circa cor. Cum igitur melancolici sunt humoris grossi. eo q̄ sunt
naturaliter frigidi et siccī. ideo calor eorum non habet virtutem accenden-
di sanguinem. propter quod sunt timidi. Decet etiam eos studere in lo-
cis secretis et angulosis. quia s̄m Auicennam immunitas a materia red-
dit nos intelligentes. Sed melancolici sunt maxime materia onerati. vnde
de impeditur circa sensus omnis virtus intelligendi. eo q̄ necesse est quies-
cuntq; intelligentem fantasmatā speculari. ideo debent esse in locis secre-
tis. Vel etiam quia timidi sunt. ideo ad loca secreta fugiunt. Vel etiam
quia valde sunt materiales difficulter recipiunt impressionem. alicuius
cognoscibilis. propter quod facilius possunt impediri. ideo nullatenus
circa se strepitum pati possunt. Debet etiam melancolicus precauere nimis
miam saturitatem. quia cum sit grossus ex saturitate nimia grossi humo-
res et pessimi possunt generari. et sic fieret omnino inabilis. Cum etiam na-
turaliter sit frigidus ne ex defectu caloris naturalis nimis cibo maneat indi-
gestus vt sic corpus reseruetur. Debet etiam precauere cenam tardā. q̄ p̄
somnia fit digestio et humorum congregatio. Ne igitur humor generat

vero timor pigriciei q; subiecto sub
locis secretis et angulosis. strepitusq;
carentibus. lucisq; parū recipiētib; stu-
dere est oportunū. Saturitatēq; de-
clinam. serāq; precauere cenā. potib;
q; mediocrib; gaudere ad nature sub-
sidij. et prout studij desiccatio exigit

D
tus ex cibo
destruendo
signa sunt
mi. tardus
esse solus. e
res habens

plenaria p
ram confo
uitas thyl
racis stric

¶ Fleum
gicibus
studij pre
culisq; pl

tales incipit a
hec signa in
cis. Non exp
sumptio corp
Unde thyl
obtinēt. ¶
lorica. ¶
¶ Hic ostē
formari doc
ueri muleis p
pore est semel
ricus pore est
et humidus.
frices ad corp
studendi diff
Intendit. et q̄
ricus sangui
pitum in ac
speculatione
aliquid mixt
ribus natura
dominat hum

Disciplina scholarium.

tus ex cibo abundanter excessiue siue in somnū ad cerebrū ascendat ipsum destruendo ¶ Consequenter notandū q̄ melancolice cōplexionis signa sunt Nam melancolicus est inuidus infidelis fallax incōstantis animi. tardus in omnibus factis. inordinatū habens appetitū. diligit enim esse solus. est timidus dum homines desunt inspicere. ctes est ingenio. plur res habens carnes. multū bibit. quia est sicus naturaliter. Parū comes

plenaria potus receptione ad mensuram confoueri. Ne nimij studiū pteruitas thysim generet. anbelansq; thoracis strictitudinem.

¶ Fleumaticus vero licet strepitu nugietibus edibus lucisq; capacissim⁹ studiū preceptis potest informari. potuliscq; plenioribus p̄t sustentari. ciba

dit. quia non potest digere ratione frigiditatis. parum appetit coitus. Rihilq; vel parum potest. quia frigidus est et sic⁹. Si vere vult appetere. cibaria calida et humida puluerosa. seu tene piperata sumat. bonūq; vinū aut potū calidum poter. aut esset breuioris vite. Sic em̄ ratione caloris in cibis et potibus exstis calor naturalis augmētatur. Et ratione humiditatis nutritimētalis humidū radi

cale incipit augmētari. Et sic plus appetit et plus potest q̄ sine his Et sic hec signa in his meritis p̄tenta. Inuidus et tristis cupidus dextreque tenacis. Non exp̄s fraudis. timidus. luteiq; coloris ¶ Nota thysis est consumptio corporis naturaliter humectantis ex alteratōe corporis. puenies Unde thysici p̄ fleumatis emissionē consumunt. sic q̄ vix cutem sup ossa obtinent. Unde lato cibo possunt vitā prolōgare. Thorax est pectus vel loricā. Tūc ibi. Fleumaticus vero.

¶ Hic ostendit proprietates fleumatici. Et vult q̄ fleumaticus p̄t informari doctrinis in locis clamorosis et capacissimus lucis. Potestq; foueri multis potibus et nutriri diuersis variisq; cibarijs Et si liceat dicere potest semel in mense actū venerē exercere ¶ Notandū hic q̄ fleumaticus potest informari documētis studiū in locis clamorosis. qz frigidus est et humidus. Dorus autē est caloris et siccitatis inductiuus. Si em̄ confriceat ad corpus calor generatur. Quia igit frigidus est motus q̄ est act⁹ studendi difficilior est in maiori strepitu. q̄ sensum mouet. et ita calor in eo intendit. et quodammodo humor supfluus digeritur Nabet em̄ fleumaticus sanguine non ita nobilem sicut colericus Et ideo nō facilliter p̄ strepitum in actu studiū impedit. Strepitus tñ non promouet. sed impedit speculationem intellectualem. Est autem fleumatica complexio quādo aliquod mixtum componitur ex quatuor elementis siue quatuor humoribus naturam elementorū consequentibus. ita q̄ humor aqueus alijs p̄t dominat humoribus. Unde fleumaticus est frigidus et humidus sicut

Boetius de

aqua. Et naturaliter omnes mulieres fleumatice sunt complexionis Si
gna autem per que cognoscitur fleumaticus sunt hec. Est albi coloris. car
nosus parua ossa respectu sue carnis habens. facie pinguis. non cito irascit
timidus. et non letus ratione frigidi constringentis. multum comedit. mi
nus bibit. tardus est in facis suis. capillos habet molles et rectos. multum con
nuare potest coitum. quia humidus. parum tamen appetit quia frigidus Si
vero multum appetere ve
lit bibat fortia vina. co
medat cibaria calefacta
ua. sic confortabit in eo. ca
lor naturalis. De signis
et proprietatibus fleuma
tici dantur hec metra. Die
somnialetus piger in spu
ritamine multus. Est hu
ic sensus hebes. pinguis
facie color albus. Et ra
tione humiditatis cito
addiscunt. sed male reti
nent. et ratione frigidita
tis tarde loquuntur. Et ra
tione frigiditatis
parum appetunt coire. ra
tione autem humiditatis
multum possunt. Tunc
ibi. Sanguineus po.

riusque omnigenis confoueri. venereo/
que accessu si fas est dicere mensurnus
permoliri.

¶ Sanguineus vero cuius complexio
nis fauorabilior pro pago est. omnibus siti
bus ac cibariis potest adaptari. quem lu
dendo sepius grauissima questione no
uimus confoueri quam si obliquatibus hyz
cis parietes solus occillaret: non tamen in h
semp est confidendum. Tunc autem cibariis
omnigenis gratissimis. potibusque le
nientibus decet hilarari

¶ Sic ponit proprietates sanguinei dicens sic. Sanguineus cuius co
plexio est nobilior inter ceteras studere potest in omni loco. et sepe ludendo
questiones incorporare grauissimas. non tamen in hoc est sepe confidendum.
Scientia enim melius a quocumque acquiritur potest studendo quam ludendo. et de
he delectabilibus uti cibariis et potibus subtilioribus ¶ Notandum hic.
¶ Sanguinei sunt naturaliter calidi et humidi. quia facilius recipiunt et re
cepta retinent. quod propter aptissimi sunt ad disciplinam Unde sanguinea co
plexio est quando mixtum aliquod ex quatuor componitur elementis. ubi aer
et virtus eius predominat alijs elementis. Vel ubi sanguis nature aeris
alijs humoribus ab alijs discussis elementis in mixto predominat alijs ele
mentis. ideo hec complexio est calida et humida aeri comparabilis. Signa huius
complexionis sunt. scilicet. quod est letus. cantans. largus seu liberalis. amabilis.
mediocriter rubeusque coloris. pius. constans. moderatus. ad virtutes na
turaliter inclinatus. non multum loquens. nec nimis tacens. sed facundus non
precipitans facta. non habens appetitum inordinatum. vult conuiuere sodalibus
bonis. faciei non rugose. multum appetit propter caliditatem. et multum propter
humiditatem. unde. Largus amans hilaris ridens rufusque coloris Lau
rans carnosus satis audax atque benignus.

Di

Tunc ite
primo facit h
autem tercio re
lencus qui est
ter nimium fve
rus ledat ma

¶ Coler

plerumque sub

ponatur. ne

lem in tota

que magistra

maiestatem

est vitand

nomimus

declinari. L

tis horro

ius rabidum

reipsum ¶
necur ex quat
is humoribus
plexio sunt ist
super humidit
gracilis non ca
cito transire. au
tus. quasi null
perora eius su
Dobis et ve
membra. pro d
rum appetens
humidus cibo
coctis. hec na
in his versibus
gracilis fecus
et mundo hab

Disciplina scholarium.

Tunc ibi. Colericus vero ¶ Hic ostendit conditiones colericus. z
 primo facit hoc. secundo subiungit quandā cautelam. ibi. Cauendum est
 autē. tercio remouet dubiū ibi. Si autē qualitaris. Primo dicit sic. Co
 lericus qui est pallide faciei studebit in loco solitario. ne bilem infundat. p
 ter nitiū strepitum in suam societatem. Nec etiā venerabilem magistrat
 us ledat maiestatem. Et subdit dicens. Q. quantū vitāda est lesio ma
 gistratus. Potest cole
 ricus etiā vti cena gran
 di. etiam et potu forti.

¶ Colericus vero pallidule effigiei
 plerūq; subiectus solitudini semp sup
 ponatur. ne nitiū strepitus auditu bi
 lem in totam effundat cohortem. sic/
 q; magistratus venerabilem ne ledat
 maiestatem. Q. q; magistratus lesio
 est vitanda. Hunc cena grandiori
 nouimus sustentari. potuq; fortiori
 deliniri. Cauendum autem est ne li
 tis horror amministratione pot? isti
 us rabiū mentib; extrahat. Si autē

Subiungit qndam cau
 telam dicens. maxime ē
 cauendum ne litis hor
 roz in potus amministrati
 one extrahatur. Et vlti
 mo remouet dubiū
 si c. i. cadens Cum sit di
 ctum de quatuor pplexi
 onibus posset aliquis di
 cere. quō nos habere pos
 terimus dictariū comple
 xionū cognationem. Re
 mouendo dubiū hoc di
 cit Boetius. si ignoraue
 ris assignare qualitates
 consule philosophos spe
 culatiuos seu medicos.
 et sic fit mentib; intima
 tū. gnotosolitos. i. nosce

reipsum ¶ Notandū hic q; cōplexio colerica est quādo mixtū cōpos
 nitur ex quatuor elementis siue humorib;. sic tamē q; humor igneus aliq
 is humorib; in eo predominat. Signa autem p que cognoscit hec cōm
 plexio sunt ista. ipm esse pallidum sicut est cinericeus. quod actionē calidi
 super humidū consumptū significat. etiā fortiter bibit z plus q; comedit
 gracilis non carnosus. facies eius macra z gracilis. cito irascitur. itaq; ei
 cito transit. audax est. preceps in omnibus factis. in tremore immo dera
 tus. quasi nullum rimens loquendo. capillos habens duos z nigros. sus
 periora eius sunt grossa. ossa magna. nervos z musculos habens duos
 Mobilis z velox est z nō piger. quia caloris est faciliter mouere omnia
 membra. prodigus est semper dans. circumstantias non attendens. mul
 tum appetens. quia calidus. parum potens quia siccus. Unde si vratur
 humidis cibarijs et calidis. vrpote pullis iuuenibus in recent aqua des
 coctis. hec nature eius possunt suffragari. Signa hec iam dicta habentur
 in his versibus. Hyrsutus fallax irascens prodigus audax. Astutus
 gracilis siccus croceiq; coloris Si quis dicat. Aueroys super de celo
 et mundo habet q; omnia mixta habent predominū a terra. ideo mouent

Boetius de

ad centrū ratione grauitatis. Videtur ideo q̄ om̄ia mixta sunt melancolica. Dicitur ad hoc duplex est predominiū elementorū in mixto. Quidam enī sumit s̄m qualitatem tm̄. aliud vero s̄m quantitates molis. Vt etiam igitur Auerroys intelligitur de quantitate molis. quia in om̄i mixto terra hoc modo predominat. Dicitur enim debet esse firmū et non cito frangibile. cuius causa est terra. Sed dicitur auctoris intelligitur de qualitate tantū predominio. Unde aliquando quantitas terre predominat alijs. alijs quando qualitas et operatio ignis. et sic de alijs complexionibus. Hoc igitur modo complexionēs sortitur species et numerum. ¶ Consequenter notandum. q̄ nunq̄ due cōplexiones in ambabus proprietatibus oppositae simul esse possunt in eodem. vt fleuma et colera. et melancolia cū sanguine. nisi in gradu contracto. Quod q̄ contraria simul eidem inesse nō possunt. s̄m tamē esse remissum isti quatuor humores bene in vno congregantur. Et qui habent symbolū adinuicem facilius inuicē componi possunt. vt fleuma cum melancolia. quia cōmunicant. Sed melancolia et sanguis adinuicem cōponi nō possunt. quia in ambabus qualitatibus seu proprietatibus differunt. Et similiter colera cū fleumate facilius componi nō potest. cum etiam in ambabus qualitatibus repugnent. Quia igitur quatuor complexionēs praeterea raro pure et simplices reperiunt. sed sepius p̄mixte. ideo dinoscere eius complexionēs nō est perutile. Que tamē complexio in vnoquoque genere p̄dominet capi potest aliquo modo p̄ signa aēdicta. ¶ Nota q̄ p̄plexio sanguinea q̄ calida et humiditas assimilatur aeri. veri. vento australi. et inter planetas ioui. ac inter etates hominis iuuentuti. Nec enim omnia calida sunt et humida. ¶ Pleurmatica vero complexio assimilatur aque inter elementa. hyemi inter parres anni. fauonio inter ventos. lune inter planetas. et etiā sexui muliebri. Hec enī omnia frigida sunt et humida. Colerica complexio assimilatur igni. sub solano. estati. et etati virili. et inter planetas soli. Nec enim omnia calida sunt et sicca. Sed melancolica assimilatur terre. autūno. boreae seu vento septentrionali. saturno. et decrepitui. quoniam haec frigida sunt et sicca. ¶ Notandū q̄ triplex est colera. scilicet combusta temperata et melancolica. Combusta viget in hominibus nigrā habentibus faciem. q̄si a solari bus radijs combusta. Et tales sunt multū rethelles de facili ad irā commouent. et cū inebriantur sunt furibundi. Temperata autem colera viget in hominibus pallidā et aliquid rubeam habentibus faciem. Et tales discretiores in mēte. et frequenter furiosi nō multū segnes. Colera autē melancolica viget in hominibus lutulentā faciem habentibus. et sunt huiusmodi spiritus tristes

qualitatis assignate ignorās sit societas theoreticos consulat. scilicet sic agnoscat: pluribus vero mentibus intimatū est notosolitos felicias pro discipuli

D
temp habe
trā Lue
tale Qr
pulus Ad
croie crol
felices disci
discretio
Eumq
istat nesc
ni albinu
em detra
tus detra
nienti q
ipsum sa
at asleq
pse in
gatus m
si locus
genter in
cellarū est
habuatio
cas later
fuerat a
se magist
obedit. et
sicut fur
daro se su
ber. quia
Talis aut
tam exhib
dem omni
non in se
gistro su
re dicitur
borae. qu
circa mar
suo ex

Disciplina scholarium

semper habentes varias ymaginaciones phantasticas Et de tali intelligit
 tra Tunc ibi Felices aut discipuli. 26. Hic ponit quoddam preceptum gene
 tale Et primo facit hoc. secundo dictum suum magis restringit ibi Si aut disci
 pulus Adhuc prima dividit in duas. p^o ponit doctrinam. Secundo de detra
 ctore exclamat. ibi Quid ei detractore nequius? Primo de sic Discretio
 felices discipuli gaudeat se subijci magistrui. et metuendo eum diligat. et i oibz
 discretio magistratui subijci gaudeat
 Eumqz metuendo diligat. fidelis ex
 istat ne sub picturate dilectionis obten
 tu albinus existat detrachendo Quid
 enim detractore nequius. ve magistra
 tus detractore etiam si mille fuerint Ve
 nienti aut in gressu assurgat p loco et tpe
 ipsum salutando inclinet. eumqz si iube
 at assequat Visioni quoqz eius si
 p se inferat cohabitando. vt sic casti
 gatus non solum se remordeat: verum etiam
 si locus affuerit. qd eum confluat dili
 genter inquirendo. Si aut discipulus
 cessare est nequeat semper magistro suo exhibere presentiam interdum ppter
 habitationis distantiam. et quicquid ppter alterius rei causam. tunc habeat dictis
 eas lateri suo promptas. quibus diligenter imprimat qd sibi expressum
 fuerat a magistro ¶ Notandum hic qd felix discipulus gaudenter
 se magistro suo subijcere ipsumque timere debet Nam qui non timet. non
 obedit. et si non obedit non est subiectus Non aut sic debet timere ipsum
 sicut fur patibulum. sed vt debitos honores sibi impendat. et eius mans
 dato se subijciat. ipsum in nullo commouendo Ipsum etiam diligere de
 bet. quia si non diligat ipsum. precepta sua non custodit sed contemnit.
 Talis aut preceptis subiectione impedit Debet aut discipulus debi
 tam exhibendo magistro reuerentiam tempore et loco assurgere Non qui
 dem omni tempore. qz non dum studio est impeditus. nec omni loco. qz
 non in scholis vel locis studij Et si potest discipulus commorabitur ma
 gistro suo. ne solus in studio quando proprio intellectu ad aliquid acquirendum la
 borat. quod p se inuestigare non sufficit Discipulus enim quicquid magnos
 circa materiam aliquam facit labores super qua faciliter posset a magi
 stro suo expediti Si aut cum suo magistro moram habere non posset ha
 bi

ei fidelis existat Non sub
 dilectione picturata qua
 lis albinus extiterat des
 trahendo Et tunc excla
 mat detractorem dicens
 Quid est nequius des
 tractione. dato q mille
 eunt Fidelis etiam disci
 puli discretio assurgat
 inclinando loco et tpe cen
 grnis magistro suo veni
 ente. et si iusserit. ipsum se
 quat Et si fieri poterit inse
 rat se mansioni eius cos
 habitando. vt sic castiga
 tus non solum remordeat
 se. sed cum locus fuerit co
 fluat ad magistrum du
 bia inquirendo Et illud
 magis specificat dicens
 Si discipulus fin q ne

Boetius de

beat dicticas in quibus dubia emergentia conscribat. tempore vt oportuno eorum solutionem suo a magistro inquirat

¶ Nota dictica dicitur a dictamen et eos custodia. unde Olerice dictica lateri sit semper amica Nam sine dictica vix retinebis ita. Item vox audita perit. littera scripta manet Sz obijceret quis hoc est contra commune proverbium scz cordi non carere. etc. Dicitur ad hoc qd ista non opponuntur. potest em primo dubium notificari et dicticis inscribi et postmodum intellectui Et sic non solum dicticis est commendandus. Tunc ibi Cum autem

Postq Boetius ostendebat preceptum quod dam observandum in discipulis ppter aptitudinem recipiendi cognitio nem veritatis a docere. Nec ostendit quedam alia precepta. Et dividitur hec pars in duas. nam primo ponit illa precepta scdo declarat eorum causas. ibi Ne arto copi mucor Primo dicitur Cum igitur pncipio studentium seu scholarium fuerit concursus. ita qd habeat ppositum tum insimul morandi per tempus vnius anni aut circiter. tunc puenies est qd iuxta eorum facultatem festinent sibi procurare copiam salis frumenti lignorum et copiam vindemie Sal quidem et ligna in estate frumenta et vina in autumno. et in capricorno congeriem carniu Hoc em maxime consuecanem est sanitari Et assignat causas. Ne mucor artocopi inficiat anhelitum. et ne etiam vinu insipidu cordis secreta pfundat. et ne etiam sequatur rancor carniu Et ne fetor triture inclusus corumpat intestina. et ne lignorum defectus trahat membra. et etiam quod peius est ne continua infirmitas sequatur.

¶ Notandum hic qd fm philosophu in politicis. homo viuens solitarie aut e deus aut bestia Rō est qd est adeo rudis qd de nullo curam gerit Et hec bestia no iacet Non em viuit vt hō. eo qd vite intellectuati non insudat. aut est adeo perfectus felicitate mellicitacoria qd nullo indiget Et sic deus id est diuinus esse dicitur. unde homo naturaliter est

D
animal po
sibi muru
sibi prou
eracra loci
ad vsum

geriem
tisq p
poner
onarius
ni insipi
dat. car
ra fetor
gnorq
deteri
grossa
discip
suppet
ne dum
panis ei

¶ Carnis
in cuius
Tun
positum
suam tu
pore que
se habea
egestas

¶ tas vt
cessari
q lib: f
propter

Disciplina scholarium

animal politicum et civile habitans inter alios homines. ut sic homines sibi mutuo suppleant defectus. Docet autem hic auctor qualiter scholares sibi prouidebunt in diuersis variis eorum defectus suppletibus. nam cum traxerit societate pergrua scholares prouisione facient in nutrimentis et alijs ad usum vite necessarijs. ut in sale. lignis. carbonibus. vino. frumento. et alijs homini corpus conseruantibus et ad aptitudinem intentam animi cultantibus. Item notandum quod unusquisque mensis sua propria habet exercitia. ut patet in his versibus a Ianuario persequenter enumerando. Poto ligna cremo. de vite supflua demo. Do gramen gratum mihi seruit flos mihi pratum. Velles inclino. segetes tego. vis nappino. Semen humi iacto. mihi pasco lues mihi macto.

geriem carniuum. Quod perficiens sanctorumque presentium finem facultates in unum proponere. Nec arthocopi mucor anxi onarius anhelitum infirmet. Et ne uini insipidi acor cordis secreta confundat. carniuum lanisterancor salisque tritura fetor inclusus intestina corrumperat. lignorumque defectus membra pertrahat. et quod deterius est quotidianis incursum in grossetur anxionarius. Magna vero discipuli moditas est put facultas suppetit necessaria magistratui exhibere. ne dum eius inhiat executioni rerum panis cum labore factus. Unde est arthos panis quod probat arthocopus.

Item rancor dicitur carnis proprietates. Acor vini. et mucor panis. unde Carnis rancor. acor vini. mucor quoque panis. Item Non miser hic fert in cuius sepe popina. Sordidus est panis. caro rancida pendula uina. Tunc ubi. Magna vero discipuli ratio. Sic boetius continuando propositum suum ostendit quid expediat magistro et discipulo moditas ut suam iuxta facultatem magistro suo prouideat de vite necessarijs. ne tempore quo sibi intendere deberet instruendo circa rerum venalium curas se habeat occupare. Subdit exclamationem dicens. Quod absurda est egestas magistratus.

Notandum hic quod magna in hoc consistit discipuli commoditas ut iuxta sue facultatis exigentiam suo prouideat magistro de vite necessarijs. Sic enim tanto potest fidelius per eum informari. immo nihil quod libere facere poterit condignam laborum recompensam. Unde sicut filius propter substantiam quam assumpsit a parentibus. non sufficit eis redere.

B

Boetius de

dere equiualeus Sic nec discipulus magistro pscia ab eo sibi ministrata In signum cuius dicit philosophus in ethicis. dijs parentibus z magistris non potest reddi equiualeus. Faciat igitur discipulus magistro suo iuxta facultatis exigentiā laborum reconpensam. scz in vite necessarijs subueniendo Nec (vt dicit auctor in textu) tempore instructionis scholarium victualium procuratori habeat intēdere. vnde fructus scholaristici proueniat minoramentum. Nam pluribus intētus minor est ad singula sensus zc. Tunc ibi. Lotriciū autem vetu

¶ Nec agit de prouisionibus adhibendis inferioribus dicens sic. scilicet discipulo? abstinere se a frequenti lotricum z vetularū accessu. immo quanto talis rarioz tanto salubrior Subiūgit eam dicens. Ne vetule z lotrices pmissis domū eius accedere suggerāt famulantibus seu cōsulant aliqua quib? fieret eius depauperatio seu diffamatio quoniam raro reperitur fidelitas seruitutis z in piculo cōstantia. Subdit exclamationem dicens. Ne seducenti mancipio cui dilectio domini plenarie confidit; immo tali nūq̃ hūil fedius seu ingratius valet inueniri

¶ Notandum hic q̃ studentes sibi prouidebunt congrua de familiaria tam quo ad sexum muliebrez q̃ etiam masculinum Et per eam de cura domestica subleuari scholasticis actionibus tanto efficacius valebunt inhīare. licet em̃ ipsi indigeant mulieribus. non tamen eas debent attrahere. qz cum mulier naturaliter sit meretrix ne lotrix ad suum veniēs mancipium ipsum alliciendo mala sibi persuadeat quibus bona suis forsā san dilapidarent ¶ Notandum circa vocabula textus. q̃ agon angonis vel ago onis dicit locus belli. ab a quod est sine z gonis angulus quasi sine angulo. qz fieri solet sine angulo. Sed fm̃ huguicionem venit a verbo ango gis ere Inde agonizare id est certare. Inde agonista id est pugil. ¶ Item mancipium idem est quod famulus. z dicitur a manus z capio. quia seruus debet esse captus manibus. id est potestatibus sui domini. ita q̃ suis pceptis obediat. quod si non fecerit verus non existit seruus Tunc ibi Hospitium mundum. zc. ¶ Hic declarat Boetius seruitiū fidelium seruoꝝ declarando cū hoc exemplariter maliciam serui infidelis dicens sic Seruus fidelis hospitium dōs

venaliū indulgeat p̃pationi Q̃ ab surda est magistratus egestas. lotricū autē vetularumq̃ reinotio q̃ summo ope aprecianda est. carūq̃ accessus quanto rarioz tanto salubrior. Nec dum venerit aliquid suggerat inq̃natum. vel a mancipio extrahat quid p̃molitum. quoniam mancipioꝝ raro reperitur clementia. rarioz in agone constantia. Ne seducenti mancipio in quo confidit plenaria dominantis

minis
lis seru
Dilectio
to gran
lex mu
cipij p
sedulit
centi v
cipio d
ctos t
do dic
cū ny
mo ei
nutiū
istena
Quic
fidelit
ti. qui
infeli
sibi si
cū fo
pmer
ciata
Sicc
mem
hic B
tarin
uorum
Scru

Disciplina scholarium

mini sui seruabit mundum et thoral dealbatu. Hec em sunt signa fidelis serui. Oppositu aut est de mancipio detrahenti. Tunc ibi. Quictos dilectio. quid tali fedius est quid tanto grauius Hospitiu mundu. suppellex mundatum: thoral dealbatu. mancipij prudentia rex exitus consideratis sedulitati dominice semp assistentis decenti vultu sunt proponenda Quid mancipio detrahenti crudelius est. Tunc ibi. Quictos terreat infelix elimas ab eliminando dictus. nome ex re contrahens. que cum nycostrati munera suscepisset. primo ei vultu seruiuit blandiori oia ad nutu amministras. fidelisq; per oia existens. fideliozem se esse promittens. Quicquid igitur nycostrati possidebat fidelitas ipsius promissum est infidelitati. quid plura. cum nequissimi elimatis infelix prouidentia cuncta prouidisset sibi suppeditari. carniu alimenta. pisciu fomenta. ceterarumq; reru venalium imertia: oia in duplo quam essent appreciata dominicis auribus intinabat Sicq; totius substantie hausit incrementa nycostratiq; in summam traxit

¶ Nota. q tria sunt genera seruorum fugiendorum. scilicet subtrahentiu. Tunc hic Boetius nos edocuit Sedm est bilinguiu. Tunc Boetius satis recitauit in textu proxime sequenti. ibi Seruus aut bilinguis Tertiu est seruorum crudeliu. vbi in textu immediate sequenti iam allegatu textu. ibi. Seruorum huiusmodi crudelitate Tunc ibi. Seruus aut bilinguis et

Tunc ibi. Quictos. ¶ Nic declarat ex pluriter predicta de quodam seruo qui vocabatur elimas qui habebat dominum qui vocabatur nycostratus. Iste aut elimas primo intrans hospitium domini sui exhibuit se fidelē. et promisit se in post adhuc feliciorē. Et sic dominus suus oia sua bona promisit sibi disponenda. Quod videtur dictus elimas dixit se in duplo plus expēdisse in rebus vsui humano necessariis quam rei vitas habebat. Quo dominum suum in summam traxerat paupertatem. creditorumq; in exclamatione diurnam. Nichilq; menti a marius imprimi potest. Maxima autē penuria domini sui sui incognitione eum pduxerat. Tandemq; cum super suo errore increpabat. quod dictus elimas dum audierat in pba prorupes eorum meliosa dominum suum interfecerit. Corpusq; domini sui nycostrati canibus dimisit deuorandu. Tunc Boetius exclamando dicit Quod detestabile factum pditionis impietas perpetrabat

Boetius de

¶ Hic Boetius reprobatur secundum genus servorum vitarum dicens sic. Servus bilinguis. pcul expellat et si sanguinitatis linea fuerit junctus. Tunc ibi. Servorum siquidem. Tangendo secundum genus servorum fugiendorum. quo innuit causa vitiationis secundi generis premissi servorum fugiendorum. Dicit sic. Multas incidere vidimus pericula per servorum crudelitates. Tunc ibi. Creditoribus autem summa adhibeat et.

¶ Nec ostendit veritatem acquirendi creditores. Et primo facit hoc. secundo ostendit modum acquirendi socios. ibi. Prudentis homo scholaris. Dicens primo sic. Summa dicti commendatio est creditoribus exhibenda. Et tunc prefixo mutuarii restituendum. p posse. De clarat hoc dicens. multum dulcis est transactio creditoris. Et vicinorum suffragium exhibitio scholaris non multum in necessariis habundanti.

¶ Notandum hic. qd scholares suo p posse creditoribus se exhibebunt veraces p eos enim actio discipulis crebro adiungitur. Nisi enim scholaribus longinquis studijs in pibus p creditores aliquotiens fieret subventio. multum occuparent temporis repatriando. et p eo sequens suis a studiis impeditent. quare pgruuz est. immo summe pueniens servare fide. Tunc ibi. prudens homo scholaris.

¶ Nec ostendit modum acquirendi socios fideles et eligendi. Et primo facit hoc. Secundo ostendit eius veritatem. ibi. Quid dulcius. dicens

egestatem. et in creditorum diurnam exclamationem. Qua nihil amarior imprimatur ve creditoris insanie. maxia homo nycostrati penuria cum in macipij erroris cognitionem pduxit. Tandem tarde cum elimationem super errore suo concenit. Quo audito statim in tumultuosa verba prorupit. dñicq in visceribus mortuorum sepeliuit. et qd prius omiserat se cum asportavit. dñicq corpus canibus ad devorandum reliquit. Ecce qd detestabile pditionis impietas scelus ppetrat. Servus bilinguis pcul expellatur. et ipsius unminente neqia statim deponat. licet sanguinitatis pprimi tate pñictus existat. Servorum siquidem crudelitate multos sociorum vidimus incurrere iacturam. Creditoribus autem summa adhibeat dicti commendatio die qd prefixo debiti semper p posse solutio. Scholari homo cui pleno cornu copia non arrisit. Qd dulcis est creditoris transactio affiniq suffragij exhibitio.

Boetius de
tio. puid
semp aliq
posse pp
bila epm
Dorbo
at. Et si
supstes fa
tus cuac
ci. liri
etia part
valindi
questiuc
recorda
licitate
cor gene
q inter e
integrit
lans. in
briās q
rius. q
enim a
tio. Ji
eneneri
ma est

Boetius de
rale pecc
¶ Boetius

Disciplina scholarium

tio . prudentis homo scholaris constantia
semp aliquo sorte gaudet speciali cui
possit propria detegere scientiam . qui nu
bila ex parte fortuna diligenter subueniat
Vobis quoque ingruente se sedulum exhibe
at . Et si terra mortis caligo affuerit
superstes facultates disponat . si homo vi
uus euadat . ab eo possit sustentari pas
ci . liniri solari cubatui duci diuersis
etiam partibus procurari . Vigente vero
valitudine libellis gaudeant promutati
questionibus certatim promedabili etiam
recordatione gradatim castigatiois fe
licitate quersim diuersis ac varijs io
corum generibus dulciter obsequendo Sic
quoque inter eos mutue dilectionis maneat
integritas . ut primemum tempus ros in stil
lans . in medio inundans in fine homo ine
brius existat Quid dulcius . quod precla
rius . quid certe melius . Prestantis
enim amoris nulla fauoris est adep
tio . Inuida vero si secundum quid
euenierit scilicet in discendo gratissi
ma est . Simpliciter autem proprii

sic . Quilibet scholaris proprii
des se aliquo socio gaudet
bit cui propriam detegere
possit scientiam Et si fortu
na fuerit nubila in possit
solari Et si morbo pro
ueniat ab eo in sibi necesse
rijs pre iuuari et si via car
nis vniuersum ingrediat . p
en facultates supermanes
res fideliter disponat Si
quoque ad corporis peruenierit
valitudine . possit ab eo
nutriri solari et cubatui
duci Si homo vigeat sani
tate optima gaudeat cum
eo promutatim questionibus
disputatiue Etiam si opus
fuerit in moribus ab eo di
rigat Ac etiam tempore et loco
promutis locorum generibus
ab eo recreant . quo mus
tua dilectionis integritas
inter eos videbitur mane
re Hoc etiam modo quod primo
erit instillans . secundo inun
dans et ultimo inebrians
Tunc ibi Quid dulcius
quid preclarior . etc .
¶ Nec ostendit vtili
tatem predictorum dicis .
Quid est dulcius . quid
preclarior . quid ve meli
us quam talis amicorum con
stantia . nulla immo fa
uoris adeptio tali pos
sest esse melior . Subdit
si inter eos venerit inui
dia . semper quod videlicet in
discendo . talis est gratia
ita et bona . si vero simpli
citer inter eos venerit .

Hoc est nulla rationabili de causa tunc proprii corporis est presumptua et mor
tale peccatum .

¶ Notandum hoc quod prudens scholaris proprium inibit cum socio suo sibi fideliter .

Boetius de

tui propriam posset detegere scientiam Hoc enim tam ad corpus videtur
licet quod etiam ad sciam Ad corpus quidem ut si fortuna fuerit nimis prospera
subueniat ei in temporalibus Si preueniat egritudine manus sibi porrigat
adiutricem Si quod tetra mortis affuerit caligo. ut supstitres disponat fa-
cultates Si vero conualescat ut eum sustentet. pascat. lineat et psoletur
Quo ad scientiam quidem. videlicet ut permixtatem gaudeat libellis re-
petitione dubiorum et er-
rorum castigatione tam
in moribus quam in scientiis.
solatioque etiam iocis ad
honestatem spectantibus
sibi inuicem obsequantur
Debent enim solacio-
sorum generibus ho-
neste mutuo obsequi. quod
tranquilla requies vite
humane est necessaria Per ipsam enim spiritus qui vitam hominis ducunt et
vegetant recreantur Hec autem requies in iocis quodammodo consistere vi-
detur. eo quod iocus quieti assimilatur. ut ait epocras Demus licentiam iocis
sicut damus licentiam quieti Quies autem est necessaria curis que studium
virtutis et scientie impediunt Per iocum igitur cure depelluntur. Sub-
dit Boetius in textu quod integritas socialis dilectionis manebit ad mo-
dum rosis generata. ut ros primo noctis tempore instillat in medio inuadat
seu crescit. in fine vero inebriat. Sic scholaris cum socio amicitiam
pertrahens. paulatim eam augeat. et ultimate inter eos perfecte amicitie
integritas consistat. non enim cito debet generari et cito corrumpi. sicut
de stipula incensa cito ignis generatur et cito deficit Sed paulatim debet
generari. ut sic permaneat incorrupta Amicus enim summo querendus est
ope Nullus enim sine amicis vivere. eligeret reliqua bona omnia habens. putaret
tur octauo ethicorum. Nichil enim tam aptum tamque proueniens ad res secundas
et aduersas Ideo dixit philosophus quidam Amicitia est desiderabilis
le nomen refugium felicitatis miserie reuelatio. que est in deficiens etc.

Item notandum hic quod duplex est inuidia. scilicet finis quid et simplex
Inuidia finis quid est que venit legitimam propter rationem. ut si quis scho-
laris plura sciret. et alius inuideret cogitans se etiam velle tantum addisci-
cere sicut et ille. talis inuidia gratuita esset et meritoria Simplex autem inui-
dia est que non venit rationabilem propter causam Ut verbi gratia si quis
alteri inuideret propter bona eius opera seu famam laudabilem. talis in-
uidia proprium presumit auctorem. et est peccatum mortale

Ita Boetius ostendit exemplariter quomodo scholaris quilibet fide-
lem habebit socium dicens sic Cum discretio parentum meorum misce-
rat me arthemas cum studiis permittens psolari eius colloquio pau-
culis diebus put fieri est psoletus. tunc inueniebam ibi socium unum nomine fa-
uonem. non quidem a vento denominatum. sed a fauore quod multum erat

auctoris presumptum est.

Tam me parentis prouidentia

eius colloquio ut assollet die-

bus paucis permittens psolari arthe-

fauora bil-
rante et cre-
me fecit eam
etiam cuius
cor. dicens
Tholom-

nas ob-

cum vitem

uonem. n-

tu. Hic

fatigati

me suspi-

quod me a-

niter in-

luit fule-

Preslo.

igitur fauo-

Et venit

unatio ne-

chaldei st-

tum vige-

mica ipi-

tas. eo quod

storele re-

Plato ei-

et pme ce-

pulus quod

tum erex-

conspici-

gendo. S-

to igitur

derator

rendo. T-

uauit. n-

relligen-

nonis co-

le quad-

genere co-

illud est

Disciplina scholarium

favorabilis. Qui cum me primo insperisset itinere fatigatum diuersa p[ro]side-
rante et crebro suspirante. q[ue]siuit de qua gente et patria essem. Duxitq[ue]
me secum ca[m]p[us] solandi. et q[ue]siuit a me an ibi p[ro]pter studiu[m] venissem. quesitum
etiam cui[us] r[ati]onis et artis essem. Post tres vero dies ostendit mihi no[m]i[n]a vi-
torum dicens sic hic florent diuinationes chaldeorum. hic manifesta viget gla-
Tholomei. hic clara veritas Arist[ot]elis. hic p[ro]bata platonis diuinitas. hic

zenonis discretio. et sic de

alijs. vt p[er] in textu

nas ob causam studij me misisset. vni
cum vite mee inueni custode[m] nomie fa-
uone[m]. no[n] a v[er]o sed a fauore deno-
m[en]t[ur]. Hic cum me primo insperisset itinere
fatigatum. diuersa p[ro]siderante. creberri-
me suspirante q[ue]siuit. cuius essem. secum
q[ue] me adduxit curialiter p[ro]solas bre-
uiter inq[ui]redo. si ob studij ca[m]m illic ve-

luit suscipe tractatu[m]. Alia erat secta p[er]ipatheticorum quorum princeps erat
Arist[ot]el[es]. Tercia fuit epicurorum quorum princeps erat Leucipp[us]. Quesitum
igitur fauoneus cui[us] secte esset. Boetius. Et ponitur ibi augustinus. Et
venit a nomine augustinus et portus. Presagia autem dicuntur futurorum di-
uinationes. que ex conuictione seu concursu astro[rum] cognoscuntur. in quibus
chaldei studuerunt. erant autem apud eos inuente Tholomeus autem multi-
tudo vixit in astronomia. ideo dicitur gl[ori]a hoc est gl[ori]osa scientia astrono-
mica ipsius Tholomei. Aristotilica vero scientia vocatur sincera veritas
tas. eo quod falsitati est imp[er]mixta. Unde co[m]mentator ait. q[uod] recedit ab are-
stotele recedit a veritate Platonem autem attribuit comprobata diuinitas
Plato enim p[re] ceteris philosophantibus primo omnium in celestium intelligentia[m]
et p[ri]me cause cognitione[m] videt se erexit. Erat enim plato socratis discipulus
pulus q[uod] moribus insudauit. Sed plato in celestium cognitione[m] intellec-
tum erexit. Unde et socrates sup[er]primendo se signum albus in sinu habere
conspexit. q[uod] de sinu suo euolando volatu celum penetrauit. se p[er] volatu[m] eri-
gendo. Socrates experiens nouit somnium illud alicui[us] fore plagium. Ler-
to igitur tempore transacto quia philosopho intendens assiduis consi-
derationibus subtilior extiterat. primo naturas rerum generabilium inq[ui]-
rendo. Deinceps in cognitionem corporum celestium ingenium suble-
uauit. nec ibi sistebar. sed naturam celi penetrando de p[ri]ma causa ac in-
telligentijs altissimas habebat contemplationes. Notandum ibi. De-
zenonis concretio. q[uod] zenon geometer erat qui voluit probare circulum pos-
se quadrari. sicut recitat co[m]mentator. Arguebat enim sic. in quocunq[ue]
genere contingit reperire magis et minus. in eodem est reperire equale.
illud est commune principium ad omnes scientias. Sicut etiam illud. in

Boetius de

quocumque genere contingit reperire extrema. in eo dem contingit et medi-
um reperire. Hoc autem principium commune specialiter ad geometriam ze-
no applicabat per ipsum probando speciales conclusiones. quod non est
faciendum. Nam per principia communia conclusiones communes probari
debent. Communis enim effectus communem requirit causas. Et speciales
alicuius scientie conclusiones debent probari per specialia principia.

Processit enim zeno sic

minorem subsumendo.

Sed contingit reperire

circulum quadrato ma-

iorum et etiam minores

ergo contingit reperire

circulum quadrato equi-

lem. Dicitur ergo in li-

tera zenonis concretio.

hoc est principiorum com-

muniu ad conclusiones

proprias coniunctio vel

copulatio. Unde con-

cretio potest hic dici pre-

missarum ad conclusio-

nem intellectualis coniunctio vel copulatio.

Uterius dicitur hic in

textu. Peribonij dilectio. quia Peribonius de amicitia et dilectione li-

brum quandam conscripsit. Aliqui tamen textus hactenus deleuit. quod

est intelligendum quod peribonius omnia principia deleuit. dixit enim quod non

contingeret contradicere. Et quia supra contradictionem aut affirma-

tionem et negationem fundantur omnia principia. ideo deleuendo contra-

ditionem omnia principia deleuit. Uterius dicitur Pythagore promissio

Unde promissio eius fuit homines bene et virtuose viuentes post ex-

utum corpus corpora nobilia debere ingredi. Et per talem transforma-

tionem depurari ut ad sedes celestes fierent abiles. Sed hominibus ma-

le agentibus quandam promissit penam scilicet post mortem eorum transcor-

porari. corpora ignobilium scilicet pecudum ingrediendo. ut per continuam

transcorporationem ad penitentiam reducerentur. et ad sedes sidereas

abilitarent. Dixit enim animam comparari ad corpus sicut nauem ad nautam

Nauta enim potest ingredi diuersas naues. ergo anima etiam potest in-

gredi diuersa corpora. Hoc autem reprobatum est ab Aristotele. non

enim est omnino simile de nauta et nauis. et de anima et corpore. Est autem

bene simile quo ad hoc quod sicut nauta regit nauem. sic anima regit corpus

Dissimile tamen est in hoc. quia sicut edificatio non potest fieri per quicun-

que instrumenta. nec etiam ars aliqua alia. verbi gratia. non per fistu-

las et huiusmodi. Sic nec anima potest migrare de corpore in corpus.

Comparatur namque anima ad corpus velut artes ad instrumenta. si

cut igitur non contingit vnamquamque operari per vnumquodque instru-

nissim. cuiusque professionis essem. cu-

iisque facultatis. post triduum rico-

rum nomina ostendendo. Augipor-

torum confraga dices. Hic vigent chal-

deorum presagia. Ptholomei non latens

gloria Aristoteli sincera veritas. Pla-

tonis probata veritas. zenonis concres-

centio. Peribonij dilectio Pythagore p-

missio. E-

chali an-

ta. xpo-

caria. l-

la glori-

tentia.

telaio.

mentum.
quodlibet
ab hominibus
las et pro
ut intelli
fecit. et ea

missio
leos. E
chali an
ta. xpo
caria. l
la glori
tentia.
telaio.

hactenus
nium ve
gendum
rum. U
gloriam
res faci
Unde
auditor
ares qu
vel cam
phi stud
dicitur
mobili
quia mi
grece el
omnia
gans v
tur tha
nima n
Ubi n
in p-

Disciplina Scholarium

mentum. Sic etiam contingit animam que est corporis instrumentum quodlibet corpus intrare. Deinceps per ylios homeri trahuntur hystoria ab homero descripta intelligitur. Per anxiomata vero in ychali regulas et propositiones difficiles quas Hychalus super musica compilauit intelligamus. Has enim cum moreretur in capsula eburnea depingi fecit. et easdem sepulchro suo imponi iussit. que post longa tempora fuerunt inuente. et anxiomata fuerunt appellata. ab angogis ere. eo quod intellectum anxauerunt seu impediuerunt studentium. Per yppocratis scrutinia Ariopagi efficitur. legum peritia ypodromii confusa gloria. Circi victoria. Palestre potentia. Lestus fulminatio. Dissilius telaio. Flautarum exclamatio

missio Homeri hylas. et labor theseos. Euclidis theoreumata. Et in ychali anxiomata. Daretis aporismata. yppocratis scrutinia Ariopagi efficitur. legum peritia ypodromii confusa gloria. Circi victoria. Palestre potentia. Lestus fulminatio. Dissilius telaio. Flautarum exclamatio

runt inuente. et anxiomata fuerunt appellata. ab angogis ere. eo quod intellectum anxauerunt seu impediuerunt studentium. Per yppocratis scrutinia intelliguntur principia que persequendo sunt viam sensus et experientie ab yppocrate fuerunt inuenta. Un yppocras fuit medicus pitissimus. Persecratabatur enim omnes venas hominum. Ipse enim fuit primus medicus qui corpus hominis fecit mem

bratum dilantari separando corpus a venis ut perciperet meatus omnium venarum. Cum autem dicitur ypodromii confusa gloria. intelligendum est quod ypodromium erat locus in quo exercitabantur cursus equorum. Unde ex velocitate cursus vnius equi pre alio equitans confusam gloriam consequabatur. Dicitur etiam Daretis aporismata. Un daretis faciles propositiones et communes facilliter intelligibiles compitauit. Unde vocantur huiusmodi aporismata. hoc est aptiones. eo quod animi auditorum per eorum claritatem aperiuunt. Item ariopagus dicitur ab ares quod est virtus et pagos villa vel locus aut campus. quasi locus vel campus virtutis. Et sic vicus artheniensis vocabatur ubi philosophi studebant. Unde ariopagita magister illius vici. Item palestra stre. dicitur ludus vel locus luctandi. Et dicitur a palin quod est mors vel mobilitas. Item missile media correpta dicitur sagitta a mitto tis tere quia mittitur in hostes. Nota ibi Euclidis theoreumata. quod theos grece est timor vel deus latine. Inde theozas are. id est videre. quod deus omnia videt. vel est considerare diuina. Unde hoc theoreumata id est elegas vel apta verborum descriptio vel regula. Un regule geometrice dicitur theoreumata quasi aptiones. quod mente lectoris aperiuunt. Et hoc theorisma ris per eo de. Sed in aliis theoreumata dicitur ppos p senore. Tibi notandum quod Euclidis primo sciam geometrica adinuenit. Et primo sit aptos per se notas. ex quibus speculat conclusiones posteriores. Primo enim

Boetius de

ostendit quid punctus quid linea. et tales terminos notificauit. Et ex illis colligit proprias propositiones illius scilicet. et huiusmodi theoreumata vocantur. Item circa hunc textum Corree conuentio. Notandum quod correa dicitur circulus cuius centrum est dyabolus. Et etymologizat quod cor iens ad eternam damnationem. Unde beatus Augustinus. sic inquit Melius est fodere vel arare diuiciis diebus quam correas ducere. Unde de christo ad hominem. tu habes in capite sertum de floribus. ego autem coram

non spinam. tu cyrothecas habes in manibus et ego clauos defixos tu in albis vestibus tripudias. et ego derisus. pre ab Herode ad pilatum missus fui indurus alba veste. tu tripudias saluamdo cum pedibus et ego pedibus laboraui. Ego pre extensa habui brachia in cruce tu in correis brachia extendis ad modum crucis in opprobrium meum. Ego in cruce dolui. tu in cruce exultas. tu habes latus et pectus insignum inanis glorie et luxurie et ego latus pre habui perforatum.

Tunc ibi Luzergo hec et alia. etc. Nunc ostendit Boetius documen

ta que dederat sibi fauoneus dicens sic. postquam ista et plura alia fauoneus mihi intimasset interrogauit que esset facultas mihi et quantis sufficerem expensis. Et cuius discipline mentis intentio esset promptior. Quibus omnibus per ordinem responsis instillauit auribus meis documentum memoria dignum. scilicet quod diligenter insisteres parcitati pecunie. ne inutiliter ipsa dilapidata confusus pudore cogerer repatriare. Adhuc aliud mihi instillauit documentum. scilicet quod si me inserere vellem doctrinis alicuius magistri diligenter inspicere deberem si esset bene morigeratus. Et si artium liberalium uirtute polleret. Et remota negligentia suorum scholarium promotioni intenderet. quod viderem cuius esset professionis. Et sic eum diligenter audirem. Et postquam esset bonus licet balbutiens non ab eo recederem. vel si apparentia tamen in ipsa fuerit que mentes stulcorum assolet retinere. sicque retrogradus efficerer. Subiungit causam. Melius est enim informari fructu balbutientis scilicet tedioso. quam seducendis dulcore cecitatis gloriari. Subdit dicens

exclamatio. iuuenite purgatio Corree conuentio. Cum ergo hec et alia multa fauonei intimasset liberalitas. quam natus mihi esset facultas quasi inuit. quantumque expense loculi mihi posset sufficere nummositas. Cuiusque discipline promptior esset mentis intentio. omnibus sibi per ordinem responsis quoddam memorie dignum artificis auribus instillauit quod seque parcitati pecunie insisterem diligenter. quoniam pudori consentaneum est stulte commissam dilapidare. Cogenteque pecunie necessitate pudore confusum merepatriare.

q fidel
dio an
mala ex
acumini
semper d
losophy

Alim
ppala

rer. m
nis m

rbert
oim n

geret
duu e

pside
no m

citae
aures

ret D
dio so

centie
bis z i

annis
lui D

fastigi

ribus p
earum.
nando
magis
fin Eu
bire acc

Disciplina scholarium

q̄ fideliter p̄ dictū fauonē plurimis instructus in secretis. mansi in studio atheniensi octodecim annis semp̄ anhelans ad sup̄iora q̄taciūq̄ etiā mala exptus. Subiungit causam sic dicens. Non est dignus dulcoris acumine qui amaritudinis grauamine nequit inuiscari. Subiungit se semp̄ discipline Aristotelis et herodiani insudasse. aliorūq̄ scintillas. phis̄osophorum menti diligenter p̄mendasse

¶ Notandum hic q̄ scientia est arbor altissima. cuius radix amari-

Aliud etiā nō a via rōnis exorbitans p̄palauit. vt si alicuius discipline insererē. me pus diligēter inspicerē. si bonis moribz obediret. liberaliūq̄ artū vbertate tutius polleret. Remotaq̄ oīm negligētia suorū p̄motioni indulgeret. Cuiusq̄ p̄fessionis esset vt p̄ triuū eū diligēter audirē. cūcta etiam p̄siderarē. vt si bonus licet balbutiēs nō tñ ab eo recederē. vel si nouerca cecitas subtilitatis simulachro stultorū aures detinuisset retrogradus efficeret. Dalo siquidē balbutiētis licet te dioso fructu deliniri. q̄ dulcore seducētis cecitatis gloriari. Fideliter autē his et alijs secretis instructus duobz annis de viginti dēptis athenis pualui. Quicqd̄ mali exptus erā ad boni fastigia semp̄ anhelans. Non est autē

ribus pecuniarum. ita potest esse defectus in retentionibus et custodia earum. Verum tñ prodigalitas magis respicit superabundāciam in donando q̄ defectum in retinendo. Recte sicut liberalitas principaliter magis respicit dationē pecuniarum q̄ defectum retentionis earum. Et s̄m Eustatiū triplex est modus prodigorum. quidā est prodigus qui debite accipit et recipit. indebite tamen et abundanter p̄sumit. Alius est prod-

riissima. fructusq̄ dulcissimus. cuius amaritudinem qui abhorret dulcedinem non gustabit. Ido d̄r in textu. Nō est dignus dulcoris acumine qui amaritudinis nequit inuiscari grauamine. Cui p̄sonat illud meriste. Dulcia non meruit qui non gustauit amara. Et qui non stus dēt sunt illis gaudia rara. ¶ Scdo notandum. pudoriz consensu taneū est commissa stultice dilapidare victo prodigalitate insilendo.

Unde prodigalitas est habitus inclinās ad superexcedendum seu superabundandū in latoribus expensis et pecuniarum p̄sumptibus vel in defectu exceptionis. vt custodes et retentiones. Unde prodigalitas nō tñ liberati opponit s̄m supabundantiā. immo etiā et s̄m defectū. q̄ s̄s cur ē possibilis excessus dationis et in p̄sump-

Boetius de

digus qui non dat nisi quod oportet. ita q̄ non deficit nisi in retentionibz
Et quilibet istorum potest dici simul pdigus Sed alius est modus p-
digorum qui ppter aliud honorabile vel letitiam delectabile psequendum
sua bona psumit Et talis pdigus dicitur in textu

¶ Notandum insup q̄ prodigalitas est viciū z malicia. qz est has-
bitus inclinans ad excessum z superabundantiam in sumptibus pecu-
niarū. In hac em̄ accep-
tionem pdigalitaris cō-
sentiūt cōiter morales.
vñ qz ipsa ad vicia dis-
ponit. viciū z malicia
dici potest

¶ Ostensa superius
sagaci prouisione schola-
riū. ostendit Boetius im-
pedimenta que talem p-
uisionem impediunt Et
cū hoc dat remedia con-
tra hmoi impedimenta
Et diuidit p̄is pars in
tres. Nam primo facit
hoc secundo enumerat
illa impedimēta ibi. Cū
scholaris egestas. z ter-
cio dat cautelas p̄tra ta-
lia ipedimēta. ibi. Pa-
rentū detestabilis p̄is
mo dicit sic. Ne simp/it-
citās p̄sentis libzi obste-
faculitati paupertatis. z
ne sua confundat despe-
ratio. z ne solaciū p̄uatio
affligat dignū duximus
examinū p̄mittendū qd
nature cūctoz cōmune
sequit̄ Tunc ibi. Cū
scholaris egestas zc.

¶ Nec enumerat im-
pedimenta. z potest pre-
sens ps diuidi in tot par-
tes quor ponit impedimenta. partes parebūt. Dicit igit̄ p̄mo sic. Cum
paup̄as scholarīū multis. pueniat modis. aliquñ ppter parentū tenacita-
tem. aliquñ ex paup̄ate. aliquñ ex eoz morte. aliquñ ppter eoz absentiā. ali-
quñ ppter viciū z nouerce instantiam. quōqz ex militari incuriā. nubilitate
fratris primogeniti. quōqz ex instantia sororis desponsande. quñ ppter finis

dign⁹ dulcoris acumine qui amaritu-
dinis nequit inuisari grauamie. He-
rodiani arestotelisqz discipline sp̄ ad/
herens. aliorūqz scintillulas diligen-
ter menti commendauit

E paupertatis facultate p̄ntis
operis deroget simplicitas. cō-
fundat desperatio. affligat desolatio.
Quid cūctoz nature cōe dignū duxi-
mus examini p̄mittendū Cū schola-
ris egestas diuerso procedat intuitu.
Tū ppter affiniū tenacitatem. Tum
ppter eorum inundantis. pcelle penu-
riam Tū ppter eoz mortē vel presen-
tie carentiā Tū ppter alterius vitrici
vel nouerce iunaminis obstantiā Tū
ppter p̄mogeniti fr̄is militie incuriā
Tū ppter germane nubilat̄is instan-
tiā Tū ppter familiaris versutiā ad

Disciplina scholarium

Ita in formatione familie. preterea dignum duximus dare psiliu et reme-
dium contra talem paupertatem. Tunc ibi. Parentum deestabilis
¶ Hic ponit remedia contra predicta impedimenta. Et potest prius
pars diuidi in tot partes quot ponit remedia. pres patet. primo dicit
sic. Si parentes fuerint nimis tenaces tunc filius insistat tediosis allocu-
tionibus. Si aut hoc non sufficiat tunc fletibus tempestiuis aut falsis p-
uisionis generali scemate perusi dig-
nū duximus psulendum. Parentū de-
testabilis et adunca tenacitas precuz
instantia pmollitur. tediosusq; affari-
bus plerūq; dissoluit. fletibus tēpesti-
uis delinitur. pmissis fallacibus exe-
catur. Munusculis affectuosis dissol-
uitur adulatione si tempestius fuerit
pforatur si nimis solidatur. adamanti-
na licet tenacitas fuerit exemplari cū
monitu discutit. Aliorūq; rogatibus
excitatur. Inundantis pcelle penuri-
am per laboris incrementa. pprū ob-
temperandum est. Scriptitando tri-
turas colendo. areas mundando. ad
tempus seruiendo. Si ingeniosa scri-
bendi facultas per lucrū coegerit vo-
luptariū necessitatis stimulu in hibe-
re. Cauendū est aut ne deliciosus mē-
tem exercet appetitus lucrū eneruet sy-
renosum. cōiter scribentium prodiga-
rarog; fidelis defraudet adulatione
multa mihi inculit in cōmoda pntis decremen-
ta sub herodiano dū stu-
uerā. qm deficiente auxilio paterno conabarego Boetius mitigare pau-

missionibus ut acceptabi-
libus munusculis debet
eos delinire. Si aut ista
tenacitas adhuc nimis
fuerit solidata aliorūq;
debet precibus deliniri.
Tunc ibi. Inundantis
¶ Hic ponit remediū
contra paupertatem que p-
uenit ex penuria paren-
rum. Et diuiditur hec
pars in tres. primo em
facit hec. secō remouet
dubiu. tercio adducit sci-
entiam. pres patet. et
legantur partes simul.
Dicit sic. Si parentes
nimis fuerint depaupa-
ti. tunc scholaris proprio
vretur labore scribēdo.
laborando. domos mū-
dando. mendicando. ad
tempus seruiendo. Sed
iste modus scribendi nō
fiat nimis deliciose ne lu-
crum syrenosus eneruet
et sic scribens non debet
esse prodigus. quia scri-
ptores raro inueniuntur
fideles ita q non sic etiā
adulator. sic debet per
scripturaz dilapidare ac-
quisita. Subdit exem-
plum quo declarat q ni-
mia scriptorū adulario
socios defraudat. dicēs
sic. Nequitia glebionis

Boetius de

peritatē. Tutius em̄ noui onus subire paupertatis q̄ repatriando longi itineris arripe labores Tumq̄ glebionis nequicia magis parentibz meis intinuit me pestiferis scriptorum sedibus imbui. lucroq̄ seducēti diurnus gloriari Lū igitur parentis intentio ad malum p̄notior sit q̄ ad bonum paterno p̄uabar subsidio consuero Donec exitus acta p̄obasser. Nec etiaz cessante amentia Nec in vilo. p̄fecit p̄ecū instantia. im̄mo traditoris nequicia vsq̄ post biennii durauit. non tū remāsit inultra Tūc ibi Obsequio interea Hic remouet dubiū dicens sic. si pauper scholaris nequeat si bi obtinere fauorem parentum per verba iocosa. potest q̄q̄ p̄ verba minoratoria suam delinire paupertatē. vt fert iocunda poculi transactio

Tūc ibi. Germanici

¶ Subdit remediū cōtra paupertatē q̄ puenit ex parte fratris militantis incuria di. sic Fr̄s militantis incuria delinietur bono meditante sermone vel corrigat p̄ amicorū suorū ammonitionē

Tūc ibi. Germanice nubilibus ¶ Hic docet remediū contra paupertatem ex parte sororis nubilis dicens sic. Succurrendum est sorori dummodo apta est ad desponsandū. ne ei⁹ uirginitas polluat̄ indigno pollice. Subdit faciendo exclamationē q̄ sororis professio est laudanda. pudorisq̄ eius cōtrarij p̄missio dolenda. ymmo velut

familiaris sinistraq̄ visu vel auditu ebibebat quicquid scribentis dextera pmollitur Glebionis nequicia nō obstante parēte gratia O quantū discēdi incōmodum virtutisq̄ detrimentū mihi p̄tulit sub herodiano militanti. deficiēteq̄ plexq̄ paterni celsus cingulo more p̄parato. merorem paupertatis cauti⁹ duxi mitigandū Aliquid umprimendo tutius ē degere q̄ longi laboris itinera repatriādo inuitis arripere affinitibz intinuit nequicia glebionis me pestiferis scriptorum sedibus imbui. lucroq̄ seducēti diurnus gloriari Ad malū quippe plerumq̄ parentum intentio p̄nior igne intrinseco enapozauit. solitoq̄ p̄uauit subsidio priusq̄ exitus acta p̄basset nō declinauit amētia. p̄cū aut̄ in nullo p̄fecit instātia Post bimatiū delatoris notoria traditio remāsit. sed non inultra recessit Obsequio interea si nequit solari facultas nimis derogetur tractuq̄ tempestiuo cōminat tenacitas. vt iocosa poculi transactio Germanici fe

D

pulpe am
exemplar

stināis i

eulogio

nitū cor

amentis

nis affir

est. ne pe

pollice c

ris com

dolend

vultuz

pe refec

tatis in

machu

lentio o

parentu

so immi

stantia

Seq̄

menda

surrept

insequ

mulach

mini

cū dec

mento fa
alteri?

Disciplina scholarium

pulpe amputatio pudore plena toram deturpat faciem. Declarat hoc exemplariter de quodam dicto symachus, qui fuit filius secundus theophraasti, qui sue subuenit sorori quod sub silentio non est obmittendum

stinatis in curia exemplari debetur eulogio ipsiusque propinquitatis amonitu corrigatur versutia vel reprimatur amentia. Germanice nubilibus annis affini quod totius obtemperandum est, ne per incurie vicius rosa premula pollice carpatur indigno. Quod sororis commendanda est pudoris confessio. Dolendaque contrarii commissio, velut vultus deturpantia pudore plena pulpe resectio. Obtemperande germanitatis insignia secundi theophraasti symachum filium ycomicus non sub silentio obmittendum est. Qui utroque parentum vniuerse carnis vias ingressus imminuentis infamie germane constantiam dotis beneficio maritauit. Sequi meatibus fortune obnixi commendauit Elyzie marito naufragio surrepto symachum fratrem suum sororis insequitur. elyzia in multis seruiendo si mulachra cuncta meritorum symacho ministrabat, nam proprie carnis illecebri cum deesset facultas flore secretius ex-

mentio sapienti, ne diligentia concessa pecunie iram generet, et ne postea alteri proficiscus casum proferat. Quod quid fiat sub his caute proferendum est

Hic ostendit documentum contra egestatem quod prouenit ex concessa pecunia, et primo facit hoc secundo declarat per exemplum, ibi. Quid de caluo milite, dicens sic. Subueniendum est domestiche dilectioni docui

Boetius de

ne modica rex tenacitas vultū post obstipet rubore. Declarat p simile.
Nā magna dinoscunt edificia ex scintillule vni⁹ lesione sustinere ruinas

Tunc ibi. Quid de caluo milite Subdit declarando p exemplū quō ptingebat cui dā q alteri concessit pecuniā am dicens Quid calua frons senserit in viro lumine sapientie coronato cognoscit p sequentia. Ipse enī faciendo aditū sue malicie sumpsit secū amphorā pecuniā plenā quā veste secū portabat. Quāq; fidelitati sui sui commisserat. ipso autē aī mo mutare dictā aphorā ab eo cui ipam cōmisit postulabat. Ocus vero siue fuus cui fuerat pmissa indigne hūstines percutiebat caput dñi sui cū aphora adeo q ipsum leserat q nullo modo potuit sanari. postea vero cum idem dñs edera debebat coronari inueniebat in capite suo lesura p amphoraz sibi facta. En tūc sibi toris q progeniei eius confusio generabatur

Tunc ibi. Sit igitur Sic Boetius consolatur paupertatem dicens sic. paupertas erit tuta modicis contenta sustinēs audacter imputatōnes affectās sp ad altiora. Ut dicens omnib. raris da ad obloquendū pmpre ad famulandū. fidelis in seruitio. favorabilis in verbis. cordis tumositate. Oppositum enī eius se7 supbia in ea vituperat. Subdit cautelam circa prius dicta. qz

ponebat. Valuit enī icurie vicio clā elyzia succūbere qz fraterne sedus cōstantie se vna derūpere. nec ab inceptis retrograda pmanit quousq; ichoata sine terminauit idoneo Tenacitatis industrie rudimento adustioni dōestice succurrēdū ē. ne mutuate pecunie diligētiabile infundat. Alteri⁹ ve rei plicitus casum cōferat. qz quid sub his fiat caute pferendū est. ne pusilla rex tenacitas vultum roboris in postez obstipet Tabulata plerūq; fortia vni⁹ scintillule lesiōe ruere dinoscuntur Quid de caluo milite luce sapie predicto senserit caluities cognoscit. q pmeno militie flore trāsitum faciēdo aphorā qndā sub birre latente secū detulit. mācipiūq; grē pmedauit statūq; leni pmutato alterius vicē elegit cohoritis. Olla qz fictili cocū puenit rixera corisq; freno dissoluto idigne cocus rācorē pferēs caluitiei fictile icus sit. q lz postmodū edera decorata nullius de cetero succi pnextio in pstinuz

disat
lam d
vici
anni
tiog

potu
tilis
igif
uog
ad su
ens
dum
dulci
tate
en me
multis

vibus.
a cūci
qz liber
eruo
liter
trari
n p lun
illiter
conseru
liberali
in dona
tra nat
mo poli
hoie
gruent
pnt
tione
ratione
puelar

Disciplina scholariū

dixit prius q paupertas erit pmpriu in famulatu. ergo subdit hic caute
lam dicēs. licet a multis retributio laboris destituatur. ab aliquo tamē
vicijs fauoris adeptio impetrabit. Unde sepe vnico die acquiritur. quod
anni rotius pcurſu perducere nequiuir. Et hoc adulatoris officio confor
tior de detractoris pro loco et tempore exterminatis.

¶ Unde notandum circa rextum expeditur. q adunca tenacitas
potuit reuocare lesionē ex incussa sic
tilis sibi stirpiq pbra ptraheō Sit
igit tuta paupertatis facultas mūda p
uoq ptenta incurſus viriliter pferēs
ad summa sp anbelās: oībus obedi
ens et pmpria famulatu. ad obsequen
dum tarda. fidelis obsequio integra
dulcisq in colloquio. cordis tumosi
tate carēs quoniā eius oppositū cum
ea morari sp appreciat. Licet enim a
multis destituatur laboris retributō

seu illiberalitas sumope
re est vitanda. Quoniā
sicut in diuitijs et pecu
nijs quantū ad expōsi
tionem dationem et cō
sumptionē contingit de
ficere. Sic etiam quantū
ad retentionem ac
ceptionem et earum cu
stodiam contingit exce
dere. Habitus vero ad
hoc inclinans dicitur illi
liberalitas. et huiusmodi
di habitus est virtuosus
Quadruplex enim assign
nari potest modus circa
istam materiam. Pri
mo ptingit errare in dā
do minus q oportet. et
indeficiendo in donatō

nibus. Et quo defectu sequit destructio amicicie. tales enī illiberales
a cūctis odiunt. liberales vero p pcrariū maxie amant. Itā de Boetio
q liberalitas reddit hoīes maxie honoratos. Prē q maximus defe
ctus et viciosus est in donationib p quas amicicia corrūpitur. Scdō illi
liberalitas quodammodo videt esse deformis nature. et ei⁹ documētis cō
trariari. Nam in aīalis nutritione cū natura hateat sufficientiā alimen
ti p sui ipsius pseruatione. ipsa ordinat supflūū ad generationē sibi siliis.
Illiberalis vero p contrariū facit. qz supflua que nō sunt necessaria p sui
conseruatione retinet et custodit indigenti nō communicando. Ideo illi
liberalitas non infētur regulas et documēta nature. pterea p defectuz
in donatione efficitur homo inuulū et incommunicatiū. Hoc autē ē cō
tra naturā eius. qz hō naturaliter est aīal politicū et ciuile sicut habet pri
mo politice. Inuulū autē fm materiā et formā. aut priu⁹ est. aut melior
hoīe. Paret qz ad ciuilitate communicandum oportet habere aliquā cō
gruentiam leniuolentiā et amiciciā ad ipsos ciues vel alios. Ista autē nō
pnt priuari vel pseruari nisi p aliquale bonoz suoz largitiōē et cōica
tione. Errat etiam in defectu expensaz. et expōne circa suā ppiam sūtē
tationē. Nam homo naturalr tenetur ad sui ipsius dilectionē decet et
pseruatiōē honestā. Sz aliq liberales deficiūt in expēsis circa seipos nō

Boetius de

audentes sibi de propriis pecuniis necessaria procurare. vel secundum necessitate nature. vel secundum decentiam status. Et in isto videtur maximus defectus et error. Est etiam error in defectu exponis in hoc quod homo frustratur proprio fine quem desiderat et intendit. et ita seipsum decipit. Nam per hominem retentionem seu tenacitatem maxime et feruenter homo desiderat vitari. Sed per tale defectum efficitur pauper. Nam dives est ille qui super pecunias dominatur. et eis vitatur ad finem in quem sunt ordinatae. Nam esse divites magis consistit in vi quam in possessione. ut dicit Aristoteles Et seneca. Non quod pauper habet sed quod plura cupit pauper est. Sed homines in expensis deficientes pecuniis subiunguntur. nec habent divitias. sed magis divitiae habent eos. quia habere uno modo dicitur quod est ducere aliquid secundum suum imperium et naturam. sicut febris febricitantem. Sic et divitiae ducunt illiberalem secundum proprium imperium. Ideo illiberalis est servilis conditio. et etiam in virilis. Ratio quia virilis homo dicitur super omnia bona dominare. qui sunt ordinata ad sibi subserviendum. Sed per illiberalitatem homo seipsum subiungit pecuniis. ideo tenax et illiberalis est vilissime conditio. Error etiam contingit in excessu acceptionis et acquisitionis securitatum. Sunt enim aliqui ita acceptivi quod non curant unde cumque veniant divitiae. Sumunt enim a pauperibus et indigentibus. quibus deberent de propriis subvenire. Immo aliqui sunt ita acceptivi quod vilissimis officiis per pecuniarum acquisitionem se exponunt. sicut tortores et latrinarum mulatores. Immo aliqui sunt ita acceptivi ut etiam contra iusticiam aliena bona rapiunt et subtrahunt etiam modo quocumque. Quisvis modi scilicet raptores homicidae fures symoniaci. et sic de aliis. Error etiam contingit in nimis custodiendo. quia per hoc proprio fine pecunie privantur. scilicet usu suo. Preterea custodia pecuniarum est multipliciter periculosa propter fures. propter tyrannos. propter reges temporales. qui sepe manus apponunt. Ideo dicitur primo ethicorum. quod pecunie cum labore acquiruntur et cum metu custodiuntur. Illiberales vero etiam propter illiberalitatem tendunt ad impossibile. scilicet ad satiationem appetitus divitiarum qui insatiabilis est. Sicut patet per doctrinam Salomonis dicentis. Divitiarum appetitus nullo est termino prefinitus. sed crescit in infinitum. Et quia illiberalitas est ut ad amantissimam tenacitatem adeo est detestabilis et noxia. ideo summo opere est vitanda. Secundo notandum quod idemificando tenacitatem cum illiberalitate querit possit an illiberalitas etiam avaricie possit idemificari. Ad quod dicendum cum sancto Thoma quod avaricia dupliciter considerari potest. Uno modo ut est habitus inclinans animam et affectum ad multas divitias possidendas. Volunt tamen aliqui de alieno surripere vel detinere. licet etiam non velint aliquid dare. nec etiam audeant circa se aliquid expendere. Et sic illo modo avaricia est eadem

in ab aliquo promeretur favoris adeptio. Unde merito plerumque temporis elapsa contingit quod animo nequiuat produci curriculo adulationis officio

cum illis
do potest
ad abunde
dear. immo
et symon
mortale.

delator
et temp

certu por
nubent n
tinens ac
ras color
ab vncio
piendus
palea co
monstru
mergit fa
sus. In
cif vulne
cia? velle
Bimo as
re potest
rant. Ne
a verent
de. N
tionem
tor prod
bilis est
difficile e
suam ren
substant
narura a
Et vige
flus dor
rea cu ip
a tali da
est quoc
ad egall
exp. ite
eto. Ideo
flus. et

Disciplina scholarium

cum illiberalitate. et sic auaricia non est peccatum mortale. Secundo modo potest capi auaricia pro habitu inclinante animi et effectui hominis ad abundantiam vtilium et bonorum exteriorum non curando vnde cum habet. immo volendo aliena rapere vel derinere. Quismodi est usurarius et symoniacus. Et hoc modo auaricia opponitur iusticie. et est peccatum mortale. Et licet ipsa hoc modo presupponat et comiteretur illiberalitate

delatorisq; consortio p loco negotio
q; temporis extremitatis.

non tamen ad eam co-
trahatur illiberalitas q
etiam versatur circa bo-
na aliena. Isti ergo mo-
do non est eadem cum
illiberalitate. Unde in

textu ponitur nubo quod olim erat actiuu. Unde in euangelio. Neq;
nutrent neq; nutrent. Barthol. x. sed modo est neutra passiuu proprie p-
tinens ad mulieres. Inde nubilus. Secunda ris. dr nobilitas honor digni-
tas corona ornamentu ordo huiusmodi nobiliu. Vinculus a um. dr curu-
ab vno cas care. Sed hic vinculus est instrumentu curu ad aliqd rap-
piendu aptum. Tritura a tero dicit mellis. Unde triturare grana de
palea conterendo segregare Syren id est tractus. a quo syren quoddam
monstru marinu. quod sui cantus dulcedine nautas ad se trahit et sub-
mergi facit. Inde syrenicus a um id est dulcis delectabilis vel periculo-
sus. Inde syrenosus id est plenus attractu et periculo. Saucio as are dicit
cui vulnerare percutere. Inde dicit saucitus a um per syneopam id est lau-
ciat velerate consumpt. Bimatus us ui. id est duorum annorum spaciuz.
Bimo as are dr duplicare. Bimus a um id est duorum annorum. Dederat
re potest deriuari ab herco es ere. qd arborib; adheret. et sic dicitur aspi-
rari. Vel dr ab hedus di. qd heda propter lactis abundantiam in ceteris
a veterib; pretebat. Eulogium ab eu quod est bonu. et logos sermo
dr. His visis consequenter de tenacitate seu illiberalitate per comparaf-
tionem ad prodigalitate considerandu est. q illiberalitas simplex pe-
ior prodigalitate. q prodigalitas tribus modis facilliter curabilis et sana-
bilis est magis ipsa illiberalitate. Primus sumit ex parte egestatis. quia
difficile est ex nulla parte recipientem. et superabundanter. expendentem
suam temporale substantiam ditari vel diuitem remanere. Statim enim
substantia temporalis ipm derelinqr. et sic instigabitur aut instigabatur a
natura ad magis et magis retinendu. eo q ipm de aliquo viuere oportet.
Et vicens necessitas ipm pungit et commouebit ad desistendu a super-
fluis donationib; et etiam ad aliqd derinendu et pro se retinendu. Prete-
rea cu ipse totu dederat non habebit qd dare vel expendere. ideo cessabit
a tali datione. sed contrariu est de illiberali. Illiberalis vero impossibile
est quod d. animo de pauperari. cu continue accipiat et custodiat. Ideo
ab egestate illiberalis nullo modo est curabilis. Patet etiam hoc secundo
ex parte senectutis. quia etas senectutis est pluribus commodis subiecta
era. Ideo natura pungit et inducit hominem ad sibi prouidendu ne sub-
stantia temporalis sibi deficiat. qz videt se impotentem. Hinc est q de

Boetius de

quanto plus senescit de tanto plus cupit et inclinatur ad desistendum a superfluis dationibus. Ideo illiberalitas augetur per ista motiva. Prodigalitas vero de facili turatur. Quoniam uniter enim dicitur quod alijs vicijs senescentibus sola auaritia iuvenescit. Tercio modo hoc idem patet ex parte dicraminis rationis. Nam prodigus directe appetit honestum, saltem verum vel apparens. Sed appetitus illiberalis magis tendit ad hominum vile. modo facilius sanatur appetitus tendens ad honestatem in ordinare quam tendens ad vile. Quia appetitus vtilis non est terminatus, sed crescit in habitum. Patet hoc idem secundo principaliter, quoniam nam illud vicium est peius quod habet ortum ex affectu vtilis quam quod procedit ex affectu honestatis. Sed prodigalitas oritur ex affectu honestatis. Illiberalitas vero ex affectu vtilis, ergo illiberalitas est peior prodigalitate. Alio modo patet quia vicium peius est quod oritur ex malo remotius. Sed honestum est magis appetibile et facilius allicit quam vile, quod non habet rationem appetibilem in se. Honestum vero sua vi nos trahit, et sua dignitate nos allicit, ut vult Tullius. Preterea vicium illud peius est quod magis contrariatur medio virtutis, sed illiberalitas magis contrariatur benignitati et liberalitati quam prodigalitas, quia illiberalitas contrariatur liberalitati in simpliciter non dando. Sed prodigalitas in non dando, sicut oportet, ergo etc. Amplius illiberalitas perducit hominem ad peiorem vitam quam prodigalitas, ergo est peior ea. Tunc consequentia, quia ex habitudine ad consequentiam possumus arguere alicuius actus maliciam. Antecedens patet, quia illiberalitas ducit ad omnes filias auaricie et iniusticie, scilicet ad symoniam, furtum et homicidium, condemnationem innocentium. Et partim ad ydolatriam, et ad mechandum propter lucrum. Sicut ergo illiberalitas est peior prodigalitate, sic etiam actus illiberalitatis est peior actu prodigalitate. Nam dare cui non oportet est minus malum vel melius operatio quam non dare quibus oportet. Probat hoc Gerardus odonis, primo quia non dare quibus oportet oritur ex appetitu inordinato pecunie seu boni velis, quo aliquis appetit pecuniam propter se non audendo eam dare vel expendere. Iste autem appetitus est inordinatissimus et contra naturam, vtilis et vtile non debet appeti propter se, sed propter usum. Sed dare cui non oportet oritur ex appetitu honestatis saltem apparentis. Et ideo illa apparentia honestatis excusat et minuit peccatum, licet non totaliter auferat. Preterea illiberalis peccat in bonos, quia non dat bonis quibus dare oportet. Sed prodigus peccat in malos dando scilicet quibus non oportet, modo primum est grauius quam secundum.

Notandum vltimo quod multis occasionibus quis moueri potest ad dandum, renacitatem vel liberalitatem extirpando. Primo propter dationis honestatem, nam per dationem diuine honestatis et bonitatis notitia inest nobis, maxime per hoc scilicet quod deus dedit omnibus esse et viuere, licet his clarius, illis vero obscurius, ut habetur primo celi. Nec diuine bonitati per dationem aliquid accrescat. Ideo non dat propter in-

cremment
re videtur
luz i velle op

rium est. v
innuit Al
babulatio
antem qu
Alij meo
acuti. Al
inforum
nectare i
ebanica
cribus au
roacutor
nes. Qu

71
con
diu
propositio su
facit quod
Nullum ve
uentis d
cessarium s
A restorede
siderari. Q
ter obust. q
carlos ad
numq videt
ars mehan

Disciplina scholarium

crementum bonitatis. scilicet propter honestatem operis. Preter ea dare videtur potissima operatio inter operationes nature. Sed natura nullus in utile opus operatur. quia dirigitur ab agente infallibili. ergo &c.

Ubi ad magistratus excellenciam bene indolis iuuenis velit accedere necessarium est. ut tria genera statuum quos innuit Aristoteles in assignatione probabilitatis diligenter intelligat. Sunt autem quidam vehementer obtusi. Alij mediocriter. Tercij excellenter acuti. Nullum vero vehementer obtusorum vidimus nunquam philosophico nectare inebriari. Istis vero ars mechanica gaudeat maritari. Mediocribus autem politica. Excellenter vero acutorum tres inuenimus partitiones. Quorum primi excellenter acuti. Alij

Dator pater. quia generare sibi simile & communicare se est quoddam modo dare. quod tamen est principalissima operatio nature. Vt patet secundo de anima. per hoc enim generans maxime assimilatur primo enti. Potest etiam quis occasioni nari ad dandum propter aliquod delectabile acquirendum. sicut alij qui dant meretricibus. Vel propter complacentiam & delectationem in turpibus operibus in illis quibus dant. Sicut quis dat hystrionibus adulatoribus cantoribus sic de alijs. Et finaliter propter quamcumque aliam voluptatem. & propter honorem. propter vanam gloriam. vel propter alteri nocere.

A hac parte ostendit Boetius qualiter sit procedendum ad aptum magistrum. Et antequam ostendat tales modum ponit quasdam divisiones valentes sibi ad propositum. Secundo exequitur de proposito suo ibi. Istis siquidem. Prima in duas dividitur. nam primo facit quod dictum est. secundo ostendit qui sunt scientijs applicandi. ibi. Nullum vero. Primo dicit sic quando iuuenis bone inquisitionis & convenientis dispositionis proponit acquirere apicem magistratus. tunc necessarium sibi est ut consideret tria statuum genera qui innuntur ab Aristotele in assignatione probabilitatis. Illa enim debent principaliter considerari. Et subdit ponens divisionem quod quidam sunt homines vehementer obtusi. quidam mediocriter. & tercij excellenter acuti. Et tunc applicat illos ad scias speciales dicens sic De numero vehementer obtusorum nunquam vidimus aliquem inebriari nectare philosophico. Si istis gaudeat ars mechanica maritari. Et mediocribus politica. Tunc ibi Quorum primi

Boetius de

Ule ponit sub diuisionem vltimi membri. Et diuiditur hec pars in duas. Nam primo ponit talem diuisionem. Secundo remouet dubium. ibi. **M**ediocribus aut. **A**dhuc prima in duas. nam primo facit quod dicitur est. secundo ostendit quibus scientiis sunt applicandi. ibi. **P**aulo post. **E**xcellenter acutorum. dicens sic. **D**e numero excellenter acutorum triplex inuenitur gradus. qdam enim dicitur excellenter acuti. qdam mediocres et alij excellentissime acuti. **T**unc subdit quibus scientiis isti sunt applicandi dicens. q excellenter acutis arridet yconomica mediocribus conuenit physica et practica apothecariorum. **E**t excellentissime acutis conuenit ipsa philosophia que facit noticiam vniuersalium et cognitionem singularium. **I**sta enim est domina triualium. et potentia quadruualium. **S**ubdendo dicit q felix est exhibitio illius. **E**t tunc vltimo remouet dubium. **P**osset enim aliquis querere. **S**i mediocriter acuti acquirere possent perfectionem in philosophia. **E**t respondet Boetius q sic. et hoc presumpto flore iuuentutis.

Notandum hic q probabile sic diffinitur secundum **A**ristotelem primo topicorum. **P**robabile est quod videtur omnibus aut pluribus vel sapientibus. et his vel omnibus et. **E**t tangunt obrusi per hoc quod dicitur omnibus. nam quod omnibus patet bene capiunt rudes. **M**ediocres tangunt per hoc quod dicitur pluribus. **E**t maxime acuti per hoc tangunt quod dicitur sapientibus. **V**el sic diffinitur secundum **B**oetium in topicis suis. **P**robabile est quod videtur omnibus vel pluribus vel maxime notis. atque precipuis. vel unicuique artificum secundum eius facultatem. ut medico de medicina. nauis de nauibus.

Item notandum q status hic appellatur gradus. habet autem gradus fieri in certo ordine. **E**t ideo in statibus quendam oportet ponere ordinem. **S**unt enim quidam vehementer acutissimi aptitudines ingenij et ingeniosi. alij mediocres. et alij vehementer obrusi. **A**cuties est dispositio alicuius ad virtutem penetranda. et est accommodata ad intellectum vel ingenium. **Q**uantum enim sufficit ad prout talis est differentia inter sensum et intellectum. quia sensus stat in superficie rebus sensibilium et reflectit. nec potest perungere interiora rebus. **I**n intellectus autem non sic stat. sed recognoscit interiora. et non solum exteriora seu superficialia. **P**ropter hoc dicitur hic virtutem pene

mediocriter **T**ercij excellentissime acuti excellenter acutis arridet yconomica. **M**ediocribus sub lunari globo physica ypothecariorumq; practica. **E**xcellentissime acutis quos maxime notos secundum philosophiam vocat **A**ristoteles. vniuersalium per experimenta singularium arridet cognitio: **H**ec triualium domina: quadruualium potentia.

Non q felix est exhibitio **M**ediocritatis autem extrema partitio bonosque

Bratius
q excellen
rum ex he
naturas
cognosce
qui in qu

fectos
cet cu
dinati

alis que
precipue
Sunt et
formis y
ari. et qu
di vel al
relectur
vt doce
difficile
philosop
cundiam
qui intel
gibilis
sue mu
leui stu
ram in
tudio
cuius iu
instrum
do con
tollend

Cminis
mona
us fm
na. qu
thonor
idem e

Disciplina scholarium

tratiua qua occulta nature penetrat. Tñ actio acuti est penetrare. Et qz excellēt ingeniosi sufficiunt penetrare ea q̄ latent in pfunditate rerum ex hoc dicuntur vehementer acuti. Qui aut non possunt penetrare naturas rerz et occulta indagare. sed solummodo superficialia et sensibilia cognoscere dicuntur vehementer obtusi. Mediocriter aut acuti dicuntur qui in quibusdam pnt penetrare rerū naturas speculando. In quibusdā

sectos sibi comparauit quandoqz li/
cet cū honore magistratus et sudore
ditati sunt flore psumpto iuuentutis

po deficiūt ita q̄ ad speculationē p̄cipue entium diuinorum p̄ingere nō possunt. Consequēter notandum q̄ Albert⁹ magnus capitulo vltio priui libri de intellectu et intelligibili fm facultatem nature intellectu

alis que est in hominibz quandā causat intellectus diuisione. de qua etiā p̄cipue Aristoteles et Auicenna ac eoz sequaces faciunt mentionem. Sunt em̄ quidam intellectus plus continuo tempore p̄uēti. Et hi in formis ymaginandis et sensui sunt immixti. Quidam vero sunt plus separati. et quidam medio modo se habent. Quidam etiam vires ymaginandi vel aliquid per sensus percipiendi non habent. Et priui quidem intellectus sunt obscuri. nil accipientes nisi cū magno labore. Et oportet vt doceantur per exempla sensibilia. Et tales aut sunt impossibiles aut difficiles ad intellectum diuinorum et per se manifestorum. que in prima philosophia tradunt. Et vocantur mali ingenij a vulgo seu obtusi. Secundi aut aut per se aut ex pua doctrina nati sunt intelligere aut omnia. qui intellectum agentem non habent quasi efficientem per abstractionē intellectiuam sed habent eum quasi pro forma per quam animus intelligibilis cuncta operatur. Et hic vocatur ab Auicenna intellectus sanctus siue mundus. Ab Aristotele aut diuinus intellectus appellatur. hic em̄ leui studio ad prophetias accipit illuminationem. et ad supernorum veritatem interpretationem. Sedius aut intellectus est qui facilius iuuatur studio et doctrina ad intelligendum tam prophetica q̄ diuina. Sed tunc eius iuuari non potest aliqua ratione eo q̄ neqz separatus est. neqz habet instrumenta quibus iuuetur operibus anime sensibilis. Et hoc aliquando contingit ex vitio complexionis. aliquando ex consuetudine non ex tollendo se vltra sensibilem acceptionem.

¶ Notandum consequenter q̄ moralis scientia aut est de bono hominis fm se. aut est bono eius respectu multitudinis. Si p̄mū. sic est monastica. que est pars scientie moralis tractans de modo viuendi vniui fm se. Et dicitur a monos quod est vnum et ycos custodia vel scientia. quasi scientia tractans de custodia vel regimine vnius pro se. Per anthonomiam. i. excellentiam monastica dicta est ethica. Ethicus em̄ idem est quod moralis. et ethica idem est quod moralitas. Si de bo

Boetius de

no hominis respectu multitudinis. hoc ē dupliciter. vel est respectu multitudinis domesticæ. et sic est yconomica. Unde yconomus vel economus penultima correpta dicitur tam pecuniarum q̄ frugū. et generaliter hominum que possidentur dispensator. Inde dicitur yconomica. Dicitur autē yconomica s̄m quosdam ab ycos quod est custos vel scientia et onos familia. quasi scientia tractans de regimine familie. Est eī yconomica dispensatoria de familia. et de his que ad domum pertinent. Si vero est de bono hominis respectu multitudinis civilis. sic est politica. Dicitur autē politica a polis quod est ciuitas. vel a polis quod est pluralitas. et ycos custodia vel scientia. quasi scientia tractans de regimine vel custodia ciuitatū et regionū. Est autē differentia ut polis vrbis et pluralitas dicitur. Unde Urbs est dicta polis. dico ad plurima polis. Quo ad ipsam yconomiam et politicam. ¶ Nec est sciendū q̄ naturale est homini viuere in societate. q̄ homo naturaliter est animal politicum et civile. Primum patet quaduplici via. prima sumitur ex victu quo homo indiget. secunda ex vestitu quo tegitur. tertia ex remotione phibentium. per quam ab hostib⁹ liberatur. quarta ex disciplina et sermone per quem instruitur. Quia enim viuere homini sit naturale. omnia illa que faciunt bene viuere. et sine quibus non potest sibi in vita sufficere. sunt homini naturalia. Inter omnia autē que faciunt ad sufficientiam vite humane est societas. Naturaliter ergo homo est animal sociale. Patet hoc primo ex victu quo homo indiget. Homo enim inter cetera animalia meliorem habet tactum et p̄plexionem. ideo inter omnia animalia indiget cibo diligentius et artificialius preparato. Natura eī alijs animalibus quasi sufficienter nutrimentum amministrat. Verbi gratia. animalibus non ex rapina viuētibus. cuiusmodi sunt oues boves et c. amministrat herbas. quibus absq̄ alia preparatione sufficiunt ad nutrimentum. Animalibus vero ex rapina viuētibus ut lupis leonibus et ceteris talib⁹ ex alijs bestijs sufficienter alimentum amministrat. Natura igitur in omnibus alijs animalibus sufficienter nutrimentum amministrat. q̄ nō habent complexionē ita puram et ad medium reductā sicut homo. ideo non indigent cibo ita depurato sicut homo. Alijs ergo animalibus sufficienter cibaria prout sunt a natura preparata absq̄ artificiosa coctione et preparatione amministrantur. Et q̄ homo p̄plexionem habet puriorem. indiget alimento preparato seu depurato. Unde frumentum quod a natura producitur et si animalibus esset sufficiens nutrimentum. homini tamen non sufficeret in cibum nisi prepararetur et depureretur. Ideo ex eo panis efficitur et coquitur ut congruus cibus efficiatur. Ad hec autem vna sola parua non sufficit societas. Ideo ut homo victus ratione sibi sufficiat in vita. indiget societate. ut unusquisq̄ suppleat defectum. Et sicut dictū est de frumento sic de alijs cibarijs est intelligendum. Secūda via ad idem sumitur ex parte indumentorum. quibus homo tegitur. Sicut eī natura alijs animalibus prouidet in victu. sic et in vestitu. Bestie eī et aues naturaliter videntur habere indumentum lanam videlicet et pennas. homini autē natura non sufficienter prouidet in vestitu. Ex quo eī homo

Disciplina scholarium

est nobilioris complexionis q̄ alia animalia a frigiditate et intemperie magis habet offendi q̄ alia. Cum igitur nullus sufficit sibi ad victum et vestitum congruum sine alterius societate. sequitur q̄ homo naturaliter imperum habet ad hoc q̄ sit animal sociale. Tercia via ad idem sumitur ex remotione prohibentium prout ab hostibus et inimicis defenduntur. Natura enim aliquibus animalibus ad sui tuitionem dedit cornua. ut bobus. quibusdam dentes. ut lupis canibus. aliquibus ungues. ut ursis et leonibus. aliquibus corporis agilitatem. ut lepore et huiusmodi. Sed natura non dedit homini tanq̄ excellentiori animali cornua vel ungues ad sui tuitionem. Sed dedit ei manum que (finit philosophum in de moribus animalium) est organum organorum. Nam per manum organa et quicquid facit ad defensionem valemus fabricare. Ergo si naturale est homini desiderare preservationem vite. cum homo solitarius non sufficit sibi ad habendum victum et vestitum ad fabricandum arma sibi et organa per que a contrariis defendat. Natura etiam ei ut desideret vivere in societate. Quarta via sumitur ex disciplina per quam instruimur. nam alia animalia sufficienter inclinantur ad opera sibi debita ex instinctu nature absq̄ instructione precedente. Sicut aranea debite telam facit ex instinctu nature. dato q̄ nunq̄ alias arenas vidisset texuisse. Et sic est de profunditate respectu nidificationis. Non autem sic est de homine. ille enim non sufficienter est instructus a natura ad opera sibi debita. ob id natura homini dedit loquelam siue sermonem. ut per sermonem hominis se invicem doceant. ut unus ab alio disciplinam recipiat. Et q̄ hoc fieri non potest nisi cum alijs vivamus. ideo naturale est homini cum alijs vivere et esse animal sociale. Quod autem sit animal civile et politicum. duplici via investigari potest. Prima sumitur ex parte sermonis. et est iam tracta. Alia ad hoc idem sumitur via ex parte imperus naturalis nam omnia animalia naturalem habent imperum ad servandum ea que in sunt sibi a natura. quare natura etiam dedit homini naturalem imperum ad servandum ea que possent sibi in vita sufficere. Hoc autem preingit per civilitatem civilem. eo q̄ civitas debet esse preteritua omnium que ad vitam sufficienter. Licet autem homo est animal naturaliter sociale et civile. eo q̄ quandam habet imperum et aptitudinem ut civiliter et socialiter vivat. tamen philosophus primo politico triplicem tangit causam cur quosdam contingit non civiliter vivere. Prima est fortuna. scda nimia prauitas. tertia nimia bonitas. Ex fortuna quidem. q̄ nimium sunt pauperes. non potentes civiliter vivere. sed coguntur civitatem exire et agros colere. Secundum propter quod aliquis efficitur incivilis nimia prauitas esse potest. eo q̄ pravi appetitum habent corruptum. et voluntatem perversam. que nequeunt civiliter vivere. Et finem legem ideo exeunt civitatem vel expellunt. Tercio aliqui non civiliter vivunt propter nimiam bonitatem. Vita enim civilis et coniugalis est bona et conveniens homini. ut homo. Sunt autem quidam tamen perfectiores ut eis non sufficit vivere ut homo. sed coniugium et civilitatem rennuentes. perfectiores eligunt vitam. Licet enim nubere et civiliter vivere bonum sit. cum non nubere et inciviliter vivere causa liberius vacandi preceptioni melius est. Sic ergo homo natura

Boetius de

raliter est animal ciuile et sociale. non obstante quod contingit aliquos non ciuilitate viuere. Quod enim non ciuilitate viuunt aliqui. aut ex paupertate vel fortuna sibi hoc accidit. Quod nisi sic fiat. vel est talis bestia et scelestus sine iugo nolens legem. nec potens societatem sustentare. Vel est quasi deus id est diuinus vitam eligens altiozem. Propter quod primo politicorum scribitur Non potens alijs communicari. nulla est pars ciuitatis. Sed vel est bestia vel est deus. Inter homines autem uiris diuinis ingenio acutissimis cognitio singularium per experimentalem acceptationem vniuersalium arridet. Et hic modus insyllogisando contingit. ibi enim vniuersalia accipiuntur tanquam nota. Et procedit ad concludendum aliquid ignotum. vel etiam e conuerso cognitio vniuersalium arridet per experimentalem cognitionem particularium. Modus autem iste contingit ex premissis. Nam conclusiones notificantur per premissas. premissae autem per principia et maximas. principia autem et maxime per se nota accipiuntur per sensum. et per experimenta sensibilia. Unde per experimenta ammirationes et memoriam primo acceperunt homines ad indagandum physicas veritatem. Ideo dicit philosophus quod propter ammirant ceperunt philosophari. philosophari. hos acutissimos quibus hec arridet cognitio vocat. Aristoteles maxime notos secundum philosophiam. eo quod maxime sunt abiles ad acquirendam physicam cognitionem. mediocres tamen excelsius lenter acuti studere habent in physica. et ad altiores etiam pertingere possunt scientias. sed scientie complementum non tam cito attingunt sicut excelsius lentissime acuti. immo oportet eos continuis laboribus studij insudare. Et consumpro tempore iuuentutis ad perfectionem illorum possunt pertingere. Unde plato docuit quod post quinquaginta annos virtutes sensitiue deficiunt. virtutes vero intellectuales vigorem et incrementum recipiunt. Unde Aristoteles primo de anima dicit Si senex acciperet oculos iuuenis. videret utique ut iuuenis. Anima igitur secundum se non antequitur vel senescit. aut in viribus naturalibus deficit. nisi pro quanto ex ineptitudine et imbecillitate organorum procedit. Accedente autem senectute virtutes intellectuales depurantur et illustrantur. Huius exemplum ponit Algazel dicens. Cum sapienter consilia inquirere volumus senes sapientes et in multis expertos accedimus. Et in hoc quodammodo dinosci potest virtutes intellectuales et sensuales esse diuersas. Nam si essent eadem. crescente una cresceret et alia. Cuius oppositum dictum est. Ergo bene dicitur in textu. mediocres posse extolli ad magisterium. altioris scientie quam physice. flore iuuentutis consumpro et alias non. quia tunc virtutes intellectuales fortificare in speculando sunt vigorosiores. Ita etiam mediocribus practica apothecariorum. Practica autem dicitur a praxis grece quod est opus latine. et practici illi chirurgici appellantur a cyros quod est manus et ycos scientia. quasi manualis scientia. eo quod vulnerum curatio et alia huiusmodi de quibus tractat cyurgia cum manu exercentur. Sed excellenter acutis arridet economica. que est domus ac familie gubernatio. Proportionabiliter enim sic physica gaudet mediocribus. Et etiam apothecariorum practica. Sic economica gau-

det excelsius
philosophi
gaudent
ponit que
cientia
ta. partes

Itis su
primo v
minis p
expiunt
mission
cretius
polite si
comitat

Sci
rat exer
consula
gno qu
in iactu
ab ore
exaraba
Philos
nens in
coriens
pe mis
tis et m
pmierat
monitis
libro ins
cepe dig
Et hic m

Disciplina scholarium

det excellenter acutis. Vehementer autem obruti ut dictum est ad omnem prem philosophice veritatis sunt inepti Ideo mechanica seu manualis scia his gaudeat maritari Tunc ibi. Istis siquidem etc. ¶ Hic Boetius ponit quedam documenta. preparamentum ad decorum status magisterii scientia Et diuiditur hec pars in tot partes quot autor ponit documenta. partes patebunt. Adhuc prima in duas. Nam primo ponit quoddam documentum. secundo declarat

Istis siquidem hoc modo oriendum est primo ut sciat quisque ad tanti quominus pertinent reuerentiam ut quesita exprimere noscat et ne scriptorum commissioni se totaliter committat. ut Lucretius qui cuiuslibet questionis propolite sibi nodum inquirendo dimisso comitatu sedulus ad libros consulabat

Secundo ut librorum copiam sue acquirat exercitationi ut cum opus fuerit eos consulat. nec omnino eis credat ut nigrigrio qui montani sui magistri dictis in tantum perfusus est quod omne verbum ab ore ipsius progressum quaternis exarabat. et tanquam sacrum estimabat. Nilque aliud magisterii vicem obtinens in scholis predicabat. Vnum multotiens pudore perfusus abibat. quippe miserimum est ingenium semper uti inuentis et nunquam inueniendis Stultiusque

permittere libris Et hoc declarat exemplo dicens. quod hoc accidit nigro qui montis sui magistri in tantum perfidebat quod omne verbum ab ore suo progressum libro inscribebat. et tanquam sacrum existimabat Et cum idem magisterii accepit dignitatem. nihil aliud in scholis predicabat quam verba sui magistri. Et sic multotiens perfusus pudore abibat Et tunc exclamat dicens sic

Boetius de

Miserimi quippe est ingenij semp vti inuentis. nūq̃ autē inueniēdis Et
ad huc stultius est oīno p̃fidentia habere in dictis magistrorum Et p̃t
discipulus credere donec rōnabiliter melius sentiat Tūc ibi. Tercio
vero ¶ Hic ponit terciū documentū circa statū magisterij dicens sic.
Volens magistralem acquirere dignitatē habebit in secreto aliquos sō
cios quos edocebit. et libros eis leget. et p̃ p̃is alios documentis infor
met. vt illo mō sciat intellecta exp̃mere et vlt̃ p̃pare Usus p̃o parat ma
gisteriū. Nam docere ali
os est facultas pp̃rie in
dustrie Tūc ibi. Quar
to vt hos aliosq̃ zc.

¶ Hic ponit quartū
documentū Et p̃mo fa
cit hoc secūdo declarat
p̃ exemplū ibi. Ut flau
us. Et dicit. volens ac
quirere dignitatē magi
stratus et qui futurus ē
rector alliciet sibi socios
vt cū fuerit oportunitas
mag̃randi gaudere poss
sit de intrinseco illorum
aspectu. Sub dēs cām
dicit sic. Quid turpius
est q̃ post tempus incep
tionis solus permanere
fm q̃ flauus. Nam ip̃e
ob generis sui imperiū
et gaze dominantis opu
lentiā estimauit sibi cū
cta subiugari Sed tem
pore p̃mēni concursus
elapso raro aliquem rep
perit sodalem Et sic mi
nis eos constringere p̃
ponebat Tūc ibi.
Quinto vt quorum zc.

¶ Hic ponit q̃ntum
documentum et est tale.
Volēs magistrari p̃am
bulabit p̃ipateticē scho
las illoz a quibus p̃mo
veri potest Lurialiterq̃
debet opponere et remor
dare proceruentes Et

magistratus orōnibus oīno p̃fidere.
Sed primo est credendū donec vide
atur quid magister sentiat. postea fin
gendum est eundē in docendo errasse
vt sic forte reperire queat qd̃ p̃mis
se obijciat sedulitati Tercio vt quos/
dam habeat quos secrete edoceat. li
brosq̃ legat. alijsq̃ rudimentis infor
met. vt sic intellecta sciat. scitaq̃ exp̃
mere discat. in expressione vsū p̃pa
ret. vsus at̃ magisteriū p̃pinet. Alios
namq̃ docere. pp̃rie facultas est indu
strie. Quarto vt hos aliosq̃ sibi allici
at. vt cū magistrandi oportunitas af
fuerit. eoz intrinseco gaudeat aspectu
Quid turpius est q̃ p̃mo inceptionis
tpe solus destitui. Ut flauus qui ob
sui generis imperiū. gazeq̃ dominan
tis opulentiam cunctos sibi credidit
subiugari Tpe p̃o p̃cursus elapso ra
ro reperit sodalem qui legi cōductio
nis adhesit. licet inuitus minas omni
genas regaliter addendo generosita/

Disciplina scholarium

etiam finis temporis exigentiam respondere debet. Nec si nimia affuerit circumspectio sue imputetur ignorantie vel arrogantie. Subdit auctor se multos vidisse profusos propter proteruitatem responsionum. Unum non est

et presentaneum est propter duplicem affinitatis petitionem magistrantis saltem ad tempus fouere petitionem. Quinto ut quorum gratia coronandus est et fauore illorum scholas peripateticas obambulet. curialiterque opponat. pernicietisque acriter remordeat. diligentiusque propter respondeat. ne si muta fuerit voluntas ignorantie imputet cecitati vel arrogantie temeritati. Multos siquidem ob rationis proteruitatem speculantium licet inuicem audiuimus frui precipicio. Non enim discipulis est probis contumeliosisque affatibus regentem incitare. Nec licet summa familiaritate coniunctus fuerit docentis

uersitatem non est libris penitus confidendum.

¶ Item notandum quod volens ad magistralem promoueri dignitatem providebit sibi de libris sue exercitationi necessariis. ea de causa quod non omnia possunt imprimi. hoc est memorie viuaciter commendari. Opus est ergo librorum habere copiam ut tempus cum affuerit eos valeat consulere. non etiam proprio est semper confidendum ingenio. Dicit enim Averroes tertio de celo. quod nimia ingenii confidentia frequenter fecit Avicennam errare. ymaginationi etiam non est credendum. quod nimiam impossibile est. ut dicit philosophus tertio de anima. Communiter cum scientia primo acquiritur a libris studendo vel doctrinam auditu percipiendo a magistro. Omnis enim doctrina intellectualis fit ex preexistenti cognitione sensitiva. ut habetur in primo posteriorum. Sapientia cum sine experientia haberi non potest. Unde quia iuvenes carent experientia. ideo prudentes esse non possunt. Dicit tamen Albertus magnus quod antequam fuerint cognitionibus profundata. non accipit nisi per sensum et ymaginationem

discipulis incitare regentem affatibus contumeliosis.

¶ Notandum hic quod diuersis de causis magister non se totaliter committere debet libris. videlicet propter librorum amissionem. ne. scilicet libris amissis. scientia totaliter amittatur. De ergo contingat hoc. necessarium est scientiam imprimere cordi. Unde. Lordi non carte tradas que noueris arte. Et si carta cadit secum sapientia vadit. Secundo propter confusionem tollendam. Id est enim magister qualiter in argumentatione seu responsione libros accedere potest. Etiam ex libris statim non potest debite ad sensibilia respondere. Tercio propter opinionum nouitatem et di

Boetius de

Cum po pfundata fuerit redit ad habendū fupius r altorum rerū dī
uinarū fciarū nobiliffimā ¶ Item notandū q magiftrā dū quofdā
habebit clam ab eo instruendos. pmo ppter habitus fcientifici acqficio
nem fcz pmo ad fciām pcedēdo. deinde ppter habitus acqfiti radicatio
nē. r fic femp ftudebit Alioz etem informatio ppij est intellectus erudi
tio Prouerbialiter em dī Qui docet aliū inftituit feipfum Ad magifte
rū em pcedendo pmitendū est studiū. hoc est vehemēs animi applicatio
ad fciām acquirendā. p
mo vſus studiū. fcdō ali
ozū informatio Tū ficur
discipulus ftudet ppter
fciām adeptā rifican
dā. ac disciplinam infor
mandā. ideo exercitium
magiftratiū est necēariū
Exercitiū em facit intel
lectū pparatū feu pūci
are. pmpre. f. intelligēdo
arguēdo r rpondendo
Et generaliter in omni
accu ftudioſe potentem
iura illud victorini Na
tura facit abilem. ars fa
cilē. vſus vero potentes
¶ Item notandū q
magiftrādū allicere ftu
debit notos r ignotos.
vt dū magiftrādū rēpus
affuerit eozūz intrinſeco
gaudeat afpectu Regi
men em ciuitati erit pparabile. vnde ciuitas fm philoſophū in yconomi
cis est domozum pluralitas predijs r poſſeſſionibus abundās ad con
uiuendum ordinata Sicut igitur ciuitas hec requirit. fic regimen ſocio
rum multitudinem neceſſaria magiftro procurando expoſtulat. Debet
aut ad gradū magifteriū pcedens ſocijs vti triplici de cauſa. videlicet cā
legendi. cauſa opponendi. r cauſa diſputandi ſeu rpondendi.
¶ Item debet magiftrandus frequentare ſcholas r obambulare pe
ripaterice. quozum gratia r fauore ſperat pmendari obſeruando etiam
ſingula que in littera tanguntur. opponat em r rpondebit modo peri
paterico Vnde peripaterici ad vtrāq; partem contradictionis arguere
pſueuerunt Sic em de facili veritas inuenitur Vnde Aſtoteles pe
ripatericozum princeps att. ponentes vtrāq; contradictionis partes
de facili ſpeculabimur quid verum quid falſum vnde peripatericus dici
tur a peri qđ est circū. r potos qđ est calcans vel ambulans
Iſo boeti? ponit ſpeciale documētū Et diuidit hec po in tres. pmo

Disciplina scholarium

em ponit documentum. Secundo addit quandam cautelam. ibi *Caute tamen*. Tercio declarat per exemplum. ibi. *Turpe enim est*. Sed legant. presens simul. Et dicit sic. cum fuerit dies promotionis maxime ut magistrandus compendioso gaudebit sermone in collatione sociorum. Et procedat ad incrementa magistralis honoris decenti ornatu festino apparatu. Et si facultas suppetit cum

commendet sociorum collectio Sicque ad honoris initialis incrementa itrepede procedendum est decenti ornatu. festino apparatu. si facultas suppetit cum ctis ad libitum professionis eiusdem splendoris depercuratis. Caute enim considerandum cautius inuestigandum est an magisterij elationem. ut primi anni discursus propria si opus fuerit possit sustentari facultate. Turpe vero est tanti nominis reverentiam prima fronte mendicare. ut scrutonius. qui omnibus ad magistratum pertinentibus venerabiliter excutis luce tercia cepit mendicare. tanti vero nominis ausus mox eum penituit. Quid enim mirum quasi instantanee delusus abcessit. tanti honoris fastigia de cetero nunquam confessus. Quod felicitis exitus veneranda est promedatio

natur visui non videbitur. generaliter enim sensibile positum supra sensum non facit sensationem. Preterea si nimis remonere a visu iteque non videretur. eo quod pingeret radios visuales concurrere autem oculi contractum huiusmodi imaginatio ne perspective imitando. huiusmodi imaginando visionem fieri. sicut figura pyramidalis. cuius basis est res visa. conus vero in oculo. Relinquitur ergo visibile ut debere videatur. nec debet nimis elongatum esse neque visui nimis proximum. sed medium est servandum. Sic et sermo magistrum nec debet esse nimis prolixus ne tedio pruriet aures audientium. Nec et nimis brevis ne obscur

mentis decenti ornatu festino apparatu. Et si facultas suppetat sociis. procurabit conuiuium solenne. Et ponit cautelam circa primum dicens quod caute perspicendum est. ut bona primi anni sufficienter prima fronte sermone ac cideat. Scrutonius. qui tercio die incepit mendicare peractis venerabiliter singulis ad magistrarium pertinentibus. vnde nunquam de cetero tanti nominis excellentiam audebat confiteri. Subdit ergo Boetius finaliter sic dicens. Quod veneranda est felicitis exitus promedatio. Notandum hic quod magistrandus tante promotionis ad gradum magisterij scemate breui. et bonorum ornatu uti debet. Dicit enim philosophus in poetica sua quod talis debet esse sermo magistrum ad discipulos qualis erit distantia inter visum et visibile.

Unde si visibile suppo

Boetius de

ritatem secū cōtrahat. Breuitas ergo s̄monis est seruanda que audientem delectat atq; audientiū intellectum illuminat

Quis ostendit Boetius q̄ ad magisteriū s̄q; necessaria. hic p̄sequitur d̄ his que conueniunt aliqui iam ad gradum magisterij p̄moto. 2 p̄mō p̄mittit intentū. scōo illud exequitur. ibi. Magistroz talis habere d̄ uisio. Et p̄mō d̄ sic. postq; expedita sunt q̄ p̄tinent ad scholarium. in formationē. 2 hoc debito docendi modq; obseruato. Nō em̄ curauim⁹ rectore confundere breuiloquio. nec aliquē cōfundere curabamus sermone prolō. Nunquā em̄ sermone faciliōi sumus perasi. Subiungit causam. quoniam liber iste nedum discretis sed etiam ignaris est copular⁹. Sunt igit̄ obscuritates hic postponende. nunc vero in presenti capitulo ad venerabilem magistroz dignitatē est accedendū quomodo. s̄. se regant cum iam fuerint promoti. 2 de facto alios regerent.

Tūc ibi. Magistroz talis. Hic exequitur intentū ponendo tripl̄cem magistroz diuisionem. Et p̄mō facit s̄. secundo ponit quasdam doctrinas a quolibet rectore obseruandas. ibi. Talū nāq; dicēs sic. Triplex est m̄groz diuisiō. q̄dam em̄ habitant in duob; ciuitatib; magis excellentib;. vt s̄q; rho⁹

Expeditis autē que ad scholariū eruditionem sunt digesta dilucidandi moderatione obseruata. nec angerelectores breuitate curamus. nec dilatione confundere nunq; lucidiori leuiorib; scemate perusi. Quā nō solum discretis. verū etiaz rudibus enigmatibus serie postposita cōmendatur. Nūc ad magistroz venerādam maiestatem p̄perādum est. Magistroz talis habetur diuisiō trina. Quidā tantoz duabus urbib; ceteris fulgētiōib; rhomescz. 2 athenis morātes ulterius nequaq; p̄cedentes inquātum fortuna succedit altius venerātur. Alij obmittentes predictaz fastigia. opidoz adiacentiū q̄runt emolimēta. Tum propter nouercā discipline egestatē. Tum propter natalis patrie dulcorem renitentē. Tum istoz quoq; alioz q̄dam rōe pulchre denominatiōis imperium assumunt vt honorificētur. Alij rōe intelligētie. ne ignorātia eozū cōsumatur. Tercij subtilius speculātes p̄

ma 2 at
res inqu
pier vt
stria
namq;
debit
qui in l
ter. vt p
nest v
lio p
in vult
signis.
Si q̄
nefrag
cōner
siq̄dem
lo q̄ vi
sa em̄
ferido
p̄taqu
ciola co
tem p
tionem
ris p̄m
in alloc
positū
in puer
gisti vi
riforme
Nec aut
dit nā p̄

Disciplina scholarium

ma et arthene. nunquam ulterius. pcedentes. sed quod diu vixerint ibi pseueran-
tes inquantum fortuna saltem eis succedit. et ibidem multum commendantur.
pter vtriusque partis incrementa magi-
stria contrahunt paludimenta. Taliu
namque quicumque venustatis assumpte
debitique officii velit emolumenta prose-
qui in honestate morum vniuersa op-
tet. ut polleat pclarus. ut scilicet in sermo-
ne sit verax. in iudicio iustus. in consi-
lio prouidus. in commisso fidelis. pstant
in vultu. pius in affatu virtutibus in-
signis. bonitate laudabilis existat.
Si quod vero contrarium accadat huma-
ne fragilitatis appetitui solet accidere
conuersatione etiam sit bonus. Nulla
siquidem res magis perniciosa discipu-
lo quam vita magistri ptumeliosa. Infu-
sa enim sepiissime corrumpi videmus ex
fetido vase. quoniam vas fetidum corru-
pit aquas. Sic scia in vita magistri vi-
ciosa corrumpitur et vilescit. Hec au-
tem predicta ad aemulacionem informacionem digesta sunt. Nunc de cete-
ris primarijs videamus. Non dico
in allocutione. pcutibus insignis. et laudabilis in bonitate existat. Et si op-
positum euentat. hoc humane accidere solet fragilitati. Etiam bonus erit
in conuersatione. Non quoniam nulla res discipulo est tam nocua sicut pueri ma-
gistri vita. Unum res infusa fetido vase statim corrumpit ex tali vase. Pa-
risformiter scia in vita magistri viciosa corrumpitur et vilescit. Tunc ibi
Hec autem. Sic in specialibus ponit doctrinas ad rectorem pertinentes. Et diu-
dit. nam primo pmitte intentum. secundo illud exequitur dices sic. Ita supra est

Sunt etiam et alij predic-
tarum ciuitatum homines
dimittentes. qui post gra-
dus magisterij adeptio-
nem in ciuitatibus circums-
iacentibus lucra querunt.
Tum propter egestatem
scie contraria. tum pro-
pter dulcorem patrie na-
talis. Item quidam ma-
gistroz gradum assumunt
magistrales. ppter deno-
minationem. ut scilicet magi-
stri vocentur. Alij rone in-
telligentie. ne scilicet ignorantia
pfundantur. et alij rone
vtriusque dictorum ut vide-
licet alij nominentur. et ut
scientiam accipiant.

Tunc ibi Taliu namque
quicumque. Nunc ponit quod
dam doctrinas pertinen-
tes ad statum magiste-
rij. et diuidit. nam primo
facit hoc in generali. se-
cundo in speciali. ibi Qui-
cumque magister adipisci
velit assumpte honora-
bilitatis incrementa. scilicet
magisterij et debiti offi-
cij oportet quod varijs lu-
ceat in moribus. Non sit
scilicet mendax. et quod sit rec-
tus in iudicio. circumspec-
tus in consilio. fidelis in
promissis pstant facie. primo

Boetius de

posita ad docentis informationē quo ad seipm. Hunc autē dicere volu-
mus de alijs p̄marijs. non primo primis secūdo p̄mis.

Tunc ibi. Tenet q̄z.

Hic exequit̄ intentū po-
nendo p̄rietas q̄s res-
ctor respectu suoz scho-
lariū habere tenetur dicēs
sic. Doctor p̄mo tenet
esse peritus rigidus nō
negligens non superbus.

Declarat illas p̄rietas
res dicens. Rector erit
eruditus. oportet enim
vt prius discat q̄ alios
doceat. Etiam tenetur
esse expertus in arte triui-
ali. Qm̄ est absurdum
indoctos preferri doctis
Et nouellos indoctis
nō p̄ferri antiq̄s et igna-
ros preferri litteratis.

Declarat scdm̄ dicens
Rector debet esse m̄is.
quoniam superbiā disci-
puloz aliquotiens susti-
nere oportū est. De-
clarat exemplariter de q̄-
dam magistro qui nota-
batur franco. q̄ non v̄re
batur māsuēdine. im-
mo ipse suspēdit se laq̄o
propter irrefrenabilē su-
orum scholarium super-
biā. q̄ sua v̄re nolebāt
nobilitate. Velius ta-
men ei fuisset. q̄ mansue-
tudine vsus fuisset. De-
clarat scdm̄ dicēs q̄ ma-
gister debet esse rigidus
in scholarium aspectu. q̄
rigore v̄ri inter schola-
res est p̄modissimū. scz
q̄ rector imponat errantibz v̄dictā. et q̄ soluat lites sophistarū. rep̄mat
q̄ oblatrātes et insurgentes in eum. Et q̄ proteruiētes atq̄ rebelles ca-
stiget. Et totā faciat determinationē dyalecticā. Declarat q̄rtū dicēs

p̄mo q̄dem p̄mis. sed de scdo primis
differendū est. Tenet q̄z doctor q̄sqz
eruditus esse. māfuctus. rigidus. anti-
quus. nō negligēs. nō arrogās. Sit in
quā eruditus. Prius em̄ opz q̄ discat
q̄ doceat. Triuij em̄ compatione no-
uimus assistentē doctrine Valde em̄
absurdū est et iniquū vt imperiti peri-
tis nouelli antiq̄s. rudes preferantur
emeritis. Mansuetus qm̄ discipulo-
rum elationē pati quādoqz oportū
est. Magister franco immāfuctudis
p̄deat in exemplū. Qui ob discipulo-
rum suoz nobilitate sua. v̄tentū irre-
frenabilem arrogantia laq̄o se suspen-
dit. Sapientius em̄ egisset si māfue-
tudine vsus fuisset. Rigidus sibi sit do-
ctor. In scholarium em̄ amplexu ri-
gore v̄ri commodissimū est. vt scz er-
rantibz v̄dictam imponat. Sophi-
starū lites dissoluat. oblatrātes remor-
deat. obloquentes reprimat. proterui-
entes castiget. totāqz determinationē
dyalecticā faciat. Antiquus em̄ non

I
q̄ me
v̄rū
nō er
ens. q̄
Negl
nus e
annie
erit la
ligen
quoc
v̄niue
ca est
tūm
nūre q̄
arrog
exin
volun
stratū
sedulū
strux
m
strales
mine m
collegi
re quid
est pau
dulcor
vt pule
et exer
magist
nozem
sio m
dum m
n possu

Disciplina scholarium

¶ magister erit senex. non quidem in annis. sed perpetua in scientia. si eff
vtrūq; affuerit. s. q. tam in annis sit antiquus. et etiā in scientia tanto sa
nior erit p̄ditio Tūc ibi. Non sit doctor ¶ Nec declarat quintū di
cens. q. doctor non erit negligens. qm̄ p̄stantia magistri est in omni ope
Negligentia vero nouerca est cuiuslibet doctrine et discipline Oportet
nūc em̄ esset scolari mechanicis artibus de seruire q̄ negligentis magi
annis. sed perpetua scia. si vtrūq; affu
erit sanior erit p̄ditio regendi Non neg
ligens existat doctor. qm̄ sicut in vno
quoq; ope mater inuenit p̄stantia Ita
vniuersae doctrine et discipline noner
ca est inconstancia vel negligentia Opor
tunius em̄ esset arti mechanice deser
uire q̄ negligentis iugo onerari Non
arrogans qm̄ viuax pauperū scintilla
extinguitur arrogantia magistrantis
voluntasq; discendi a diuitibus seque
stratur Quoniam arrogantis magistri
sedulitas vnq; fideliter neminem in
struit. Hi sunt qui id quod sciūt do
cere humiliter p̄tēunt. et quod recte

stri iugo onerari. Dein
de ponit sextum. s. q. ma
gister nō erit supbus. qz
ingeniū pauperis scholaris
licet subtile extinguit p
supbia magistri regentis
voluntasq; discendi a di
uitibus sequestratur Quā
arrogantis magistri ses
dulitas nūq; visa est ali
quem instruere fideliter
Subdit declarando p̄
prietates supbientū di
cens sic. Nū sunt supbi
qui spernunt docere hu
militer quod prius didi
cerunt Qd̄ recte sapi
unt non p̄t recte minis
strare In altitudine em̄
positi discentiū mentes
despiciūt. nec eam scien
tie ipsorū referūt in deū.
sed p̄xim in se respiciūt
excellentiam Hi etiam
fimbrias dilatant. habi
tusq; magnificāt magis

trales. In publicis spectaculis eminentiora querunt sedilia. ab oib; no
mine magistri querentes salutari Tales siquidem a bonorum scholarium
collegio relegari debent ¶ Nota duplex assignatur cā in textu qua
re quidam magistrorum in studiis generalibus non perseverant. Una
est paupertas. indigentibus em̄ melius est ditari q̄ philosophari Alia est
dulcor natalis patrie Item triplici fine magistri regunt scholas. quidam
ut pulchrum nomen scz magistrum adipiscantur Alij vt per p̄tinuū studiū
et exercitiū p̄prium perficiāt intellectū. Tercij p̄ter vtrūq;. videlicet ob
magisterij dignitatem. et intelligentie p̄fectionem Magistra d̄ ergo ho
nozem magistrum et fructum consequi volentes. sicut scientis sic et hone
stis moribus debent efflorescere. Unde socrates dixit prius esse insudans
dum moribus in quibus docetur qualiter enormes passionem refrenas
ri possunt et sedari. ne regulam recte rationis impendant. et p̄sequenter in

Boetius de

reflectum alijs scientijs posse iuari. Quorum em̄ ratio absorpta est in inferno horum intellectus non est clari luminis receptiuus. Sed anrur igitur primo passionē. ut ipsis sedatis scientiarum p̄tēplationi insisterē re valeamus. Magister constans in vultu et volūtate esse debet. Nam quicquid volūtas appetit seu intellectus percipit sup hoc vultus quandā facit attestatiōez Ideo vultus quoddaz est signum anime Unde philosophi dicūt omnē philosophiam principaliter in vultu esse p̄siderādā Unde monstrum in corpore frequenter est monstrum in anima. Unde eudrops. Omnis diuersitas que est in corpore est propter diuersitatez potentiarum anime Ponitur autē in littera paludimentum. et est vestis purpurea. et ponitur pro indumento magistrati. quo vtuntur regentes. Quicunq; autem magistrorum debite vultu prosequi fructus magistrij. in honestate morū vniuersa debet relucere. Mores autē hominum sunt varij. quidam laudabiles et quidam vituperabiles existunt Unde p̄mo de moribus iuuenum tam laudabilibus q̄ vituperabilibus est videndum Deinceps de moribus senum tam laudabilibus q̄ vituperabilibus tractandum est compendiose. Iuuenes autem primo sunt moris laudabiles. quia sunt liberales. secundo q̄ animosi et bone spei. tercio quia sunt magnanimi. quarto quia non maligni moris. quinto sunt misericordes. sexto quia sunt verecundi Sunt autē iuuenes liberales. eo q̄ non sunt experti indigētie. et bona que possidēt proprio labore non acquisiuerunt. Quilibet cum maiori diligentia retinet suas facultates. quando propter indigentiam mala aliqua passus ē vel quando illas facultates propria industria vel labore acquisiuit. q̄ quod cum labore acquiritur diligentius retinetur. Sunt etiam iuuenes bone spei. quod philosophus secundo rethorice triplici probat ratione. Primo quia paucorum experti sunt. non in multis passi sunt repulsam. Ideo omnia credunt obtinere Sunt etiam bone spei. quia in eis multum

sapiunt recte ministrare nequunt Quoniam in fastigio positi merentium mentes despiciunt Nec in datorem scientie causam referunt. Sed propriam in se respiciunt excellentiam Huius sunt qui fimbrias dilatant. philacteria magnificant. In publicis spectaculis eminentiora querunt sibi sedilia ab omnibus rabbi nomine salutari desiderantes. Tales siquidem omnium bonorum collectio iure solidatis ab lato a se reliquit.

Disciplina scholarium

abundat calor. Corde igitur et alijs membris inflammatis ex calore in membris eorum existere fiunt bone spei et animosi. Rursum iuvenes parum vixerunt in preterito. et finem cursum naturalem debent multum vivere in futuro. Cum igitur memoria sit respectu preteritorum. et spes respectu futurorum. parum vivunt memoria. multum autem vivunt spe. Tercio contingit eos esse magnanimos. nam ex hoc aliquis est magnanimus quia dignificat se magnis. et ingerit se ad faciendum magna. Iuvenes ergo cum sint liberales animosi et bone spei non habent unde retrahant quia fiant magnanimi. Specialis ad hoc ratio est. quia iuvenes sunt calidi. sed calidi est superferri. ergo iuvenes semper volunt superferri. et excellere. Inter cetera autem per que homo alijs videtur superferri et excellere est honor et gloria. Iuvenes ergo quia sunt calidi cupiunt excellere. et maxime desiderant honorem et gloriam. et per consequens sunt magnanimi. cuius proprie natura boni esse videtur. Quarto iuvenes sunt laudabiles. quia non sunt maligni moris. Dicuntur enim esse non maligni moris quia non credunt alios esse malos. immo ut in plurimum credunt omnes homines esse bonos. Cuius ratio est quia in experti de operibus aliorum iudicant de factis hominum ea que vident in seipsis. Ideo dicit secundo rethorice. quod pueri sua innocentia alios mesurant. Sicut enim ipsi sunt innocentes sic et alios innocentes esse credunt. Quinto quia iuvenes sunt misericordes. Et hoc enim maxime confurgit misericordia cum credimus aliquos indigne pati. quare si iuvenes sua innocentia alios mesurant credentes eos indigne pati de facili ad misericordiam commoveantur. Sexto iuvenes sunt erubescituri et verecundi. quilibet enim timet perdere quod nimis affectat. Erubescencia autem et verecundia est timor ingloriandi. cum ergo iuvenes quia calidi sunt nimis affectant excellere. timent etiam ingloriari. quare etiam de facili erubescunt. Et sicut iam numeravimus sex mores iuvenum laudabiles. sic numerare possumus sex vituperabiles. quos etiam tangit philosophus secundo rethorice. Primo enim iuvenes sunt passionum insecutores. secundo de facili sunt vertibiles. tertio sunt nimis creduli. quarto sunt nimis concumeliosi. quinto sunt mendaces omnia quodammodo pertinaciter asserentes sexto in actionibus non habent modum. sed faciunt omnia valde immoderate. Sunt enim iuvenes primo passionum insecutores. et maxime insequuntur concupiscentias circa corpus. sunt enim incontinentes et venereorum insecutores. Quod duplici de causa contingit. nam cum iuvenes sunt per calidum corpore aut calefacto naturaliter fit venereorum appetitus. ideo corporis dispositio iuvenes incitat ad venereorum concupiscentias. Rursum hoc idem contingit. quia quasi in omnibus nostris actionibus vel sequimur passionem vel rationem. Et quanto minus ratio vigeat in nobis tanto magis passio vigoratur. Iuvenes ergo quia sunt in experti. non vigentes in intellectu et prudentia magis reguntur passione quam ratione. quare ut in plurimum passionum sunt insecutores. Secundo de facili sunt vertibiles. nam anima sequitur corporis complexionem. sicut ergo in corporibus iuvenum humorum sunt in magno motu. sic iuvenes habent voluntates et concupiscentias

Boetius de

valde vertibiles Ideo secundo rethorice dicitur. q*uod* iuuenes acute concupiscunt. sed cito saturant. vehementer volunt. s*ed* de facili p*er*mutant. Ter cio iuuenes sunt nimis creditiui quod duplici r*ati*one potest p*er*tingere. p*ri*mo q*uod* non sunt maligni moris Nam n*on* putant alios esse malos. sed sua innocentia alios mensurant Cum g*ener*ale naturale sit vt quis de facili credat quem nouit esse bonum Iuuenes credentes homines innocentes esse de facili omnibus credunt. Rursus hoc idem ex inesperienza p*er*tingit. nam iuuenes existentes inexperti ad pauca respicientes de facili iudicant Un*de* prouerbialiter dicitur. q*uod* qui modica nouit cito iudicat. ergo iuuenes q*uod* non sunt multorum experti statim cum eis aliquod negotium exponitur ad multa respicere non volunt. eo q*uod* sunt multorum ignari. statim de illo negotio iudicant. z sic esse credunt vt eis p*re*ponitur. Quarto sunt contumeliosi. appetunt em*in* maxime excellere. quia ergo videtur eis q*uod* excellant contumelias inferunt. z de facili contumeliosi fiunt. Quinto sunt mendaces. z quodammodo omnia pertinaciter asserunt. quia em*in* sunt inexperti seiplos ignorant. z se omnia scire putant De omnibus resp*on*dent. volunt videri scire. ideo de facili mentiuntur. Postq*uam* mentiti sunt apperentes gloriam in mendacio sunt mendaces Cogitant em*in* se esse in gloriosos si appareat sic non esse vt asserunt Sexto in suis actionibus n*on* h*ab*ent modum. sed oia faciunt valde. odiunt valde. z generalit*er* oia faciunt valde Un*de* p*ri*ncipue ira z concupiscentia h*ab*ent vehementes Nam ira z concupiscentia sp*irit*us vehementes sunt nisi p*er* rationem moderent. ergo quia iuuenes magis viuunt passione q*uam* ratione non habent concupiscentis moderatas. sed omnia faciunt valde Senum etiam mores quidam sunt laudabiles z quidam vituperabiles. Quatuor laudabiles numerare possumus. P*ri*mus est. senes habent concupiscentias remissas z moderatas. secundus est. sunt miserariui. tercius. dubia non p*er*tinaciter asserunt. quartus nihil agunt valde. Concupiscentia em*in* senum maxime circa veneria est moderata z temperata. Nam corpore existente calido seu calefacto fit incitatio venereorum. ergo per locum ab oppositis. corpore infrigidato fit remissio concupiscentiarum. Constat em*in* q*uod* concupiscens venerea p*er* appetitum extendit se in alia. sed appetitus senis magis constringitur in seipso. ergo senes ratione frigiditatis constringuntur in seipsis. vt habeant concupiscentias remissas z moderatas Ex hoc eti*am* patet. quomodo senes sunt illiberales Nam per illiberalitatem dupliciter peccari potest. P*ri*mo si vltra q*uod* dicat ratio teneat quod habet. secundo si p*re*ter rationem concupiscit habere que non habet Senes aut*em* magis peccant per illiberalitatem in retinendo ea q*uod* habent. q*uod* in concupiscendo indebit*er* ea que habent. quia per frigiditatem magis constringuntur in seipsis q*uod* extendunt se ad alia Cum igitur nulla sit actio anime in qua anima non vtatur aliquo organo corporeo. sicut in opere artificiali. variato organo variatio fit operis Sicut aut*em* in actionibus anime corpore tr*an*s*mut*ato mutato anime sequuntur corporis complexionem. Infrigidato aut*em* corpore anima per appetitum inclinatur. vt sequatur modum frigidi. Et q*uod* frigidum p*er*stringitur z p*er*densatur. z remittit in semetipso. Ideo

Disciplina scholarium

senes ratione frigiditatis concupiscentias habent remissas. Secundo senes sunt misericordes. Sed ut ait philosophus non propter eandem causam senes et iuvenes sunt miseratiui. Quia iuvenes propter amicitiam. senes autem propter imbecillitatem. Quilibet enim misereatur super amico suo et super eum quem indigne putat pati. Ergo iuvenes sunt amicitiarum amatores sua innocentia mensurantes. Estimant enim omnes esse bonos. vel quia amatiui amicitiarum. Preterea quilibet existens in imbecillitate vel in defectu desiderat ut alij sibi compariantur et ei misereantur. propter hoc de facili inclinatur ut illi misereatur. Et ita senes propter imbecillitatem quod vellit alios compari et eis miseri. de facili misereantur alijs. Tercio senes nihil dubium pertinaciter affirmant. ut ait philosophus secundo rethorice. Senes enim vixerunt multis annis. et videtur se multoties decipi. ideo non audent aliquid pertinaciter asserere time res se decipi. Ideo ait philosophus quod senes omnes dubij sententiam apponentes quasi nihil forte nihil fixe pronunciantes. Iam senes nihil agunt valde. Sed in operibus suis videntur esse temperati. Sicut enim iuvenes quia in eis abundat concupiscentia et passiones tendunt in extremum et agunt valde. Sic senes qui habent passiones et concupiscentias remissas. ut plurimum agunt moderate. Possunt etiam numerari sex mores senum vituperabiles. Primo sunt nimis increduli. Secundo sunt valde suspiciosi. Tercio sunt timidi et pusillanimes. Quarto sunt illiberales. Quinto sunt difficilis spei. Sexto non verecundantur. sed sunt inerubescitui. Sunt enim senes primo increduli. quod ob experientiam contingit. In multis namque experti sunt cognoscentes homines in multis mentiri. ideo non de facili credunt estimantes alios esse deceptores. Iam secundo rethorice dicitur. quod senes multis annis vixerunt et in pluribus sunt decepti. ergo propter hanc experientiam contingit eos incredulos esse. Secundo senes sunt suspiciosi. Quicunque enim vident ut in plurimum suspicantur mala. et in deteriorem partem inferunt. Videntur enim senes consuetudinario dispositi iuuenibus. quia pueri sua innocentia alios mensurant. et omnia in meliorem partem referunt. credentes omnes homines esse bonos. Senes vero e contrario quia multis annis vixerunt. et in multis peccauerunt. facta aliorum secundum ea que fecerunt in seipsis mensurant. propter quod ut in plurimum credunt alios esse malos. in peiorem partem eorum referentes opera. Unde secundo rethorice dicitur. quod senes quia vixerunt multis annis. esse non potest quin in multis peccauerint. ideo sunt mali et suspiciosi. scilicet omnia in deterius referentes. Tercio senes sunt pusillanimes et timidi. Sicut enim in eis deficit humor et calor. ita deficit in eis cor et vita. Ideo sunt timidi et pusillanimes. Timidi. quia in eis calor naturalis deficit. Quicunque enim est naturaliter frigidus oportet quod sit naturaliter formidinosus. Quarto senes sunt illiberales. quod tripliciter contingit. primo ex defectu vite. secundo ob experientiam temporis. tertio quia non viuunt spe sed memoria. Unde anima ut in plurimum sequitur corporum complexionem. Sicut ergo senes in proprijs corporibus deficiunt in humoribus et in vita. sic videtur ipsis quod cura etiam deficiat

Boetius de

unt. Timentes ergo defectum pati. illiberales sunt. Rursus sunt illiberales propter experientiam temporis. Quia enim multis vixerunt annis credibile est eos passos fuisse multas indigentias. Timentes igitur indigentiam pati illiberales fiunt. Contingit etiam eos illiberales esse. quia magis viuunt memoria quam spe. cogitant enim se multum vixisse in presentio. et parum victuros in futuro. Et quia memoria est preteritorum spes vero futurorum. ideo non viuunt spe. nec confidunt de his que debent acquirere in futuro. sed viuunt memoria confidentes de his que acquisierunt in preterito. Funt igitur illiberales acquisita non de facili tribuentes. Quinto sunt male spei. nihil enim bene sperant. sed circa omnia se credunt deficere. Nam spes est futurorum. memoria preteritorum. Ex quo ergo senes multum vixerunt in preterito. et parum se credunt victuros in futuro. ideo in sperando deficiunt. et modica se cogitant factururos. Non enim viuunt ac delectantur in sperando. sed magis memorantur. ergo sunt difficilis spei. Sexto sunt inuerecundi et inerte scitini. Nam quia senes sunt illiberales. magis curant de vili quam de honesto. Et ita magis student ea que importane utilitatem quam ea que requirunt status honoris. Cum ergo verecundia sit timor in honorattonis. non competit senibus. quia ipsi magis cogitant de vili quam de honore. Unde causa que est verecundus ut dicitur philosophus est hec. quia petit haberi in honore et honestis reputari. Senes autem sicut deficiunt in vita et in humoribus ac calor naturali. sic deficiunt animo non curantes reputari. que contingit eos esse inuerecundos. Posset etiam vna assignari causa que est communis ad omnia tacta. Senes enim sunt frigidi. Frigidi enim est constipare et constingere. ergo senes ex frigiditate constipantur et retrahuntur in seipsis. et redduntur quasi immobiles ut nihil audeant. nihil credant. nihil sperent. non eurent excellere neque reputari. Visis tam moribus iuuenum quam senum. tam laudabilibus quam detestabilibus. de facili parent moribus eorum qui sunt in statu. Sunt enim illi in statu qui mediant inter senes et iuuenes. Unde quicquid laudabilitatis in iuuenibus vel senibus reperitur in eis qui in statu sunt esse potest. Nam non sunt nimis calidi ut iuuenes. nec nimis frigidi ut senes. sed tenent medium inter verosque. Ideo sunt timidi ubi timendum est. et audaces ubi audendum est. Similiter quia non omnium in experti ut iuuenes. nec in tot decepti ut senes. Ideo nec omnibus credunt. ut faciunt iuuenes propter in expertentiam. nec omnino discredunt ut faciunt senes. eo quod in multis senes sunt decepti. sed medio modo se habent. Ideo secundo rethorice dicitur quod sunt in statu. nec sunt omnibus credentes. nec omnibus discredentes. sed magis finem veritatem iudicant. Amplius non sunt intemperati ut iuuenes. nec formidolosi et inutiles ut senes. Sed ut dicitur secundo rethorice. sunt viriles in temperantia. et temperati in veritate. Universaliter ergo dicamus quod quicquid laudabilitatis in senibus vel iuuenibus reperit. in his qui sunt in statu potest reperiri. Et quicquid vituperabilitatis in senibus vel iuuenibus reperitur. ab his qui sunt in statu potest excludi. Sic igitur loquendum est de moribus hominum. non tamen hec omnino habent necessitatem

Disciplina scholarium

quia senes possunt esse liberales et magnanimi. Iuvenes etiam possunt esse temperati et stiles. Sed hec intelligenda sunt secundum quandam proportionem et inclinationem quo ad cursum et ordinem naturalem. Consequenter notandum quod magister in sermone verax esse debet. Unde veritas consistit in quodam adfectione. dicens ergo plus quam sit in re. a veritate ratione superabundantie discedit. Si vero ea que sunt neget et minora confitetur a veritate recedit ratione defectus. Cum igitur mendacium sit fugiendum. qui non sunt veraces nec ostendunt se tales quales sunt. reprehensibiles sunt. Nec magister ergo reprehensibilis existat. Verax autem debet esse. A veritate autem maiores quam sunt. Et tales iactatores appellantur. Aliqui ab ea declinant per defectum fingentes de seipsis aliqua vicia. que ipsis non insunt. vel negantes de seipsis aliqua. que tamen eis insunt. Et hi desperatores vel irrisores possunt appellari. Veritas igitur mediat inter irrisores et despectum et iactantias moderans despectiones et reprimens iactantias. Magister igitur debet esse verax. non enim debet fingere se benignitatem habere vel scientiam quam non habet. nec debet concedere sibi inesse maliciam quam sibi inesse non credit. Veritas tamen principaliter est circa reprobationem iactantiarum. et ex consequenti circa moderationem et despectionem. Ideo philosophus secundo ethicorum capitulo de veritate ait. Declinare in aliquod minus. et dicere de seipso minora quam sunt non est prudentis.

¶ Notandum ibi Mansuetus. quod quia in passionibus ire et in appetendo punitiones et vindictas contingit superabundare et deficere. oportet ibi assignare veritatem aliquam reprimentem superabundantiam et moderantem defectus. Et hec est mansuetudo. Sicut enim fortitudo mediat inter timores et audacias. sic mansuetudo mediat inter iram per quam cupimus vindictam. et inter irascibilitatem. per quam condonamus mala nobis illata. Unde sicut fortitudo reprimat timores et moderat audacias. sic mansuetudo reprimat iras et moderat irascibilitates. licet autem mansuetudo esse habeat circa iras et irascibilitates. principaliter tamen est circa iras. Nam primo et principaliter intendit reprimere iras. Ex consequenti autem intendit moderare passiones oppositas ire. Est enim nobis naturale ut ex malis nobis illatis vindictam appetamus. Et quia proprium malum vix potest esse ita modicum quin videatur nobis multum ratione affectionis ad nos metipsos. Ideo non solum naturaliter inclinamur ut velimus punire mala nobis inferentes. sed etiam quodammodo naturale est nobis appetere vindictam ultra condignum. Videtur enim nobis quod malum illatum sit maius quam est in rei veritate. et ita iniuriatores nostros plus puniri volumus. quam si iniusticiam puniendi sunt. Difficile est igitur reprimere iras. non appetere punitiones iniuriarum ultra quam ratio dicat. Plures igitur peccant in appetendo plus. Pauci vero in appetendo minus. Propter quod si virtus est principaliter circa magis difficile. sequitur quod mansuetudo principaliter opponatur ire. et interdit iras reprimere. Ex consequenti autem opponitur irascibilitati et interdit eam moderare.

Boetius de

rare. Quod patet ex vi nominis. Nam nomen mansuetudinis (re) cōperat
incentu nominat. Tunc ibi. Quā autē bone inquisitionis.

Quis quibusdam documentis generalibus circa actus et cōditio-
nes magistrorum. hic ponit quādam documenta magis specialia. Et
diuiditur hec pars in tres partes et ponit documenta specialia. Par-
tes patebunt. Adhuc prima diuiditur in tres. Nam primo ponit primum

documentum. scilicet reddit
eā eisdem ibi. Quo-
niam si magistrantis.

Tercio declarat dictum
suum per exemplum. ibi. Sed
non ut assuerus poeta.

Et primo de sic. Quā ali-
quis de nouo intrat schol-
as causa legendi. primo
apparetur maturo facie
et primam incipit lectio-
nem tempe matutino in-
cipiens submissa voce et
expressa declaratione as-
cendendo paulatim. ne-
minem expectabit ma-
gna nisi urgeat oportu-
nitas. Tunc ibi. Quā
si magistratus. Reddit
eā sui dicti. scilicet quod mag-
ister neminem debet expectare
tempore legendi. dicens
sic. Si diligentia magis-
tri aliquos expectare ve-
lit discipulos ultra debi-
tam legendi horā. tunc
presentes perturbabit di-
scipulos rancore pigri-
ciei. Et semetipsum de-
struit rancore iracundie

Quā autē discipulus dormitionis artifex nouerit diligentiam magistri sui.
aut tunc de cetero manius apparebit. aut pudore confusus sui magistri. in
eius obprobrium dormitabit. Tunc ibi. Sed non ut assuerus poeta

Hic declarat quod prius dixit per exemplum dicens. Non est faciendum
prout dicit assuerus poeta. de quodam dormone. quem nequit excitare
in risum pigritia dormonis sui discipuli. Illo vero dormiente consueto
more usque ad primam vnguis scabris dulce faciendo canticum per mem-
bra. et oculis lippientibus lucem explorantibus quesivit ne perageren-
tur res matutini laboris in scholis. Item quesivit etiam ne rubor lus-

Am autē bone inquisitionis
tyro legendi cā scholas in-
tranit rigore extrinsecus as-

sumpto. Considerandum est ut aurore
tempore continuo submissa voce inci-
piat. ore rotundo mediocriter ascen-
dendo neminem nisi maxima urgeat
necessitas expectando. quoniam si ma-
gistratus diligentia aliquis ultra debi-
ti temporis spacium expectare presumpserit.
hos siquidem pigricie rancore perfundz
neque rancore se perminuet. Cum autē pi-
gricie discipulus dormitionis arti-
fex magistri nouerit sedulitatem aut ma-
turius festinabit. aut pudore confu-
sus in eius obprobrium dormitabit.

Sed non ut Assuerus poeta fecit /

Disciplina scholarium

etis diei confunderetur rubore frigore. hoc est verum nec esset dies. Socijs aut suis dicentibus quod nondum esset dies explevit mediam partem diei contrariusque somnum agendo gratias deo. quod maluit sanum habere caput fatuum quam in

rat. quem dromonis costoris discipuli pigricies in risu nequit excitare. Eo vero more quotidiano usque ad prima steretem vnguibusque scabris membratim musicum melos agere. oculisque lippie tibus lucem explorantibus. An matutini exercitii laboris in scholis res pagis. Confortibus aduenientibus sic aiebat: lucis diei rubore aurore rubor adhuc non confunditur. Istis itaque negatibus mediam partem diei creberrime somnolentus explevit gratias deo agendo. Valuit enim sani capitis habere pigriciem vel duriciem quam insani peritiam. Si vero meridia ne adesset plerumque disputationi nativum morem excedere nesciens. Naso vigilante stertebat. Affinibus sociisque impotente coactionis ob strepitum fastidia prebebat. Dum aliquando olera secundas eius delicias hauriret ore hinc somno lumbina commisit. Manus vero licet tur

sanum et pitum. Et si meridians quandoque contingerat eum interesse disputationibus nativum nesciens excedere morem naso vigilante stertebat. Socijsque suis ob impotentem coactionis sonum redia faciebat. Dum autem aliquando sua acciperet olera ore aperto oculos somno commisit. manus vero eius licet immunda in scutella aliquid capiebat. sed somnus ei multum erat nocivus. dum cibarum quasi incarceratione quia dum emigilavit nihil in scutella invenit. quod per socios suos omnia fuerunt exhausta

Concludendo de Boetius. O mariane sociorum carissime ad quam credidit hunc pervenisse. vestra hoc novit dilectio. quasi deat ad nullum pervenerat fructum. ¶ Notandum hic primo quod tyronis de novo miles. et usus tam inolevit quemlibet dignitate ad eptum seu arcem tyronem appellare. Et sumit in proposito pro novo magistro. Tyro igitur bone inquit

sitionis tempore aurore submissa voce. rotundo ore mediocriter ascendendo neminem nisi vigeat necessitas expectando. suam inchoabit lectionem. Ut cum norant tempore aurore. quod tunc virtutes sensitivae legentium et audientium magis sunt dispositae. ac minus occupate exterioribus. illa hora tyro suam inchoabit lectionem. Unde tempus matutinum cum sol oritur aurore noiat

Boetius de

Sol enim suo calore multos attrahit humores inco sumptos quicunque autem splendidi aliquod videtur per humidum grossum ipsum apparet rubeus sicut flamma viridium lignorum. Ergo sole oriente. quia humores mediant in ter visum et solem apparet sol rubicundus. Debet etiam tyro incipere rotundo ore ut melius possit preceptum suum discipulis explicare. rotunda namque figura inter ceteras capacissima est et perfectissima. vox enim a magistro prolata ore rotundo in aerem circulariter recipitur. et ergo circulariter accipitur ab auditu. Nam sonus suas species multiplicat per inundationes circulares recte sicut lapis plectus in aquam. Et ergo perfectius ceteris prior magistri habet. rotundo ore ac remissa voce. ne per nimium strepitus discipulus impediatur. tyro suam inchoabit lectionem. Non debet etiam quicquid sine causa necessaria expectare. quia discipuli patientes per longa expectantes tempora attedierunt. et quodammodo ad tram commoverent. ne propter diuturnam expectationem ipsemet tyro possit perturbari nec legendo duci in merorem. Etiam quia discipuli somnolenti pudore sunt perfundendi deridendi. ac a suis sociis sublanandi. Et per consequens aut maturius festinabunt. aut saltem pudore confusi. proprium dormitabant in scandalum.

Notandum insuper quod scolares ponentes multum discere non debent multum dormire. quia ex continuo somno multa oriuntur vicia. Per somnum enim nullus red dicitur bonus vel malus. ut habet ex libro ethicorum. Felix enim nihil differt a misero per dimidium vite. videlicet per tempus somni. Somnus autem ordinatur in refecionem spirituum sensitiuorum per continuos labores fatigatoz. Unde somnus est ligamentum sensuum exteriorum. Sensibus enim exterioribus spiritibus sensitiuis depauperatis somnus adest in eorum recreationem. Item notandum quod dormiendo elegit sibi ignorantiam sancti capitis potius quam sapientiam capitis insani. Secundum autem veritatem virtus et sapientia habet bono corporis est preferenda. Unde melius est habere animam fulcram sciam quam corpus orna-

pida aliquid in vase predebant. Sed sopor eius corpori nocivus erat duz cibaria incarceratione quesivit. Ad quem fructum maturitatis martiane sociorum carissime creditis hunc evenerit vestra siquidem novit discretio.

Asserendi causa cum doctor meridianus adierit studium. Precaendum est ne sophistico polleat apparatu. nec tetrismoveat difficultatibus. sed studiosa per meditationem omnibus armatus intrepidus meat lites. Etiam quod quisque ob-

Disciplina scholarium

in indumento. Corporis enim ornamenta auferri possunt. ante vero ornamenta cuiusmodi sunt virtutes et scientie difficulter auferri possunt. Hinc est quod Aristoteles vitam contemplatiuam praeferat vite operatiue. Homo primum non mens est. vltus autem iam inoluit quod quilibet tardus et somnolentus taliter potest appellari. Tunc ibi. Differendi causa. 22.

fecerit. ita memorie disponat. ut de/
regendi tempore a via rationis non recedat. Sed
ordine conpetenti enumerato dilucidan-
di moderatiōe assumpta explicite dis-
soluat. Si vero maxima discretorum me-
tibus ut ossoler dubitatio differendo
cōtingerit. studijs vtendū est delibera-
do. Et quod naturalibus motibus mens ex-
agitata dictauerit. consciencie. in cra-
stinum differendū est. Eodemque modo
si difficilimum quid premeditatus quis fue-
rit. dissertatōi commendandū ē. Facilius
enim differendo plerumque difficultatis
scintillula reperitur. quam si studij obfua-
tioni committeret. Quoniam non in altero
tempore. ut dicit Aristoteles. inquisitio est verita-
tis Animaduertendū est etiā quod tribus
modis vti solet dissertatōibus discreto-
rum cognitio. Nouis siquidem et inuisita-
tis editionibus gloriari veteribus certis-
cidi valeat. Similiter si dubium aliquod difficilimum disputando luci-
deret propositam non tangens questionem dicat. Nec difficileas specia-
lem tangit materiam. Super illa igitur speciale habeamus disputatio-
nem. discretiores conuocando quoscunque. ut ipsa adeo melius delucida-
retur. Facilius enim differendo difficultatis scintilla plerumque reperitur quam
si studij observationi committeret. Non enim teste philosopho in altero tempore veri-
tatis est inquisitio Tunc ibi. Animaduertendū est. Hic ponit quod

Osito prius mo-
do obseruanda in
legendo. hic ponit
modum magistro obser-
uanduz tempore dispu-
tandi. Et primo facit
hoc. secundo ponit quod
dam incidens. ibi. An
mauerendū est Et de
primo sic. si quis doctor stu-
dium inierit causa disputatō-
nis meridiane. cauebit
sibi ne ipse sophistice ar-
guat. nec obscuras diffi-
cultates moueat dis-
putando. sed bene pre-
dicabitur quid velit ar-
guere. ita quod sit primum
in soluendo. Et si quis
aliqua mouerit instanti-
am commendabit eam ta-
liter memorie. ne soluen-
di tempore a via verita-
tis recedat. Sicq. diffi-
cilis intricatio disputatō-
is aduenerit. ad quam
p. tunc respondere non suffi-
ciet dicat super hoc du-
bio deliberationez vsq.
in crastinum habere volu-
mus. ut tanto melius de

Boetius de

dam incidens seu notabile. Et diuisus in plures partes finem quod plura possint notabilia. Et sic magistri discreti tribus solent ut modis disputandi. Aliqui enim solent proponere noua aliqua et inaudita quibus gloriantur. Secundo antiqui et communia solent eis renouare. Et tertio antiquorum dicta que ab usu recesserunt solent renouare. et discipulos in illis informare. Solentque uti talibus quasi per seipsum fuerint inuenta. Et si hos obseruando modos non tauerint rectores scholares in illis delectari instruant eos in illis adeo diligentius promittendo archiscolari. hoc est magister intelligenti inter suos scholares. ut ipse iuxta seriem sue recordationis fideliter eos informet. Et si talis scholaris non sufficiat totaliter commendare memorie. tunc inscribent talia cedula vel cartis

Tunc ibi. Ut ad hoc. Hic ponit doctrinam que spectat ad scholares ad magistratum apicem sperantes peruenire. dicens sic. ut scholaris ad summitatem huiusmodi magisterij perueniat. qui in disputationibus que consueuerunt exercitare sedulus immorabitur studio. sique sollicitus prouideret sibi studij sui rpe de loco solitario. Dato etiam quod sanguine esset plenioris. ne circumuentium clamore perfundatur. vel strepitu obambulationem impediatur. nec etiam spiritus sui vitales ullis videantur vinculis perpediri

Tunc ibi Honestati po. Hic ponit aliud documentum percernens modum magistratus di. sic. Multum est honori consentaneum. ut magister volens secreta studere solitarius rpe studij existat. ne filius nequicie magistri videns con-

discipulorum mentes palliare vetustissimis etiam et inouatis tanquam a propriis riuus manantibus credentium intelligentias exercitare. et si quod horum trium dictorum discipulorum sagacitate oblectauerit archiscolari iniungendus est. ut eis recordationis serie fideliter imprimatur. vel exarandi diligentia commendet. Magnam siquidem utilitatis fomētum in his colligitur. Ut ad horum magistratuum apicem proueniat discipulus studio cōtinuitatis immorandum est. recessuque secretiori licet sanguineus insistendum est. ne strepitus assistentium eum hebetet. vel emigratium eum confundat. vinculis nullis vitales spiritus impediētibus. Honestati consentaneum est. ut secreta rimando solitarius magister existat quam libellos extrahendo penitiam suam cunctis exhibeat. Nonne detractōis filius magistrati sedulitate libellos extrahēt as-

Disciplina scholarium

iniquitatem studendo aliquod meditare nefas Sic videlicet forte de-
trahendo dicens Ecce qualis est magister noster nulla p̄r exp̄mere pri-
culam nisi p̄tinue suos cōsular libros. Tunc ibi. Si vero primo rē.

¶ Nec ponit alia quedam documenta a rectore seruanda dices sic
piciēs. quid inquinatū meditare vti
q̄ Si p̄o primo tpe magistrātis di-
ligentia copiā discipulū nō habuerit.
Idcirco non tepescat. ne spe deposita
evanescat. sed tanto acius studiū in-
stat. Seq̄ in conficiu strenne pro-
bet. vt sic licet cū paucis honorem cō-
tingat. Paucorū em̄ cōsortio multos
delinitos profunditatis studio vigen-
te frequenter strenne vidimus intitu-
lari. Nonne Theophrastus subtilita-
tis artifex paucorū suffultus ornatu
spe defraudatus. regēdi curā abiecit
q̄ tñ inconsulte egit. consultius sube-
git. seq̄ studiū obseruationi p̄menda-
bilem exhibuit. Dūeribz cū leontini
discretio multorū auditorū sibi acqui-
siuit consortium Pulchrius em̄ sic de-
gere sensuit q̄ discipulū cetū destitui.
Pietatis p̄o ambitu scholarium rector
diligentius discipulorū corda paupertate
degentiū studio seq̄ discipulū mulce-
re tenet Libarijs videlicet calceis ve-
stibz saltē tritis si facultas suppetit Le-
terisq̄ subueniat donatiōibz p̄silioq̄

Si magister primo sui
magisterij tpe discipulū
copiā non habuerit. non
debz ob id tepescere. nec
spe deposita desperare.
S; tanto diligentius stu-
dio inhiabit. seq̄ strenu-
em in p̄ficiu exhibebit
vt scz cū paucis honore
p̄tingere valeat. Multū
em̄ studio paucorū p̄for-
tio. profunditatis deliniti
vili sunt intitulare Des-
clarat exemplariter de
Theophrasto. qui arti-
fex subtilitatis paucorū
ornatu suffultus. speq̄
defraudatus regēdi cu-
ram abiecit inconsulte
tñ immo p̄sultius egit
si studio inhesisset Seq̄
p̄mendabilem sic exhi-
buisse. Item aliud pos-
nit exemplū de eodez di-
cens q̄ magister Leon-
tinus iuuenū multorum
acquisiuit p̄fortiū dices
pulchriū eē degere mul-
torū p̄fortio q̄ discipulū
um cetū destitui Tūc
ibi. Pietas vero
Nec ponit sedāz doctri-
nam seu aliud documen-
tum dicens q̄ magistri
debēt suis scholaribus
pauperibz diligentē sub-
eis militancibus quanq̄
doq̄ munera largiri. ci-
baria. s. calceos vestime-
ta et huiusmodi si facul-
tas suppetit Et ne dum

Boetius de

eis subuenient auxilio. sed etiam p̄silio Subdit cām. qm̄ nulla donatio dulcior est ⁊ honestior q̄ veris que sit scholaribz. Est em̄ honesti⁹ pau- perem p̄fouere scholarem q̄ rerū p̄dicarum largitionez lenonibus por- rigere aut meretricibus

nam dicēs sic. Licet for- tuna rectoris in p̄ncipio sui regiminis sit obscu- ra. nō tñ ob hoc despe- rabit. sed viriliter suffice- re debet incurtus infor- tunij sine expectādo dul- ciorē. nec faciat sic Lori- andrus qui p̄mo infor- tunatus suū desperādo regimē penitus dimi- sit. Hunc depost regimi- ni scholarij se inuoluere intendens. sicq̄ magnā passus est paupertatez

Tūc ibi. Si aut ob festi- ni temporis. rē.

¶ Hic ponit aliam doc- trinam ostendens quali- ter se habebit magister in societate dicens. q̄ re- ctor scholarij obfestiui t̄pis instantiā si loca de- liciarum visitare volue- rit. tunc secū habere de- bet nobiliores sue socie- tatis. formaq̄z eminētio- res. ne quasi destitutus reputetur seu vilis Ne si- bi p̄tingat similiter sic maroni bone p̄uersatio- nis magistro. Qui t̄pe quodam dū spaciare in- tendebat rustici quidaz supuenerant. vñ solua- gus. q̄ tūc fuerat. inde- center multum traxaba- tur Tūc ibi. Licet inq̄ in scholis rē.

¶ Hic remouet ho- cius quoddam dubiū.

Dico em̄ prius q̄ magister in scholis videtur rig-

Tūc ibi. Pubila licet ¶ Ponit aliā doctri-

ut decet cōcitatoq̄z p̄clarior nature erogatioq̄z suauior q̄ veris scholari- bus erogatio. p̄clarior em̄ est scho- larem p̄foueri in quibz minima est do- nantis exhibitio Maxima vero reci- pientis promotio q̄ h̄strionū inere- tricūq̄z incurfibz deliniri detestabi- libus. Pubila licet q̄q̄z fortuna exi- stat. non tñ magistrātis cura desperet Sed semp p̄sonaliter se gerendo ⁊ re- gendo In cursus viriliter p̄ferat. dul- cius expectando Proch Loriandri pendenda trāfactio. Si aut obfestiui t̄pis in pulsum deliciarū loca visitare placuerit sp̄ sui cetus nobiliores spe- cieq̄z eminentiores docentis secū ha- beat discretio Ne quasi destitutus so- latio nullus videat̄ aut vilis. ne in pe- riculū excitetur Baronis saltus feli- ciorum suoz cem p̄uari indoluit Li- cet inquam in scholis rigidus existe- re debeat. ingressu tamē salutādo de- notus p̄maneat. Sermonē iocūdus transmigrātibus comes. alludentibz

Disciplina scholarium

gote. dubitare quis vtrū et etiā extra scholas rigorosum se exhibebit. remouens hoc dubium dicit Licet magister in scholis rigidus esse debeat. extra tñ scholas humilis erit et deuotus. quemlibet se salutando trans migrantium. Et tñq; fidelis sermone secū pmozantibus. Ant etiā cautus circa castitatem vicinis suis ne per ipsos diffametur.

fidelis ammonitu pmozantib. castitate cautus. ne supinatis nasi fetorem si quis affuerit amicalis ebibat affinitas.

re. Un studiū fm Tullii est vehemens animi applicatio ad aliqd pficiendū. Scdm Macrobiū aut studiū est cura et sollicitudo vnā quāq; rē ad sui finem deducens optimū. nec spe deposita cadere debet in desperatio nem. Est aut spes certa expectatio future beatitudinis ex dei gratia et meritis ppijs proueniens. Unde in hac diffinitione non sumitur certitudo p demonstrationis certitudine. Spes em viatoris est cū certitudine opinionis et non demonstrationis. Causa vero pncipalis huius expecta tionis est dei gratia. sine meritis tñ proprijs aliqua sperare spes non est. vait Gregorius. sed psumptio. In hac quidē diffinitione non describitur spes vt est ppius. sed potius put est motus spei et non virtus. Spes vero vt est virtus est audacia mentis de largitate concepta habendi vitā eter nā per bona merita. Inter fidem aut et spem talis est differentia. Fides est de bonis et malis. spes vero de bonis tñ. Conueniūt insuper. qz tam fides qz spes de inuisibilibus sunt. Fides aut est de bonis sibi et qbuscū qz alijs. spes vero est de bonis sibi tñ. Secūdo notandum q in spe vt cōiter ponitur quatuor sunt cōsideranda. ex quibus arguere possumus magistros scholarum rectores et generaliter reipublice gubernatores debere esse bone spei. Primum est. spes est de bono et non de malo. de malis namq; timor est. non autem spes. Secundum est. spes est de arduo. nam licet circa quodcūq; bonum possit esse amor. vel gaudium aut desiderium. spes tñ non est nisi circa bonum arduum. Nullus enim sperare dicitur aliquid nisi videatur sibi bonum arduum et difficile. Ter cium est. spes est circa bonum futurum. de presentibus em bonis nō est spes. sed gaudium et delectatio esse possit. Quartum est. spes habet esse circa bonum possibile. quoniam nullus sperare habet circa bonum im possible. sed magis desperare. Hec aut quatuor videlicet bonū arduū futurū et possibile ppetūt magistris scholas regētib. ac vniuersaliter rei publice rectoribus. Debent em magistri bonū scire et pures suoz disci puloz. qz et bonū sperare debēt. Rursus bonū quāto cōius tāto diuinius. Cū igit bonū scholas regētū sit cōe diuinū circa bona excellētia et ardua ideo nō solū spectat ad mgtros scholas regētes tendere in bonū. sed etiā

¶ Notandum hic pmo. qz licet magister ppi mo magistrat? tpe scho larii copā nō habuerit id circo nō debet tepesce re. nec spe deposita euas nescere. sed tanto dilige tius studijs debet inha

Boetius de

quodāmo tendere debent in bonū arduū. Quanto em̄ maior est chari-
tas. tanto plura ei p̄tingere p̄nt. & maiori indigent prudētia ac maiori cō-
silio. Cum q̄ p̄siliū non sit nisi de rebus futuris. nō quidem impossibi-
libus. q̄ de his nullus p̄siliatur. sed de possibilibus. & decet magistros
et vniuersaliter reipublice rectores p̄siderare bona. etiā illa non solum vt
sunt ardua. sed etiam vt futura & vt sunt possibilia.

¶ Istud ē vltimū
capitulū p̄ntis libri. in q̄
ponit boetius quedā do-
cūmēta ad statū mgroz
p̄nētia. Et diuidit hec
ps in duas. p̄mo em̄ po-
nit modū p̄cedendi ma-
gistroz p̄pter egestatem
repellendā. Sc̄do osten-
dit statū mgri regentis
in patria p̄pria ibi. Cū
obdulcoris. Adhuc p̄-
ma in quatuor. p̄mo
ostendit de quibus vult
docere. sc̄do exequit̄ intē-
tum ibi. Si ob egestatē
Tercio ponit q̄d daz do-
cumentū magistri ad dis-
cipulos. ibi. Cū magi-
strantis. Quarto ponit
quandā doctrinā. ibi.
Animaduertendū est.
p̄mo dicit sic. Finalis
p̄pilatio p̄ntis libri ē de
magistris quos egestas
liberaliū disciplinarū no-
uerca fines inuadere cō-
pellit alienos. Et etiaz
de illis quos patria na-
talis dulcedo renocauē-
rit. de ipsis em̄ aliqd sub
p̄pendio est dicendum.

¶ Tūc ibi Si ob egestatē
¶ Hic sub die inten-

tum suū dicens sic. Cū
quis ordinem regendi acquisuerit cā egestatis repellende. seruabit sibi
p̄cepta que sequuntur. Debet em̄ paritati insistere quantum valuerit
magistratus saltem honore saluo. Vestibus etiam inhabitat mediocribz
Scholarū regimini p̄cipuus indulgebit. Scholaribus p̄mo vultum

Extrema p̄ntis voluminis extat
p̄pilatio vt de magistratibz q̄s
liberalibz nouerca disciplinis egestas
p̄pulat inuadere fines alienos. Et de il-
lis quos natalis patrie dulcedo reuo-
cauerit. aliquid sub p̄pendio dicamus.

Si ob egestatis repelende causas
lucri querat quis odorē dulcissimum
p̄siderandus est vt saluo magistratus
honore paritati quantū q̄at insistat.
vestibusq̄ mediocribz inhabitet. sc̄do/
lariū regimini p̄cipuus indulgeat. Pu-
erisq̄ p̄mo vultū p̄beat benignū. parē-
tibusq̄ eoz benigniorem affatū do-
cendiq̄ aditū spondeat benignissimū
vt sic nō soluz corda pueroz p̄molliat
verū etiam parentū pecuniā extrahat
famāq̄ efferat populārē. Schole p̄o-
iura regaliter defendat ordine docen-
di p̄ius edocto putatur. Eisdem etiā

Disciplina scholarium

ostendet benignū Parentibz iporum affectū benigniorem Docendiqz
aditū docebit benignissimū. vt sic corda nedū permolliat discipulorum.
verū etiam parentum acquirat pecuniā. famāqz sic dilaret Schole etiā
sura regaliter defendat. ordinēqz docendi post edoctū insequatur. suisqz
scholaribz aliquantulū adultis se rigidū exhibeat

aliquantulū adultis se rigidū exhi-
beat Ipsorum ora ad recte loquendū
componat Digtos ad scribendū cō-
stringat Ad legendum oīno informet
rigore iusticie pcomitante Ut sic nō
solum in doctrina. verum etiam in fa-
cecia conueniat Ludendiqz spaciū tē-
pestiue pcedat Docendiqz beneficiuz
nullo casu subtrahat Si vero ptuma-
cem. superbūqz inueniat dulciter eum
castiget exemplaqz morū proponat q̄
bus reprimatur Alioquin parentum
assensu virgis affligatur. vt sic ad vn-
guem castigatus euadat. vel despera-
tus in ignominiam cadat Lū autē ma-
gistrantis dilectio etate infrigidatos
statuales ve planetistasqz scholastici
Introitus habuerit pticipes si correc-
tionis linea vti nequiverit. senio con-
fectis arridēdum est Statualibus in-
gemiscendū planetistis fauoris simu-
lachro con gaudendū est Calamistra-
tos cirris hirsutis perurat Fucoqz p-
bit ¶ Item corrigit calamistratos fuco

recte loquendū pponat
digitosqz eoz disponat
ad scribendū z ad mo-
dū docēdi totaliter eos
informet rigore iusticie
semp pcomitante vt sic
ne dū in doctrinis verū
eriā z in facecia erudian-
tur Concedatqz eis tpe
salte pgruo spaciū ludē-
di. nullo etiam casu do-
cendi subtrahat benefi-
ciū Siqz ptumacē sup-
bumqz aliquem inter su-
os habuerit. dulciter eū
corripier exemplū morū
ei pponendo Quibz nisi
sic repmendus parentū
assensu virgis pcutiarur
vt sic ad vnguem casti-
gatus euadat. vel salte
desperatus pfusione in-
cidat in phennē Tūc
ibi Lū qūt magistrantē
¶ Nūc ponit aliā do-
ctrinā quaz obseruabit
mgf circa scholarres se-
nio induratos. vagabū-
dos superbos z luxurio-
sos. dicens sic Si magis-
ter scholarū rector has
buerit scolares senes du-
ros z instabiles in suis
scholis. sicqz correptione
scholastica vti nequies-
cit. tunc sembus arride-
bit. duris condolebit.
z vagabundis dilectio-
nis apparentia p gaudes-
z pfulos lachrimis irrigare

Boetius de

faciat. luxuriososq; caute a scholis expellet. ne alij scholares reatus eiusdē participes efficiantur Tunc ibi Animaduertendum est aut. q. 2c.

Nec ponit aliā doctrinā per modum notabilis dicens sic. Rector scholarū erit fidelis circa illos vnde capit emolumenta. hoc est a quib⁹ condignam accipit laborum recompensam. Et si queratur. quomō sciri poterit q. ipse circa tales fidelis existat Respondet Boetius q. per operis exhibitionem hoc poterit discerni Et si dicat qūo fit ista opis exhibitio Respondet. q. in hoc fit vt magister conuocet suos subiectos loco et tempore pgruis videns an sublectores eis fideliter intenderūt. Subdit in littera q. nō sp est pfidendum cure sublectorū ipsi eū quandoq; pmo liuntur muneribus discipulorum. 2. quādoq; repescunt remunerationis desperatione. Et qūq; se fingēdo fideles nimium exerceant terrorem circa scholares 2. seueritatem

Tūc ibi. Sicuti pō.

Hic ostendit de honore magistri scholarum rectoris Et pmo facit hoc Secūdo remouet dubiū ibi Cauendū est etiam Et dicit sic. Si magistro alicui cena fiat pauperior. ita q. aliquid quātulum viuat in paupertate. tunc duntaxat sollicitus erit ad pcurandum familie sue 2. sibi ipsi necessaria. non sezmul-

fusos lacrimis irrigantibus gulam perfundat molles caute eijciat. ne mentis sue reatum alij commoti precipient

Animaduertendum est aut q. quorum erogatione laboriosum delinatur certamen. in illis doctrinalis comprobetur effectus Rerum namq; effectus operis exhibitione declaratur. Ordine aut competendi vicissim pueruli sunt pnuocandi. vt fidei scrutinio pateat quid subministrantium labor diurnus erogauerit Subministrantiū aut cure nō semper pfidendum est quoniam aut illorum cupiditas fractis assibus plerūq; pmollit. aut spe defraudata tepescit fidelitas. aut vt videatur crudescit potestas Sicuti pō felici paupertati misericorditer differendum est. sic non minus ipsius eruditioni attentius insistendum est Cū aut cena affuerit pauperior. pmensabilis est eroganda facultas. familiaribus vicinitatisq; pplicibus inuite est porrigenda. ne familiaris vox reuelet sua secreta detrahendo. vel ne multi-

Disciplina scholarium

ros inuitando hospites. reputa vicinos suos et mulieres Subdit causas
ne ipsi secreta sua reuelent si qua viderint vel audierint Etiam ne ve-

plicitatis anus pdiga anui pmet ad/
uentando Quid anu pscia facilius p
terua inuicilius In minimis pcul ab/
sit rapacitas Et fame nouerca aduica
tenacitas Lauendū est etiā ne illorum
puerorum pulueri fetulento plusq̃ tri
ennijs alludat ibidem Licet maxima
comitum gazeq̃ affuerit confluentia
confederati ve amoris opulencia. nisi
honoris promotio vigeat in amore.
vel facultatis in honore vigeat elatio

cula reuelet hospitibus de
magistri paupertate. qz
nihil est loquacius antiq̃
quam muliere Non etiam
erit idem nimis tenax.
qm̃ nimia tenacitas bo
ne contrariatur fame
Tunc ibi. Lauendū est

¶ Hic ponit cautela
quam rector scholarium
seruabit dicens sic. Cla
uendū est ne rector scho
larium pmaneat alicubi
laborioso in regimie sco
lastico Ultra tres annos
licet etiā copias ibi scho
larium habuerit. et lucri
vel pfederati amoris op
ulencia. nisi saltem vis
geat pmoio honoris in
amore. vel facultatis el
latio in honore.

¶ Notandum q̃ si magister rebelles habuerit scholares et malicio
sos. tales sunt castigandi ac morum exemplis corrigendi. Nam terri
bilis exempla eis proponi debent vt sic terreantur. Bonaq̃ exempla ap
plicentur. vt per ea ad bona alliciantur. Est autem socratis sententia qua
druplici de causa homines fieri bonos Quosdam a natura. quosdam
ex assuefactione et consuetudine. quosdam per consolationem persuasiva
alios vero per pene inflectionem. Unde versus Lausant esse boni phi
sis mos suasio pene. Unde pueri ab infantia ad bonos mores sunt ins
truendi. quod via quadruplici venari potest. Prima sumitur ex parte
naturalis delectationis. Scda ex defectu rationis Tercia ex prouitate
ad malū Quarta ex vitatiōe habitus oppositi. Prima via sic patet. Nā
fm philosophū in ethicis Adeo naturale est nobis delectari. q̃ ab infan
tia delectari incipimus Unde et pueri statim delectantur cū mamas su
gere incipiunt Si igitur nobis ab infantia accrescit concupiscencia dele
ctabilium. etiam ab infantia illi est resistendum Statim igitur cum pue
ri sermonum sunt capaces. bonis moribus instruendi sunt. Secunda
via ad idem sumitur ex rationis defectu. Nam tanto magis aliqui sunt
commouendi ad bonos mores quāto magis incitātur ad lasciuia. et
quāto magis sunt passionum insicurores. vt patet per philosophum in
ethicis Sed in erate iuuenili homines sunt maxime lasciu et passionum

Boetius de

insecutores. ergo tunc maxime est subueniendum. vt per monitiones debitas et correptiones conuenientes a lasciujs retrahantur. Quare cum ratione sic concupiscencias et lasciuas refrenare debet. quanto quis magis inclinatur vt sequatur passiones. tanto magis indiget dictamine recte rationis vt passiones refrenent. In etate iuuenili pueri sunt bonis moribus instruendi. quia tunc magis ab usu rationis deficiunt. et magis passionum sunt insecutores. Tercia via sumitur ex prouitate ad malum. Nam cum aliquis est prouus ad malum. oportet ipsum multum assuescere in contrarium. ne inclinetur ad illud. vt plurimum enim homines secundum mores se habent quasi quedam uirga ad tortuositate inclinata. Unde et Aristoteles in ethicis docet nos hoc modo ad bonos mores debere nos dirigere. quod dicitur et rectificatur uirga tortuosa. Volens igitur uirgam tortuosam rectificare ultra medium rectitudinis in partem contrariam habet inclinare. que sic inclinata redit ad medium et rectitudinem. Sic et nos quia obliquitatem et prouitatem habemus ad malum et ad delectationes illicitas debemus per multum tempus ab illicitis delectationibus abstinere. vt hanc prouitatem ad malum valeamus deuicare. Immo sicut uirga rectificanda ad partem contrariam ultra medium trahitur vt possit redire ad medium. Sic et nos fugiendo delectabiles debemus nos ultra medium deflectere. multas etiam delectationes licitas cauendo. vt facilius ab illicitis valeamus abstinere. Et quia tantum ad malam habemus prouitatem operis nos per diuina rationem in contrarium assuescere. uidelicet in bonum uel facilius hanc prouitatem possumus vitare. ab ipsa igitur infantia inchoandum est vt reliquentes lasciuas sequamur bonos mores. Quarta via sumitur ex uitatione habitus contrarii. Nam quia iuuenes sunt molles et ductibiles. si absque freno premittantur statim lasciuas exequuntur. eisque uitiis habitus imprimuntur. Sicut in cera molli statim imprimitur forma sigilli. Ne igitur iuuenes uitiis habitibus informemur. statim ab infantia sunt mouendi et corrigendi. vt per monitiones et correptiones debitas a lasciujs retrahantur.

¶ Notandum insuper et precipue quo ad illam periculum. Cum autem magistrantis. quod quidam scholarium propter etatem sunt indurati. et his consentiendum est ut semibus. Alij uero per maliciam ex naturali proplexione tractam duri sunt et obruti ingenij. et his compatiendum est. Alij uero ex consuetudine mala sunt indurati. et his simulachro falso pergaudentum est. Debet enim magister circa tales apparere tanquam miris. ueritatem tamen per his aut perhibere eorum correctioni insistere debet. eo quod possunt a proposito remoueri. Et hi planetisse possunt appellari a nomine planeta et a uerbo sto. Stant enim ut planete. qui nunquam stant sed semper mouentur. Secundi autem statuales appellantur a sto stas. quia semper in eodem statu stant et permanent. nisi alicuius scientie adeptionem perfecte attingere possint. ¶ Consequenter nota. quod in minimis rebus aduersa tenacitas nouerca fame magistris adesse non debet. inter enim duo mala melius est magistros et generaliter reipublice rectores esse prolixos quam tenaces uel auaros. Quod triplici patet ratio. Prima quia

Disciplina scholarium

melius est aliquem infirmari morbo curabili quam incurabili. Prodigalis
tas autem est morbus curabilis. et hoc vel ex etate. nam qui sunt prodigi in
iuuentute. quando efficiuntur senes et cum quandoque veniunt ad senectu
tem ut in plurimum curatur eorum prodigalitas. et desinunt esse prodigi
Vel etiam ab egestate. nam qui prodigi sunt ut in plurimum egent. quia
expense superabundant redditibus. Experiendo igitur indigentiam a pro

Um ob dulcoris patrie delici/
as parentumque venerabiles aspe/
ctus regendi curas quis susceperit. In
natalis soli confinio pomposo affatu
insistendum est laute splendideque pro

queque egrotare morbo curabili quam incurabili. inter duo mala minus ma
lum est magistrum et vniuersaliter rei publice rectores. immo et quoscun
que esse prodigos quam tenaces. Secundo hoc idem patet. quia prodiga
litas est magis propinqua virtuti quam auaricia. nam liberalis non libens
ter recipit. sed libenter dat. quorum utrumque facit prodigus. neutrum ve
ro facit auarus. Debet ergo prodigus a liberali quia prodigus non dat
ut debet. quibus debet. et cuius gratia debet. Cum igitur prodigus non
sit amator pecunie. sicut nec liberalis. facilius prodigus liberalis fieri po
terit. Tercio hoc idem patet. quia prodigus multis prodest. auarus autem
seu illi liberalis vel tenax nulli prodest. immo sibi ipsi nequa est. Quin igitur
tur viciosum est aliquem esse prodigum quam tenacem

Sta est secunda pars principalis huius ultimi capituli. in qua
ostendit quomodo rectores in propria patria regendo se habes
bunt. Et ponit primo talem doctrinam. si quis curam regendi
in proprijs assumpserit partibus propter delectationes proprie patrie.
venerabiles parentum suorum aspectus insistet pomposo affatu lauteque et
splendide sibi de necessarijs providebit. vestiumque circa variationem erit.
precipuus. Quoniam vestium ornatus una cum alijs ornatibus plus
res maiorem videmus consequi gloriam rei quam veritas exhibebat.
Subdit. ornatus vestium. fauor hominum. leporesque plures compule
runt magistros eminio in doctrina comparatos excellere hominum virum.
excellentem atque venerabilem

Tunc ibi. Ordine docendi. Nunc ponit alias doctrinas a rectorib.
bus seruandas. dicens sic. Ordine docendi promisso diligenter obser
uato diligenter tollenda est voluptas damnosa ludorum. una et damno
sa voluptas luxurie. ut quod raro contingere solus honor proprie patrie
magistri conferat commendationem. Et quanto magis vite commen
datio accreuerit. tanto magis fauori discipulorum est insistendum. ut eo

Boetius de

rum divulgetur vocibus. quod eorum magister ore proprio nescierit exprime-
re. ut sic nedum morum videatur in dulcedine. verum etiam in sciens-
tiarum acumine.

Notandum hic quod cum magister curam regendi acceperit ob deliciis
as dulcoris patrie. et ve-
nerabiles parentum aff-
pectus in natalis soli co-
finio pomposo affatu in-
sistendum est. et sic de alijs
in littera positus. Et ali-
qui vituperantur. quia
honorem suum non cus-
tant. Alij vero laudan-
tur honorem non curan-
do quia humiles sunt.
Curare igitur proprium
honorem vno modo est
laudabile. alio modo vi-
tuperabile. Nam non cu-
rare honorem videlicet
non volendo facere bo-
na opera honore digna
vituperabile est. Debe-
mus enim curare hono-
rem. non ut simus am-
biciosi. nec finem nostrum
ponendo in bonoribus
sed agendo opera hono-
re digna. Opera quidem
honore digna dupliciter
possunt considerari.
Vel ut nobis propterea
nata. ut ut sunt magno
honore digna. Et ideo

circa honores est duplex virtus. Una respicit honores mediocres. Et
hec a philosopho dicitur honoris amatoria. Alia est que respicit hono-
res magnos. ut magnanimitas. Nam eadem opera possunt esse mag-
nanimitatis et virtutis. Nam agens opera fortitudinis ut aggrediens pu-
gnam. si fecerit hoc quia delectatur in talibus actibus fortis est. Si ve-
ro agat hec quia talia opera sunt magno honore digna magnanimus
est. Sic etiam si quis agat opera castitatis. quia delectatur in eis castus
est et temperatus. Sed si hec agit quia sunt magno honore digna ma-
gnanimus est. Ideo pericula bellica non sunt propria materia magnani-
mitatis. sed potius materia fortitudinis. Nec etiam delectabilia finem sen-
tiant sunt propria materia magnanimitatis. sed potius temperantie.

curationi vicissim aridendum. Ne-
scium varietate gaudendum est. Quo-
niam vestis polimite venustas: annu-
lorum insignia multos maiorem glo-
riam quam veritas ac decore exigit cogit
obtinere. Ornatus fauor affatusque le-
pos quam plurimos sensu. Eminio com-
paratos. Domerum ausu credere com-
pellunt. ordine docendi preceptato di-
ligenter obseruato. Jocosumque dam-
nosa libido attentius ablata. ut quod
raro contingit prouincialis honor fa-
mam conferat in tituli commendatio-
nem. Quanto vero venustatis titulus
magis surrexit. tanto magis subiecto-
rum insistentium fauori. ut quod oris

Disciplina Scholariū

Propria igitur materia magnanimitatis est honor. Unde quaecumque agit magnanimus illa agit ut sunt magno honore digna. Hinc magnanimitas quidem ornatus omnium virtutum dici potest. Sicut enim

proprij nequit effertur vocibus eorum
tempestivis erogetur affatibus. ut non
solum morum dulcedinem verum et
tiam proprie facultatis acumen spec-
tetur. Cum autem tam morum quam fa-
cultatis in publicum euenerit comen-
datio. considerandum est ne incestus
caput obstipet. adulterium ora con-
fundat. Illiciteque malignitatis fetor
famam denigret. ne rose vernus emit-
tentes odorem videantur expirare. et
lilia sudore quesita decrescere.

magnificencia est orna-
tus liberalitatis. quia ma-
gnificus opera liberalita-
tis facit excellentiori mo-
do quam liberalis. Sic etiam
magnanimitas ornatur
quidem est omnium vir-
tutum Opera enim vir-
tutum sunt honore dig-
na. Et sic magnanimus
opera singularum virtu-
tum operabitur. Inter
autem magnanimitatem
et honoris amaritudo hec
est differentia. Quoniam
opera aliarum virtutum
ut sunt magno honore
digna sic pertinent ad ma-
gnanimitatem. Sed ut
sunt nobis ordinata. et
ut ordinantur ad hono-
res mediocres. sic perti-
nent ad virtutem que di-
citur honoris amaritudo
Unde honoris amaritudo
se habet ad magnanimi-
tatem. sicut formositas
corporalis ad magnitu-
dinem. Pueri enim si ha-

bent membra proportionata. et conformia formosi quidem sunt sed non
pulchri. quia pulchritudo non est nisi in magno corpore. Sic et facientes
opera mediocriter honore digna dicuntur honoris amaritudo. Sed facien-
tes opera magno honore digna magnanimi appellantur Magistri igitur
vel quia sunt honoris amaritudo vel magnanimi. Etiam si necessitas
eos urgeat causa lucris honeste acquirendi in natalis soli confinio regen-
tes (in modum qui tangitur in littera) se regere debent.

Tunc ibi. Cum autem tam morum quam facultatis in publicum refer-
retur. Hic Boetius ponit ultimam doctrinam seu cautelam a quolibet doc-
toze seruandam. Et primo facit hoc. secundo declarat hoc in exemplo.
ibi. Venerabilis autem Erastionis effigies. dicens sic. Quando com-
mendatio rectoris siue laus venerit in publicum tam in moribus quam in

Boetius de

artibus. prouidendum est ne actus illicitus vel inhonestus circumdet caput magistri. vel quod ad alterum suum fornicario confundat faciem eius. Et quod fetor malignitatis famam non denigret. ne rose vernum emittentes odorem videantur expirare. et lilia adempta labore euanescere.

Tunc ibi. Venerabilis Crathonis. Die Boetius declarat exemplo quodam predicta propter fugam eorum. Et primo facit hoc. secundo ostendit finem non semper correspondere principio. ibi. Prima licet. dicens sic. Facies laudabilis Crathonis magistri meritis augmentum dedit suis consociis. Etiam et alii. qui eum dum carat semel viderant quod ipse obdormiuit in habitaculis questoris propter eufrasie uxoris sue delicias. Ipseque inuentus amplexando talem capillis extractis. verberare castigatis. vulnere laceratus. sale fricatus. vrina seruorum perfusus. angulis electus. trahibus receptus. tandemque tortoribus lassatus. genitalibus priuatus fuit. sterquilinio suppositus. plebis abiectio. discipulis desolatio commilitonum extitit obprobrium. Crudum aut crudele. miserum aut miserum cunctis extitit spectaculum doloris. Affinitatisque gratia. parenteque gloria in nullo sibi proficientibus. Licet primena quandoque salua fiant iudicio. Ultima tamen saporis alterius inquinamenta permanebunt.

Venerabilis Crathonis effigies proprie facultatis conspiciuntur. Aliis etiam qui eum aspectu unico attigerant meritis causam prebuit et incrementum qui in questoris diuersis ob eufrasie uxoris sue delicias dormiuit. In amplexando repertus capillis extractis. verberare castigatus. vulnere laceratus. sale fricatus. vrina seruorum perfusus. angulis electus. trahibus receptus. tandem lassatus tortoribus genitalibus priuatus. sterquilinio suppositus. transeuntibus expositus plebis abiectio. discipulorum desolatio commilitonum extitit obprobrium. Crudum aut crudele. miserum aut miserum cunctis extitit spectaculum doloris. Affinitatisque gratia. parenteque gloria in nullo sibi proficientibus. Licet primena quandoque salua fiant iudicio. Ultima tamen saporis alterius inquinamenta permanebunt.

Et sic est finis.

Disciplina scholarium

Tunc ibi. Licet prima quandoq; salua fiant iudicia rē. Hic Boetius ostendit finem non semp principio correspondere dicens. Licet pma iudicia qñq; fuerint salua, vltima tamē alterius saporis inqnamenta pmanebūt. Notandū hic q luxuria octo habet spēs. quaz due tangunt in littera. videlicet incestus et adulterium. Prima est simplex fornicatio. et est soluta cum soluta. Secunda est meretricium vage luxuriando. vlt cum publica concubendo. Tercia est adulterium. scz alterius thori violatio. et dicitur quasi ad alterius thorum accessio. Unde vir et similiter mulier tripliciter committit adulterium. Primo si vir vxoratus cum soluta coeat. Secundo si solutus cum maritata coeat. Tercio si vterq; sit in copula matrimonij. et illud est grauius. Quarta species est stuprum. quo virginis integritas corrumpit. vt patuit prius ibi. A luxurie feruore. De namq; species luxurie nedum a magistris. verumetia a qbuscunq; poculum scientie salutaris sitientibus sunt vitande. Unde luxuria multipliciter est nociua. Nam deo est contumeliosa. demonib; placida. luxuriosis nociua. proximi scandalizatiua. proprie anime damnatiua. mentis infatuatiua. auaritatiua. generatiua. conscientie amaratiua. hominis defedatiua. et vilissima domino. scz carni subiectiua. Prouenit autem luxuria ex multis. scz ex ocio ex immoderata cibi et potus sumptione. ex vetulaz instigatioe. ex prauo exemplo. ex muliez aspectu et colloquio. ex musicalium instrumentozū sono. ex turpiloquio. Octo tamen contra luxuriam possunt assignari remedia. Primum est aqua lachrymarum exstinguens omnem luxurie feruorem. Secundum est cibi et potus subtractio. Tercium ab occasionibus luxurie elongatio. Quartum extremis mortis cogitatio. Quintum vt de se nulla sit presumptio. Sextum est frequens occupatio. Septimum pprie carnis domatio. Octauum est rationis resistentia et rebellio. His meditationib; si Erathro vltus fuisset in desolationem discipulorum ac obprobrium commilitonum non tam turpiter succubisset.

Finitur Boetius de disciplina scholarium cum commento. Fideliter nec non diligenter in alma Uniuersitate Coloniensi in presens In domo Henrici Quercelli iuxta Summum. Anno incarnationis dominice D. cccc. xcij. die xxiij. mensis Octobris.

BIBLIOTHECA
VNI^{ERSITATIS} IAGELL.
CRACOVENSIS

[illegible]

CAUTION - 1988

